

”Sellasena ku sinä oot, niin sinä oot ihana”

**Äitien käsityksiä kasvatuksen aatteellisista
ja toiminnallisista periaatteista**

Maria Heikkinen

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Syyslukukausi 2015

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Heikkinen, Maria. 2015. ”Sellasena ku sinä oot, niin sinä oot ihana”. Äitien käsityksiä kasvatuksen aatteellisista ja toiminnallisista periaatteista. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 78 sivua. 1 liite.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata, minkälaisia käsityksiä äideillä on kasvatuksen aatteellisista ja toiminnallisista periaatteista. Tutkimuksessa käytettiin fenomenografista tutkimusotetta, jolloin äitien käsityksistä oli mahdollista muodostaa erilaisia kategorioita kasvatuksen periaatteista. Aineistonkeruumenetelmänä toimi puolistrukturoitu teemahaastattelu, joka toteutettiin yksilöhaastatteluna kymmenelle äidille. Äidit olivat iältään 23–44-vuotiaita ja heillä kaikilla oli alle kouluikäisiä lapsia. Haastattelun teemat käsittelivät esimerkiksi äitien arvoja, käsityksiä hyvästä kasvatuksesta, äidin ja lapsen vuorovaikutusta sekä erilaisia kasvatustyyylejä.

Tulokset osoittivat, että äidit kokevat kasvatuksen sekä äitinä olemisen tärkeäksi tehtäväksi. Heidän välillään esiintyi samankaltaisuutta siten, että kaikkien kymmenen äidin arvoissa olivat esillä onnellisuuden, rakkauden, oikeudenmukaisuuden, hyvyyden sekä omanarvontunnon teemat. Lisäksi äitien kasvatuseriaatteissa korostuivat lapsilähtöisyys, erilaisten taitojen ja ominaisuuksien opettaminen sekä onnellisen ja turvallisen lapsuuden tarjoaminen. Eroavaisuutta äitien kasvatuseriaatteiden välille toivat yksilölliset kokemukset lapsuudesta sekä omilta vanhemmilta saadusta kasvatuksesta.

Tutkimukseni tärkeimpänä tuloksena voidaan pitää äitien yhteneväistä ajatusta siitä, että lapsi on hyvä juuri sellaisena kuin hän on. Äidit kuvasivat kasvatusta tunnepitoisesti, mikä vahvistaa käsitystä äidin ja lapsen välisestä emotionaalisesta ja erityisestä suhteesta. Tutkimukseni osoitti yhdenmukaisesti muiden tutkimusten kanssa, että kasvatuseriaatteiden tietoisuuteen tuominen on hyödyllistä.

Hakusanat: äitiys, käsitykset, kasvatuseriaatteet, teemahaastattelu, fenomenografia

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KASVATUS JA ÄITIYS	9
2.1 Kasvatuksen erilaiset määritelmät	9
2.2 Kasvatuksen tavoitteellisuus	14
2.3 Kasvatus äitiyden näkökulmasta	15
3 KASVATUKSEN AATTEELLISET PERIAATTEET	19
3.1 Kasvatuksen arvot	19
3.2 Kasvatuksen ihmiskäsitys	21
3.3 Hyvä kasvatus ja elämän tarkoitus	23
4 KASVATUKSEN TOIMINNALLISET PERIAATTEET	25
4.1 Äidin ja lapsen vuorovaikutus	25
4.2 Kasvatusperiaatteet ja perheen arki	29
4.3 Kasvatustyyli	31
5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ	34
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	35
6.1 Kohderyhmä ja sen valinta	35
6.2 Aineistonkeruumenetelmä	36
6.3 Aineiston keruun käytännön toteuttaminen	37
6.4 Aineiston analyysi	38
7 TULOKSET	43
7.1 Äitien käsitykset kasvatuksen aatteellisista periaatteista	43
7.1.1 Äitien arvot	44
7.1.2 Äitien kokemukset omasta kasvatuksestaan	49
7.1.3 Äitien käsitykset elämän tarkoituksesta	51
7.2 Äitien käsitykset kasvatuksen toiminnallisista periaatteista	53
7.2.1 Lapsen kasvun tukeminen omaksi itsekseen	54
7.2.2 Erilaisten taitojen ja ominaisuuksien opettaminen	56
7.2.3 Perustarpeiden turvaaminen	57
7.2.4 Onnellisen ja turvallisen lapsuuden tarjoaminen	58
7.2.5 Sosiaalisen tukiverkon tarjoaminen	59
7.3 Miten äidit kasvattavat lapsiaan?	60
8 POHDINTA	64

8.1 Johtopäätökset	64
8.1.1 Äidin tärkeä rooli	64
8.1.2 Äidin ja lapsen emotionaalinen suhde	65
8.1.3 ”Sellasena ku sinä oot, niin sinä oot ihana”	66
8.1.4 Periaatteet kasvatuksen tukena	68
8.2 Tutkimuksen luotettavuus	70
8.3 Tutkimuksen eettiset ratkaisut	73
8.4 Tutkimuksen arviointia ja jatkotutkimusehdotukset	75
LÄHTEET	79
LIITE 1: Haastattelurunko	86

TAULUKKOLUETTELO

TAULUKKO 1. Lapsen kehitykselliset tarpeet vuorovaikutuksessa	26
TAULUKKO 2. Tutkimukseen osallistuneiden äitien lasten lukumäärät ja iät	35
TAULUKKO 3. Äitien käsitykset aatteellisista kasvatuseriaatteista	43
TAULUKKO 4. Äitien käsitykset toiminnallisista kasvatuseriaatteista	54
TAULUKKO 5. Kuvauskategoriat äitien kasvatuseriaatteista	61

1 JOHDANTO

Kasvatuksesta ja sen merkityksestä puhutaan paljon. On selvää, että lapsuudessa saadulla kasvatuksella on vaikutusta siihen, minkälainen lapsen tulevaisuudesta muodostuu. Kasvatuksen avulla on mahdollista rakentaa lapselle vakaa pohja, johon hän voi turvautua elämän vastoinkäymisissä. Perinteisesti kasvatuksen tehtävässä äidin rooli on nähty tärkeänä. Alasuutarin (2003, 17) mukaan näkemys äidin ensisijaisuudesta kasvattajana rakentuu yhtäältä traditiolle ja vallitseville tavoille sekä toisaalta näkemyksille äidin luonnosta ja biologiasta. Näemme ympärillämme äitien toimivan eri tavoin lastensa kanssa, jolloin voidaan puhua toiminnallisesta kasvattamisesta ja sen jakautumisesta erilaisiin kasvatustyyliin. Miksi äidit sitten toimivat niin kuin toimivat? Aunolan (2005, 356-357) mukaan vanhemmalle tyypilliset vuorovaikutusta kauttaaltaan leimaavat yleistyneet toimintamallit määrittävät sitä, miten spesifimmät vanhemmuuden osatekijät, kuten kasvatustyyli, ilmenevät vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa sekä minkälaisen merkityksen ne saavat niin vanhemman kuin lapsenkin näkökulmasta tarkasteltuna. Näiden yleistyneiden toimintamallien sekä vanhemman tyypillisten reaktioiden taustalla vaikuttavat globaalit kasvatukseen liittyvät arvot (child-rearing values).

Tavoitteenani tässä tutkimuksessa on tarkastella äitien käsityksiä kasvatuksen aatteellisista ja toiminnallisista periaatteista. Lähestyn valitsemaani aihepiiriä kasvatustutkimuksesta näkökulmasta, koska se sopii parhaiten tutkimuskysymysteni selvittämiseen. Kyseinen näkökulma mahdollistaa myös kasvatuksen ihanteiden, luonteen sekä tarkoituksen tutkimisen. Kasvatuseriaatteilla tarkoitetaan Saarisen, Ruoppilan ja Korkiakankaan (1994, 214) mukaan yleisiä lasten kasvatusta koskevia asenteita, jotka voivat ilmetä affektiivisella eli tunnetasolla, kognitiivisella tasolla tai käyttäytymisessä. Ne eivät välttämättä ole tiedostettuja tai kielen avulla ilmaistavissa, eivätkä ne yksin ratkaise, miten vanhempi yksittäisessä kasvatustilanteessa toimii. Siihen vaikuttavat myös tilannetekijät. Alasuutari (2003, 16) mainitsee, että vanhempien asenteita ja uskomuksia on pidetty kiinnostavina useimmiten siksi, että niiden on katsottu vaikuttavan lapsen kehitykseen ja toimintaan. Tutkimuksessani nämä asenteet ja uskomukset sisältyvät äitien aatteellisiin kasvatuseriaatteisiin, joita tarkastelen heidän arvojensa, elämänsäfilosofioidensa sekä omaan kasvatukseen liittyvien kokemustensa avulla. Äitien toiminnallisten kasvatuseriaatteiden yhteydessä taas käsittelem äidin ja lapsen vuorovaikutusta sekä erilaisia kasvatustyyliä.

Tutkimuksessani halusin keskittyä äitien kasvatuseriaatteisiin, koska mielessäni kasvatusta kiteytyy nimenomaan äidin ja lapsen väliseen suhteeseen. Viiden yliopistovuoteni aikana olen opiskellut kasvatusta monesta eri näkökulmasta, mutta kaikkein tärkeimmäksi olen kokenut perheissä sekä vanhempien ja lasten välillä tapahtuvan kasvatuksen. Tutkielmaa aloittaessani pohdin minkälaista on tutkia äitiyttä, koska itselläni ei ole siitä kokemusta, vaan se on vasta tulevaisuuden toiveena. Käsitteeni äitien kasvatuseriaatteista ovat rakentuneet opiskellessani kasvatustieteitä, nähdessäni äitien toimivan lastensa kanssa sekä omalta äidiltäni saamani kasvatuksen kautta. Äidin rakkaus ja huolenpito ovat olleet ja ovat yhä tärkeitä. Ajattelen, että vanhemmiltani saamani kasvatusta on ollut merkityksellisessä roolissa siinä, minkälaiseksi elämäni on rakentunut ja rakentuu edelleen. Omat kokemukseni ja opintoni toimivat siis innoituksena tutkimukseni aihetta valitessa.

Äitien haastattelemisen tuntui sopivalta tavalla lähteä tutkimaan äitien kasvatuseriaatteita sekä heidän suhdettaan lapsiinsa. Niinpä tutkimukseni aineistona toimivat kymmenen äidin haastattelut, jotka keräsin puolistrukturoitua teemahaastattelua käyttäen. Analysoin saamani aineiston fenomenografisen tutkimusmenetelmän avulla. Tarkoitukseni on muodostaa kategorioita, jotka edustavat äitien erilaisia käsityksiä kasvatuksen periaatteista. Valitsin fenomenografian tutkimusmenetelmäkseni, koska se tarjoaa mahdollisuuden pureutua todellisiin, pintaa syvemmällä oleviin käsityksiin.

Näihin pinnan alla oleviin käsityksiin liittyvät olennaisina kasvatukseen asetettavat tavoitteet sekä äitien ajatukset hyvästä kasvatuksesta. Värrin (2002, 21) mukaan kasvatusta ei olisi edes mahdollista, jollei kasvattajalla olisi näkemyksiä kasvatuksen päämäärästä ja kasvatustapahtuman tarkoituksesta. Tätä tarkoitusta ei Värrin (2002, 23) mielestä voi mieltää ilman *ideaaleja*, ihanteita, joiden mukaan kasvatuspäämäärät on asetettu. Päämäärät ja vaalitut ihanteet yhdistävät nykyhetken tulevaisuuteen. Tällöin yhtenä kasvatuksen tehtävänä voidaan nähdä olevan mahdollisimman hyvän tulevaisuuden turvaaminen lapselle, jolloin nykyhetkessä toteutuvien kasvatuseriaatteiden merkitys korostuu.

Mielenkiintoni äitinä olemiseen kohdistui tavoitteiden ja ihanteiden lisäksi heidän arvoihinsa ja ihmiskuvaansa. Ne sisältyvät tutkimuksessani äitien aatteellisiin kasvatuseriaatteisiin. Tässä yhteydessä käsittelen myös äitien käsitystä elämän tarkoituksesta. Tulkitaanhan äitiys usein jopa naisen elämän täyttymykseksi, jolloin äidin intressit rinnastetaan lapsen intresseihin (Alasuutari 2003, 18). Värrin (2002, 35)

mukaan kasvatuksessa pyritään toteuttamaan jotain arvokasta, jota kasvatettavalla ei ole vielä kuin ehkä potentiaalisena; tavoiteltu arvokas toteutuu mahdollisesti vasta tulevaisuudessa. Myös ihmiskuvan käsitteeseen sisältyy olennaisesti ajatus tulevaisuuteen suuntautumisesta sekä käsitys elämästä merkityksellisenä jatkumona.

Ei siis ole samantekevää, minkälaisia kasvatusperiaatteita äideillä on ja miten he toteuttavat kasvatusta, koska kyse on lapsen hyvinvoinnista ja mahdollisimman hyvien lähtökohtien antamisesta lapselle. Näiden avulla hän voi lähteä rakentamaan omaa elämäänsä. Viktor E. Frankl toteaa ihmisen ainutkertaisuuden ja -laatuisuuden hyväksymisen ja huomioon ottamisen perustuvan kasvatettavan loukkaamattomaan ihmisarvoon, arvokkuuteen ja itsetarkoituksellisuuden kunnioittamiseen (Pykäläinen 2011, 196). Lastenpsykiatrian professori Tuula Tammisen mukaan lapsen perusoikeutena tulisi olla hänelle elintärkeiden kiintymyssuhteiden yhteisöllinen suojeleminen ja ylläpito. Lapsiperheiden mahdollisimman monipuolisen henkisen ja aineellisen tukemisen tulisi hänen mielestään olla yhteisön tärkeimpiä arvoja ja sosiaalipoliittisia tavoitteita. Niinpä se, miten paljon arvostamme ihmistä ja ihmisyyttä, näkyy erityisesti siinä, miten suhtaudumme lapsiin. Lapsuuden arvo on totta vain silloin, jos teemme sen joka päivä todelliseksi, Tamminen muistuttaa. (Kalland 2012, 289).

Lapsen perusoikeudet ja intressit voidaan siis nähdä hallitsevina, mutta ne eivät kuitenkaan sulje pois äitien intressien toteutumista. Olenkin halunnut tutkimuksessani lähteä osaltaan selvittämään, miten nämä intressit yhdistyvät äitien kasvatuseriaatteissa. Tutkimukseni merkitys ei ollut itselleni aluksi täysin selvä, mutta tehtävän suorittaminen avasi silmäni näkemään sen.

2 KASVATUS JA ÄITIYS

2.1 Kasvatuksen erilaiset määritelmät

Tässä tutkimuksessa tarkoitukseni on saada selville, minkälaisia periaatteita äidit pyrkivät toteuttamaan lastensa kasvatuksessa. Jotta olisi mahdollista tarkastella lähemmin äitien käsityksiä toteuttamistaan periaatteista, on tärkeää määritellä, mitä kasvatuksella oikeastaan tarkoitetaan. Hirsjärven (1984, 28) mukaan kasvatusta on joidenkin toivottavina pidettävien tai luontaisten piirteiden ”esiin saamista” tai ”esiin tuomista”. Hirsjärvi viittaa kasvatusta määritellessään myös Langfordiin (1973), joka pitää kasvatuksen sijaan tarkoituksenmukaisempana keskittyä termiin ”tulla kasvatetuksi” eli tulla persoonallisuudeksi. Myös Ojakangas (1997, 297) päätyy samankaltaiseen määritelmään toteamalla kasvatuksen olevan eräänlaista läpi elämän jatkuvaa olemuksesta ulos ohjaamista sekä tämän vapaan olemuksen sijoittamista mielekkääseen omaan tapaan.

Puolimatka (2010, 24) huomauttaa, että kasvatuksen päämäärän yksiselitteinen määrittäminen on ongelmallista. Tämä johtuu siitä, että yksilöt suuntautuvat omien taipumustensa ja kiinnostustensa mukaan. Tarkoitus ei ole, että yksilöt kehittyisivät samanlaisiksi. Myös Turusen (1988, 91) mielestä kysymys siitä, mitä kasvatettavassa olisi tultava esiin, on vaikea. Syynä tähän on se, että lähes kaikki sisäinen elämä ihmisessä on ympäristön herättämää ja värittämää. Ilman sosiaalista ympäristöä kehittyvät vain kalpea varjo inhimillisistä kokemuksista. Niinpä Turusen mielestä kysymys ihmisen kehityksellisestä tarkoitushakuisuudesta kietoutuu ihmiskäsitykseen ja maailmankatsomukseen, jopa käsitykseen elämän tarkoituksesta. Täten ei ole syytä erottaa äidin toteuttamia periaatteita lastensa kasvatuksessa hänen maailmankatsomukseensa liittyvistä asioista. Äiti siis ohjaa lapsensa kasvua suuntaan, jonka hän on määritellyt maailmankatsomuksensa ja arvojensa pohjalta.

Myös Ahlman (1944) pohtii kasvatuksen olemusta ja päätyy määrittelemään sen yhtenäiseksi sarjaksi toimenpiteitä, joiden avulla ihmisen kehitys pyritään ohjaamaan tiettyyn suuntaan, tiettyä päämäärää eli ihannetta kohti (Hautala 1994, 90). Kasvatuksen käsitettä voidaan siis lähestyä useilla eri määritelmillä ja käsitteillä, minkä vuoksi kasvatuksen jäsentäminen ja määrittäminen on haastava tehtävä. Näille määritelmille yhteistä on kuitenkin ajatus kasvatuksesta pyrkimyksenä saavuttaa jotakin tavoiteltavaa.

Kasvatusta voidaan Hirsjärven (1995, 32) mukaan tarkastella vielä laajasta tai suppeasta näkökulmasta, jonka laajuus riippuu tieteenalasta. Tätä tulokulmaa käyttämällä kasvatusta voidaan jakaa kolmeen eri näkökulmaan, jotka ovat filosofinen antropologia, kasvatussosiologia ja kasvatopsykologia. Filosofis-antropologisessa näkökulmassa kasvatusta nähdään ihmislajin kehittämisenä ”täyteen ihmisyyteen”. Sosiologinen määritelmä taas korostaa sosiaalistamista yhteisöön ja erilaisiin ryhmiin. Kolmannessa näkökulmassa eli kasvatopsykologiassa keskitytään tutkimaan persoonallisuuden kehittymistä kasvattajan ja kasvatettavan vuorovaikutuksessa.

Ensimmäisessä näkökulmassa eli filosofisessa antropologiassa kasvatusta ymmärretään kaikkein laaja-alaisimmin. Antropologiassa huomion kohteena ei ole yksityinen ihminen, vaan ensisijaisesti se, mikä ihmisessä on olennaista. Joissakin filosofisen antropologian suuntauksissa ajatellaan, että ihmisessä on sisäänrakennettuna kasvutendenssi, jonka säätelämänsä ihminen voi tulla vain lajinsa kaltaiseksi. Tämä merkitsee sitä, että kasvatuksella on jokin päämäärä. (Hirsjärvi 1995, 32.) Tässä tutkimuksessa kasvatuksen päämäärät eli tavoitteet sisältyvät äitien aatteellisiin ja toiminnallisiin kasvatuseriaatteisiin.

Kasvatuksen sosiologisen määritelmän mukaan taas kasvatusta on sosiaalisissa ympäristöissä erilaista. Kulttuurin sisältämät arvot, normit ja käytännöt ohjaavat kasvatusta, minkä vuoksi kasvatusta on myös sosiaalistumista siihen kulttuuriin ja sosiaaliseen ympäristöön, jossa ihminen elää. Kasvattajat toimivat sosiaalisten rakenteiden ja instituutioiden edustajina. Vanhempien lisäksi oheiskasvattajina voidaan pitää esimerkiksi opettajia, mediaa tai vertaisia eli muita lapsia tai nuoria. Kaikki kasvatusta sosiaalistumisen merkityksessä ei siis ole tahallista tai tarkoituksellista, eikä kasvatusta voida rajoittaa yhteen kulttuuriin ja yhteiskunnan osaan. Myöskään yhteiskuntaa ei voida pitää pelkkänä ulkoisena kehyksenä, vaan elävänä osana meitä itseämme. Tähän yhteiskuntaan me liitymme kasvatuksen avulla. (Antikainen 1998, 13-14.) Niinpä yhtenä tärkeänä vanhempien kasvatustavoitteena voidaan pitää lapsen onnistunutta sosialisatioprosessia, jossa yksilö kiinnittyy yhteiskuntaan ja löytää oman paikkansa siinä.

Sosialisaatio on kuitenkin nähty lähinnä kasvatussosiologian keskeisenä käsitteenä, jonka suhde kasvatukseen käsitteeseen on ollut melko häilyvä (Siljander 1997, 9). Laajassa merkityksessä sosialisatio käsittää Siljanderin mukaan kaikki ne prosessit, joiden seurauksena yksilöstä tulee ”yhteiskunnallisesti toimintakykyinen subjekti”. Tietystä mielestä tämä lähtökohta näyttäisi Siljanderin mielestä tekevän

kasvatuksen käsitteen teoreettisesti jopa tarpeettomaksi, koska sosialisatio kattaa myös sen, mitä perinteisesti on tarkoitettu kasvatuksella eli kasvatusta perheessä ja koulutusjärjestelmässä. Siljander (1997, 10) silti muistuttaa, että sosialisatio ja kasvatusta on mahdollista erottaa toisistaan tarkastelemalla sitä, miten tietoisina prosesseina ne ymmärretään. Tällöin sosialisatiolla tarkoitetaan kokonaisvaltaista yhteiskunnallistumis- ja oppimisprosessia, jossa yksilöstä tulee osa yhteiskuntaa riippumatta siitä, kuinka tietoisia tai suunniteltuja nämä prosessit ovat. Kasvatuksen Siljander taas määrittelee tarkoitettavan tietoista, intentionaalista ja normatiivisesti orientoitunutta toimintaa, joka tähtää tiettyjen sivistysihanteiden toteuttamiseen sekä näiden toteuttamiselle välttämättömien toimintavalmiuksien hankkimiseen.

Siitä huolimatta, että sosialisatio ja kasvatusta voidaan nähdä toisistaan eroavina prosesseina, liittyy niihin kuitenkin samoja ilmiöitä, jolloin ne toimivat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Tämä ilmenee myös George Herbert Meadin teoriassa sosiaalisen minän rakentumisesta. Kyseisen sosialisatioteorian mukaan olennaista sosialisatiossa on se, että kyetäkseen yhtäältä toimimaan ymmärrettävästi sosiaalisessa maailmassa ja toisaalta ymmärtääkseen tätä maailmaa lapsen täytyy pystyä savuttamaan ihmisyhteisönsä merkitykset. Meadin näkemyksissä tämä mahdollistuu toiminnan suuntautumisen ja tietoisuuden, ajattelun (eleet ja kieli) sekä sosiaalisen identiteetin (minä) rakentumisen avulla. Meadin teorian voidaan siis ajatella olevan sivistysteoria, sillä yksilön pitää kyetä jäsentämään ja rakentamaan itselleen identiteettiä eli minää vuorovaikutuksessa muiden yhteisön ihmisten kanssa. (Sutinen 1997, 77-78.)

Myös Viheriävaara (1997, 114) on selvittänyt sivistysteoriaa ja toteaa siinä olevan ennen kaikkea kysymys perustavista asioista, joista keskeisimpiä ovat aika ja paikka. Ne muodostavat kehyksen, jonka sisällä yksilön syntyminen ja kehittyminen tapahtuvat. Niinpä primaarisosiasiaton aikaiset tapahtumat ja sosiaaliset tilanteet, joihin yksilö on ”osallistunut”, luovat pohjan myöhemmälle kehitykselle, Viheriävaara jatkaa. Tällöin erityisesti lapsuudessa saadulla kasvatuksella ja perheen toimintatavoilla on merkitystä siinä, miten yksilö kykenee myöhemmin muodostamaan identiteettinsä suhteessa muihin ja sosiaalistumaan yhteiskuntaan.

Yhteiskunnan merkitystä on pohdittu myös marxilaisessa filosofiassa, joka korostaa yksilön ja yhteiskunnan välisen suhteen tiedostamisen sekä onnistuneen sosiaalistumisen tärkeyttä. Yksilön yleisenä tunnusmerkkinä on sosiaalinen toiminta, jolloin ihminen nähdään ennen kaikkea aktiivisesti toimivana sosiaalisena subjektina, joka muuttaa elintoimintojensa ehtoja. Näin ollen yhteiskunta on ihmisen

yhteiskunnallisen perusluonnon seuraus. (Hirsjärvi 1985, 166-167.) Salonen (1997, 167-168) on jaotellut sosiaalistumisen yhteiskuntaan seuraavalla tavalla:

1. Aikaisempien sukupolvien tietojen ja taitojen välittyminen uudelle sukupolvelle
2. Sosiaalista kiinteyttä tuottavat prosessit
3. Kunkin elämänuran yksilöllinen eriytyminen
4. Luovuuden syntyminen ihmisen todellistuessa parhaimmillaan

Kohdat 1 ja 2 koskevat sitä ainesta, mikä sosialisatiossa siirtyy tai jää siirtymättä, Salonen toteaa. Kohdan 1 mukaisesti vanhemmat välittävät kasvatuksen avulla lapsilleen sekä tietoisesti että tiedostamatta asioita, jotka ovat peräisin jo aiemmilta sukupolvilta. Sosiaalista kiinteyttä tuottavat prosessit taas liittyvät siihen, minkälaisen suhteen vanhemmat kykenevät muodostamaan lastensa kanssa ja kuinka hyvin he kykenevät auttamaan lasten kiinnittymistä erilaisiin yhteisöihin sekä yhteiskuntaan. Erilaisten tietojen ja taitojen välittäminen sekä sosiaalista kiinteyttä tuottavat prosessit ilmenevät tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksissä äitien aatteellisten ja toiminnallisten kasvatuseriaatteiden sisällöistä. Kohdat 3 ja 4 kuvastavat Salosen (1997, 168-169) mukaan tarkemmin sitä, mitä sosialisatioprosessissa tapahtuu ja miten kulttuuri uusiutuu. Kasvatus voidaan määritellä tietoiseksi yritykseksi vaikuttaa tähän sosialisatioprosessiin. Kohtien 1-4 toteutuminen voidaan siis nähdä tavoiteltavina asioina kasvatuksessa. Esimerkiksi pohjaa jokaisen elämänuran yksilölliselle eriytymiselle sekä kyvyille toteuttaa omaa itseään aletaan rakentaa jo lapsuudessa, jolloin vanhempien rooli kasvattajina korostuu.

Kolmantena ja viimeisenä kasvatuksen määritelmänä on psykologinen näkökulma, joka Antikaisen (1998, 13) mukaan voidaan nähdä suppeana verrattuna kahteen edellä esiteltyyn näkökulmaan. Tässä määritelmässä korostetaan kahden henkilön eli kasvattajan ja kasvatettavan välistä vuorovaikutuksellista ja tavoitteellista toimintaa, jolla pyritään ohjaamaan kasvatettavan persoonallisuuden kehittymistä. Kasvatus liitetään yleensä nimenomaan lapsuus- ja nuoruusikäen. Myös tässä tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan nimenomaan pienten lasten äitien kasvatuseriaatteita. Antikainen (1998, 13) korostaa, että kehitys on kuitenkin elinikäinen tapahtuma, minkä vuoksi kasvatus on myös järkevää käsittää elinikäisenä. Niinpä haastattelukysymyksissäni pyrin ottamaan huomioon kasvun ja kehityksen jatkuvuuden

sekä kasvatuksen ja äitiyden ulottumisen myös lapsuuden ja nuoruuden jälkeiseen aikaan. Antikaisen (1998, 13) mielestä on syytä ottaa huomioon, että kasvatettavan lisäksi kasvattajalle tapahtuu vuorovaikutusluonteen vuoksi jotakin merkittävää. Kasvattajakin kasvaa ja kehittyy. Tämän ohella kasvatusta on itsekasvatusta eli se rakentuu kasvavan henkilön kehityksessä hänen omiin karttuviin voimavaroihinsa.

Psykologisesti katsoen kasvatuksessa ja vanhemmuudessa on Huttusen (1995, 49) mukaan kysymys ainutlaatuisen läheisestä ja merkityksellisestä ihmissuhteesta, joka muodostuu kahden eri sukupolvea olevan ihmisen välille. Vanhemmuus on siis suhde, joka rakentuu kiintymykselle ja vuorovaikutukselle, ja sillä on oma elämänkaarensa. Psykologiseen näkökulmaan perustuen Hirsjärvi (1995, 34) on määritellyt kasvatuksen kolmella eri tavalla. Ensimmäiseksi kasvatusta voidaan pitää käytännöllisenä toimintana, joka sisältää esimerkiksi tekoja, havaintoja, ajattelua ja kuvittelua. Kasvatustoiminta on yhtäältä laaja-alaista ja -aikaista, mutta toisaalta se on myös erillisiä ja yksityisiä episodeja tai tapahtumia. Tämä käytännöllinen toiminta liittyy tässä tutkimuksessa ennen kaikkea kasvatuksen toiminnallisiin periaatteisiin, joissa tarkastellaan äitien tapoja toimia lastensa kanssa.

Seuraavaksi Hirsjärvi (1995, 34) painottaa kasvatuksen vuorovaikutuksellista luonnetta. Kasvatuksessa ihminen, niin kasvattaja kuin kasvatettavakin, on subjekti. Nämä kaksi ihmistä asettavat tavoitteita ja suuntaavat toimintaansa sekä luovat merkityksiä elämässään. Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus perustuu suuressa määrin kommunikaatioon eli kielelliseen viestintään. Kolmannen psykologiseen näkökulmaan kuuluvan määritelmän mukaan kasvatuksessa pyritään johonkin päämäärään, jolloin kasvatusta on tavoitteellista eli intentionaalista toimintaa. Hirsjärven (1995, 35) mielestä silloin, kun kasvatusta erityisinä piirteinä korostetaan vuorovaikutusta ja prosessiin osallistuvien ihmisten subjektiluonnetta, kuten kasvatuksen psykologisessa näkökulmassa, saattaa kasvattajan ja kasvatettavan välinen ero hämärtyä. Jokaisella kasvattajalla on kuitenkin yleensä jokin enemmän tai vähemmän tiedostettu suunnitelma, jonka hän aikoo toteuttaa suhteessa kasvatettavaan. Tällöin voidaan jälleen korostaa kasvatuseriaatteiden merkitystä, jotka sisältävät kasvattajan tavoitteita ja tapoja pyrkiä toteuttamaan niitä. Tässä luvussa kasvatusta on määritelty eri tavoin ja eri näkökulmista, jotka niin ikään pitävät sisällään tavoitteita. Seuraavassa luvussa tarkastelen kasvatusta tavoitteellisuutta tarkemmin.

2.2 Kasvatuksen tavoitteellisuus

Edellä olen käynyt läpi erilaisia kasvatuksen määritelmiä, jotka ovat sisältäneet ajatuksen kasvatuksen tavoitteellisuudesta. Niinpä kasvatusta tarkasteltaessa on tärkeää huomata, että kasvattajalla on hyvä olla tiedossaan päämäärä, jota kohti hän vie kasvatettavaa. Lasten kasvatukseen voidaan liittää monia eri tavoitteita, mutta kaikki päämäärät eivät kuitenkaan ole hyväksi lapsen kasvulle. Mitä siis ovat ne päämäärät, joita voidaan pitää tavoiteltavina kasvatuksessa? Saarisen, Ruoppilan ja Korkiakankaan (1994, 214-215) mukaan suomalaisilla vanhemmilla on joitakin yhteisiä ja yleisluontoisia kasvatustavoitteita. Vanhemmat toivovat lastensa varttuvan muun muassa yhteiskuntakelpoisiksi, työhön halukkaiksi ja työllään toimeentuleviksi sekä sosiaaliseen vuorovaikutukseen kykeneviksi. Saarinen ym. kertovat tavoitteiden eriytyvän vanhempien elämäntilanteen, koulutuksen, ammatin, asuinpaikan ja heidän omaksumiensa arvostusten mukaisesti.

Nämä vanhempien kasvatustavoitteet kertovat siitä, kuinka lasten toivotaan pärjäävän lopulta myös omillaan. Tämän mahdollistumiseen vaikuttaa erityisesti lapsuudessa ja nuoruudessa saatu kasvatustavoite. Skinnarin (2004, 68) mukaan vanhempien tavoitteet voidaan koota yhden käsitteen alle, joka on lapsen itsekasvatus. Tällä tarkoitetaan sitä, kuinka vähitellen ulkopuoliset kasvattajat menettävät merkitystään ja yksilö alkaa itse kantaa vastuuta elämästään. ”Mutta entä jos hänellä ei olekaan mitään syvemmästä minuudesta nousevia päämääriä, jos hänen toiminnaltaan puuttuvat omakohtaiset tavoitteet?”, kysyy kuitenkin Skinnari. Tätä kysymystä pohtiessa kasvatuksen merkitys korostuu jälleen. Yksilön omakohtaisten tavoitteiden puuttumisesta voi seurauksena olla se, ettei hän kykene ohjaamaan oman elämänsä suuntaa. Niinpä vanhemmat voivat kasvatuksessa pyrkiä siihen, että lapsessa kehittyvät itsetuntemus sekä sellaiset piirteet, jotka auttavat myöhempää vastuunottoa omasta elämästä.

Kasvatuksen tavoitteena voidaan pitää myös ehdottoman rakkauden toteutumista, joka perustuu rakkaudelle välittämättä kohteensa ominaisuuksista ja kyvyistä. Puolimatkan (2004, 56) mukaan ehdoton rakkaus on ihanne, jota kukaan tuskin täysin pystyy toteuttamaan. Eettinen ihanne ei kuitenkaan määräydy sen mukaan, miten käytännössä onnistumme elämään, vaan se määräytyy ihmisarvon pohjalta. Olisi suuri virhe madaltaa eettistä ihannetta sen takia, että käytännössä emme onnistu toimimaan sen mukaisesti, koska se veisi perustan käyttäytymisen ja asenteiden kehittämislähtöiseltä.

Puolimatkan mielestä on tärkeää, että kasvattaja arvioi omaa toimintaansa ehdottoman rakkauden valossa, jolloin hän voi tulla paremmin tietoiseksi omista asenteistaan, toiminnoistaan sekä puutteistaan.

Perälä-Littusen (2004, 191) mukaan vanhemman tavoitteita on syytä tarkastella myös vanhemmuuden etnoteorian avulla. Sillä tarkoitetaan vanhempien uskomusten, käsitysten ja mielikuvien rakennelmaa. Tämä rakennelma on muodostunut tiettyssä kulttuurissa ja tietyssä aikana. Vanhemmuuden etnoteoriaan kuuluvat esimerkiksi uskomukset siitä, millainen lapsi on, lapsen toimintaan ja kehitykseen liittyvät attribuutiot sekä käsitykset vanhemmuuden merkityksestä ja luonteesta. Perälä-Littunen mainitsee, että vanhemmuuteen ja kasvatukseen liittyvät mielikuvat voivat kuvata myös sitä, miten asioiden *pitäisi* olla. Esimerkiksi mielikuvat hyvästä vanhemmasta tuottavat arvoja ja normeja kasvattajana toimimiselle.

Kasvatustietoisuuden tiedostaminen tarjoaa vanhemmalla mahdollisuuden arvioida sekä arvojen että normien toteutumista kasvatuksessa. Kasvatustietoisuudella tarkoitetaan Hirsjärven (1995, 60) mukaan kasvattajan tajunnan tilaan, joka vaikuttaa tavoitteiden rakentumiseen. Sille on tyypillistä tietoisuus toimimisesta kasvattajan tehtävässä sekä tietoisuus tähän liittyvistä velvollisuuksista ja oikeuksista. Tämä tietoisuus ilmenee kasvattajan teoissa. Etnoteoria liittyy vahvasti Hirsjärven (1995, 61) esittelemän kasvatustietoisuuden tavoitteisiin, keinoihin ja tuloksiin. Nämä kolme osaluuetta sisältyvät tutkimuksessani äitien kasvatuseriaatteisiin. Hirsjärvi tarkentaa kasvatustietoisuuden käsitettä toteamalla, että yksilön tietoisuusjärjestelmä sekä hänen maailmankuvansa kytkeytyvät vahvasti toisiinsa. Yksilön tietoisuus, siinä määrin kuin se tarjoutuu ulkopuolisen tarkasteltavaksi, heijastaa samalla yksilön maailmankuvaa. Tämän ajatuksen pohjalta on helpompi ymmärtää myös se, miksi kasvattajan maailmankuva ja kasvatuseriaatteet ja -tavoitteet ovat tiiviissä vuorovaikutuksessa. Tutkimuksessani käsittelen tätä vuorovaikutusta äitiyden näkökulmasta, johon siirryn seuraavaksi.

2.3 Kasvatus äitiyden näkökulmasta

Tässä tutkimuksessa ei tarkastella vain kasvatuksen yleistä tavoitteellisuutta, vaan tavoitteena on saada tietoa äitien kasvatuseriaatteista. Äitiyttä on vuosien saatossa tutkittu paljon, mutta varsinaista tietoa suomalaisten äitien kasvatuseriaatteista on ollut heikosti saatavilla. Aila Tiilikka on kuitenkin vuonna 2005 valmistuneessa

väitöskirjassaan Äitien kasvatuskäsityksiä ja arviointeja päiväkotikasvatuksesta tutkinut äitien tavoitteita ja periaatteista kasvatuksessa. Tutkimuksen aineistona toimivat seitsemän äidin haastattelut sekä kirjalliset arvoinnit. Tiilikan tuloksissa äitien kasvatuskäsitykset myötäilevät eksistentiaalis-fenomenologista lähestymistapaa. Äitien käsityksissä lapsesta korostuvat yksilöllisyys, tunne-elämän ja itsetunnon kehityksen tärkeys sekä aktiivinen subjektius. Näin ollen äitien tavoitteena on, että lapsesta tulisi luova selviytyjä, joka kykenee toteuttamaan monipuolista ihmisarvoa sekä suhteessa itseensä että muihin ihmisiin. Merkittävää Tiilikan tutkimuksessa on se, että tulokset antavat viitteitä siitä, että vanhempien kasvatuskäsitysten tunteminen ja ymmärtäminen voisivat parantaa ammattilaisten työtä perheiden erilaisuuden huomioimisessa ja tukea kasvatuskumppanuutta.

Coplan, Hastings, Lagacé-Séguin ja Moulton (2002, 1) ovat tutkineet äitien toteuttamaa kasvatusta tarkastelemalla kasvatustilanteiden vaikututusta äitien kasvatustyyliin, vanhemmuususkomuksiin sekä emotionaalisten reaktioiden välisiin suhteisiin. Tutkimuksen 76 äitiä osallistuivat kasvatustyylin (autoritaarinen/auktoritatiivinen) mittaukseen sekä itseraportointiin vanhemmuususkomuksista (kasvatustavoitteet) ja emotionaalista reaktioista (vihainen/nolostunut/iloinen). Tulosten mukaan tilanteissa, joissa lapset käyttäytyivät negatiivisesti, autoritaariset äidit keskittyivät vähemmän emotionaalisiin tavoitteisiin ja tulkitsivat lasten aggressiivisuuden ja huonon käytöksen johtuvan vähemmän ulkoisista asioista kuin auktoritatiiviset äidit. Lisäksi autoritaariset äidit olivat kaikissa mittauksen kasvatustilanteissa suuremmalla todennäköisyydellä vihaisia tai nolostuneita verrattuna auktoritatiivista kasvatustyyliä käyttäviin äiteihin. Tutkimuksen tulokset siis osoittavat, että autoritaariset ja auktoritatiiviset äidit eroavat affektiivisissa reaktiomalleissa erilaisissa kasvatustilanteissa. Mitä haastavampia tilanteet ovat, sitä enemmän erot myös kognitiivisissa reaktioissa äitien välillä korostuvat.

Sevón ja Huttunen (2002, 93) muistuttavat, että äitien kasvatuseriaatteita tarkasteltaessa on tärkeää ottaa huomioon lapsen kehitystä pohtivien psykologisten teorioiden perusoletus. Tämän perusoletuksen mukaan äiti on erityisesti vauvaikäisen ensisijainen hoitaja. Tämän tutkimuksen tutkittavista neljällä äidillä oli alle vuoden ikäinen lapsi. Äidin rakkautta ja vastuuta perustellaan Sevónin ja Huttusen mukaan yleensäkin sillä, että äitiys on pohjimmiltaan biologista, ”äidin vaistoihin” perustuvaa. Tällöin äitiyteen vääjäämättä liittyvät sekä vastuullisuus että tavoitteellisuus, ikään kuin sisään rakennettuina äitiyden käsitteeseen.

Berg (2009, 170) tarkentaa äitiyden käsitettä toteamalla, ettei äitiys ole vain henkilökohtainen suhde lapseen, vaan se rakentuu suhteessa yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin odotuksiin, jotka määrittävät ja ylläpitävät käsityksiämme hyvästä ja oikeanlaisesta äidistä. Hän on väitöskirjassaan Äitiys kulttuurisina odotuksina tutkinut äitiyden kulttuurisia odotuksia, joita hän on tarkastellut kahdella yhteiskunnallisella keskustelufoorumilla. Berg kuvaa tutkimuksessaan sekä lastensuojelun perhetyössä toimivien ammattilaisten että median puhetta äitiydestä. Analyysissään hän on konstruoinut äitiyttä lapsen tarpeiden (ammattilaiset) ja naisten tarpeiden (media) näkökulmista. Bergin tutkimuksessa äitiyden kuva rakentuu ristiriitaiseksi. Jotta äitiys voisi toteutua kulttuurisesti ”oikein”, joutuvat äidit tasapainoilemaan erilaisten odotusten välillä. Odotukset liittyvät sekä lapselle omistautumiseen että yhtäältä itsensä toteuttamiseen. Niinpä käsityksemme hyvästä äitiydestä värittyy sekä kulttuurisesti että historiallisesti. Berg (2009, 170) huomauttaa, että yhteiskunnalliset ja kulttuuriset odotukset rajaavat äitinä oloa ja voivat tehdä äitiyden kokemisesta ongelmallista ja ristiriitaista ilman, että äitiydessä sinänsä olisi pulmia.

Myös Eija Sevón (2009) kuvaa väitöskirjassaan *Maternal responsibility and changing relationality at the beginning of motherhood* sitä, minkälaista on tulla äidiksi nyky-yhteiskunnassa, jossa äitiyteen kohdistetaan useita vaatimuksia ja odotuksia. Sevón toteutti tutkimuksensa pitkittäistutkimuksena haastatteleamalla seitsemää 21–31-vuotiasta ensimmäistä kertaa äidiksi tullutta naista äitiä neljästi: raskausaikana sekä lapsen ollessa noin 1 kk, 6 kk ja 1 vuoden. Äitiys nähdään myös tässä tutkimuksessa ristiriitaisena, koska äidiksi tuleminen muokkaa monin eri tavoin niin naisen arkea, ihmissuhteita kuin omaa identiteettiäkin. Lisäksi kulttuuriset odotukset saattavat asettaa äidit liian suurien haasteiden eteen. Sevón osoittaa väitöskirjansa tuloksissa, että äidit tarvitsevat tukea vanhemmuuden tehtävässään.

Kulttuuristen odotusten ja äitien arkikokemusten vastaamattomuus saattaa siis johtaa herkästi riittämättömyyden, syyllisyyden ja epävarmuuden tunteisiin. Berg (2009, 170) muistuttaa myös, etteivät nykyäitiyttä enää ohjaa vahvat perinteet, eikä hyvälle äitiydelle ole olemassa yksiselitteisiä kriteerejä. Aivan kuten hyvän kasvatuksen määrittäminen, on äitiydenkin sisällön määrittäminen haastava tehtävä. Näin monenlaiset äitiyden toteuttamisen tavat ovat ainakin periaatteessa mahdollisia. Bergin mukaan mahdollisuuksien kirjo sekä jatkuvasti lisääntynyt asiantuntijatieto tekevät äitiydestä yhä haastavampaa ja ristiriitaisempaa. Yhtenä nykyäitiyden vahvana odotuksena ja tavoitteena voidaan pitää tarjolla olevan tiedon soveltamista omaan

arkeen sekä jatkuvaa moraalista itsetarkkailua. Äitiys on siten mahdollista nähdä tehtävänä.

Berg (2008, 23) ajattelee, että nimenomaan ammattilaisten ja median tuottamat odotukset hyvästä äitiydestä ja normaalista äitiydestä rakentavat sen pohjan, jolle äidit jäsentävät oman todellisuutensa. Ne vaikuttavat siihen, miten äidit näkevät itsensä, miten he luottavat itseensä, miten he näkevät lapsensa, rakentavat omaa äiti-identiteettiään tai miten he esittävät itsensä muille. Berg (2008, 23) ymmärtää äitiydestä luotujen konstruktoiden ja todellisten äitien suhteen kaksisuuntaisena: äidit toimivat heitä koskevien sosiaalisten odotusten rajoissa, niitä peilaten ja niitä vastaan toimien. Omalla äitinä olemisellaan he siis yhtäältä uusintavat tai rikkovat vanhoja ja toisaalta luovat uudenlaisia äitiyden määrittelytapoja ja käytäntöjä. Tämä on olennainen näkökulma äitien kasvatuseriaatteisiin, koska ne heijastavat sitä, miten äidit näkevät itsensä äiteinä ja minkälaisia asioita he haluavat sisällyttää äitiyteensä.

Äitien kasvatuseriaatteisiin vaikuttavat myös ihanteet, joiden mukaan äidit pyrkivät toimimaan arjen tilanteissa lastensa kanssa. Kuinka hyvin ihanteiden ja todellisuuden yhdistäminen sitten onnistuu? Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen Äitiyden kielteiset tunteet -tutkimushankkeessa äideiltä kysyttiin, minkälaisia negatiivisia kokemuksia heidän äitiyteensä on kuulunut. Tutkimuksessa havaittiin, että äideillä on monimutkaisia käsityksiä ja odotuksia siitä, minkälaisia heidän tulisi olla. Käsitysten ja odotusten taustalla näyttää olevan epärealistinen äitimyytti täydellisestä uhrautuvaisesta ja onnellisesta äitihahmosta. Nämä äitimyytin lonkerot kietoutuvat niin arkikäytäntöihin, äiti-lapsi-suhteeseen kuin äidin tunne-elämäänkin: äidin tulisi olla automaattisesti onnensa kukkuloilla, olla loputtoman motivoituneita keittämään soseita ja viihdyttämään pienokaisiaan. Lopulta kielteisissä tunteissa purkautuu turhautuneisuus siitä, ettei odotuksiin ole ylletty, eikä äitinä oleminen ole tuntunutkaan siltä miltä ”pitäisi”. (Janhunen 2007, 22.)

Ihanteisiin liittyy siten ongelmia. Bergin (2009, 171) mukaan suomalaiset äitejä kohtaavat asiantuntijat ovat ryhtyneet puhumaan ilmiöstä, jota kutsutaan äitiyden suorittamiseksi tai yltiöäitiydeksi. Näillä käsitteillä viitataan äitiyteen, jossa pyritään täydellisyyteen ja suoritetaan vanhemmuutta oman jaksamisen kustannuksella. Äitiyteen liittyviin odotuksiin sisältyy myös ristiriitaisuutta siten, että ihanteellinen äiti on esimerkiksi nuori, mutta kuitenkin kokenut ja varma. Lisäksi pidämme ihanteellisena sitä, että äidillä on omaa, lapsesta erillistä elämää, mutta silti hänen tulisi ensisijaisesti omistautua lapsilleen ja perheelleen. (Berg 2008, 24.) Bergin mukaan äitiyttä koskevat

diskurssit sisältävät siis monia odotuksia kohtuudesta ja sopivuudesta, mutta näiden rajojen löytämisessä, tunnistamisessa ja sijoittamisessa äidit ovat usein yksin. Tässä tutkimuksessa äitiyteen ja heidän kasvatuseriaateisiinsa liittyy siis vääjäämättä myös kysymys hyvästä äitiydestä. Donald Winnicott (1981) on luonut tähän tilanteeseen ajatuksen ”kyllin hyvästä äidistä”. Hänen mukaansa ”kyllin hyvä äiti” ei kuitenkaan saa olla ”liian hyvä”, sillä kehittyäkseen lapsi tarvitsee myös pettymyksiä ja turhautumista sekä kokemuksen siitä, että viha ei ole vaaraksi. (Vuori 2003, 47.) Tutkimuskatsaus siis osoittaa, että äitiys on haastava ja ristiriitainenkin tehtävä, jonka toteuttamisessa hänen aatteelliset kasvatuseriaateensa ovat tärkeässä roolissa. Tarkastelen seuraavaksi näihin periaatteisiin kuuluvia osa-alueita.

3 KASVATUKSEN AATTEELLISET PERIAATTEET

3.1 Kasvatuksen arvot

Ahlmanin (1920, 169) mukaan elämä sellaisenaan ei ole yksilön kannalta arvokasta, vaan nimenomaan määrätynlainen elämä eli se, mitä yksilö pitää elämisen arvoisena, hyvänä ja oikeana. Arvot muokkautuvat elämän varrella erilaisten kokemusten vaikutuksesta, minkä vuoksi yksilön ajatus elämänsä tarkoituksesta on muuttuvassa tilassa. Ahlman (1920, 182) huomauttaa meidän tulevan tietoisiksi arvosta, kun se asetetaan vastakkain toisen sille vieraan arvon kanssa. Tällöin kysymykseksi nousee se, kumpi kahdesta arvosta pääsee toteutumaan elämässämme. On myös syytä ottaa huomioon, että toiset arvot nousevat tärkeämmiksi kuin toiset elämän eri aikoina. Ihmisen henkilökohtaisten kokemusten lisäksi ympäröivä yhteiskunta ja kulttuuriset tekijät vaikuttavat arvojen olemassaoloon ja muotoon.

Tutkimuksessani äitien arvot sekä heidän käsityksensä hyvästä elämästä linkittyvät vahvasti kasvatukseen. Arvot toimivat tärkeänä pohjana sille, miten äiti suhtautuu lapseensa tai lapsiinsa sekä kasvatukseen. Puolimatka (2004, 52) huomauttaa, että arvotietoisuuden vaikutuksesta vanhemman kiintymys kypsyy niin, että hän pystyy tarvittaessa siirtämään tuonemmaksi omien tarpeidensa sekä mukavuutensa tyydyttämisen lapsen kehityksellisten tarpeiden vuoksi. On siis tärkeää, että vanhempi on tietoinen arvoistaan sekä niiden osallisuudesta elämäänsä, jotta hän kykenee kasvatuksen tehtävään.

Turusen (1988, 122) mukaan kysymys arvojen todellisuudesta ja osallisuudesta elämäänsä on ennen kaikkea maailmankatsomuksellinen kysymys. Hän kuitenkin

korostaa, että arvoja muuttuvampia ovat maailmankatsomukset, elämäntavat ja arvostukset. Miten nämä äitien arvot sitten ilmenevät lasten kasvatuksessa? Törmä (1996) ajattelee kasvatuksen ja arvojen välisestä suhteesta näin: ”Kasvattajan tulee sekä selvittää omia arvojaan että ymmärtää kasvatettavan arvoja ja pyrkiä saavuttamaan niiden integraatio. Tältä pohjalta hän voi auttaa kasvatettavaa tulkitsemaan omia kokemuksiaan ja tekemään niihin perustuen valintoja.” (Poikolainen 2002, 85) Näin on tärkeää huomata, että kasvattajan tehtävänä on auttaa kasvatettavaa muodostamaan omia tulkintoja, eikä tarjota valmiita ratkaisuja. Tällöin kasvatuksen tehtävä voi toteutua: kasvatettava kasvaa omaksi persoonakseen.

Tutkimuksessani olen kiinnostunut siitä, minkälaisia arvovalintoja äiti tekee ja minkälaisia perusteluja hän niille antaa, jotta ”hyvä” kasvatus voisi toteutua. ”Kasvattaja on velvollinen pohtimaan arvokysymyksiä ja erityisesti ottamaan kantaa siihen, mikä on kasvavan ’hyvä’ sekä tietyssä tilanteessa että pidemmällä tähtäimellä. Tämä kannanotto ei kuitenkaan ole kasvatettavaan nähden sitova hänen kasvuprosessinsa edetessä. Se muodostaa lähtökohdan, johon kasvatettava suhteuttaa omia elämänpäämääriään ja käsityksiään itsestään”, kirjoittaa Törmä (1996, 103). Niinpä kasvattaja eli äiti ilmentää omia arvojaan lapsensa tai lastensa kasvatuksessa. Näistä arvoista muodostuu pohja, jolle myös lapsi aloittaa oman arvomaailmansa rakentamisen.

Minkälaisia arvoja äidit sitten pyrkivät kasvatuksessa toteuttamaan? Ahlmanin (1939, 20-21) mukaan on olemassa arvojen hierarkia, johon voidaan sijoittaa erilaisia arvolajeja. Tämä hierarkia tuntuu yksilöistä objektiivisesti paikkansapitävältä, vaikka emme oikeastaan voi osoittaa, että on mitään sellaista kuin arvot. Useimpien ihmisten sisäinen kokemus on kuitenkin se, että tietyt asiat ilmenevät heille arvokkaina. Tämän vuoksi ne myös esiintyvät inhimillisen toiminnan perimmäisinä motiiveina. Ahlman toteaa, että arvot tajutaan tunteella, ei aisteilla, eikä pelkin tiedollisin kyvyin.

Äitien arvoja voidaan tarkastella suhteessa Ahlmanin (1939, 23-27) arvohierarkiaan. Hän jakaa arvot yhdeksään eri pääarvolajiin, joista ensimmäinen on *hedonistiset* eli aistilliset mieluisuusarvot. Toinen arvolaji on *vitaaliset* eli biologiset arvot, joita ovat esimerkiksi elämä itse, terveys ja onnistuneisuus. Kolmantena ovat *esteettiset* arvot, joiden toteutumia kulttuurissa ovat taiteen eri muodot tai esimerkiksi luonnon kauneus. Neljäs arvolaji on *tiedolliset* eli teoreettiset arvot, joihin liittyy olennaisena totuuden käsite. Muun muassa tiede ja filosofia ovat tiedollisten arvojen kannattajia ja toteuttajia. Viidenneksi arvolajiksi on erotettu *uskonnolliset* arvot.

Ahlman (1939, 23-27) esittää nämä viisi arvolajia alkuperäisinä, yksinkertaisina itseisarvoina. Lisäksi on olemassa viisi muuta itseisarvoa, mutta ne eivät ole yksin, vaan kompleksissa, sillä ne edellyttävät toisten arvolajien olemassaolon. Kuudes arvolaji on näin ollen *sosiaaliset* arvot eli rakkausarvot, joihin myös kasvatustoiminta suurelta osin perustuu. Seitsemäntenä ovat *mahtiarvot*, kahdeksantena *oikeusarvot* ja yhdeksäntenä *eettiset* arvot. Näissä neljässä arvolajissa olennaista on siis se, että ne esiintyvät vasta vertailtaessa niitä toisiin arvoihin. Ahlmanin mukaan esimerkiksi sosiaalisesti arvokasta ei voisi olla olemassa, ellei sitä ennen ja siitä riippumatta olisi olemassa muuta arvokasta, jonka tulemistä yksilöiden hyväksi sosiaalinen auttaminen edistää. Niiniluoto (1994, 188) esittää, että Ahlmanin arvohierarkiaan voidaan lisätä vielä kaksi muuta arvolajia. Näistä ensimmäisenä ovat *ekologiset* arvot, kuten luonnon kauneus ja terveys sekä eläinten oikeudet. Toisena ovat *egologiset* arvot, jotka liittyvät omanarvontuntoon, itsekkyyteen sekä oman edun ajamiseen.

3.2 Kasvatuksen ihmiskäsitys

Edellä esiteltujen arvojen lisäksi siihen, minkälainen äidin suhtautuminen lapseensa tai lapsiinsa on, vaikuttaa hänen ihmiskäsityksensä tai ihmiskuvansa. Niinpä äidin käsitys ihmisen perusolemuksesta eli lapsesta vaikuttaa äidin kasvatuserätöluun. Värri (2002, 35) toteaa kasvatettavan määrittävän tietyllä tavalla kasvattajalle jo hänen esiymmärryksessään eli ihmiskäsityksessään. Kasvatuskäsitykset, kuten ihmiskäsitys, yhteiskuntakäsitys sekä käsitys kasvatuspäämääristä konkretisoituvat ja elävät kasvatussuhteessa, jossa niiden tulisi mukautua kasvatettavan yksilöllisyyttä kunnioittaviksi ja edistäviksi. Kasvatuspäämäärät sekä kasvatettavan asema konkretisoituvat sen perusteella, miten kasvattaja tulkitsee päämääriään suhteessa ihmiskäsitykseensä.

Jotta olisi mahdollista päästä selville siitä, miten äidin ihmiskäsitys ja hänen kasvatuspäämääränsä ovat vuorovaikutuksessa keskenään, on syytä tutustua ihmiskäsityksen käsitteeseen tarkemmin. Ihmiskäsityksellä tarkoitetaan Mansikan (2012, 10) mukaan arkikielessä yleistä perusasennoitumista ihmiseen. Siihen sisältyy eräänlainen kokonaisvaltainen olettamus siitä, mitä ihminen on ja millaiseksi hän voi tulla. Tällöin on kyse kasvatukselta, joka Mansikan mielestä pohjautuu aina ihmiskäsitykseen. Kasvatuksen lähtökohdana voidaan pitää sitä, että ihminen on muuttuvainen, hän voi kehittyä joksikin.

Hirsjärven (1985, 81) mukaan ihmiskuva on osa maailmankuvaa. Tällöin ihmiskuva sisältää ihmistä koskevia lausumia ja se on rakentunut ihmistä koskevan tiedon ja uskomusjoukon pohjalta. Maailmankuva taas määritellään osaksi maailmankatsomusta, joka on ihmisen kokonaiskäsitelmä todellisuuden olemuksesta ja arvosta. Maailmankuva on muodostunut jokaiselle yksilölle maailmaa koskevan tiedon ja uskomusten perusteella. Hirsjärvi (1985, 94) erottelee ihmiskäsitykset sen perusteella, miten ne käsittävät todellisuuden. Niinpä ihmiskäsityksiä on kolmenlaisia: monistisia, dualistisia ja pluralistisia sen mukaan, kuinka monta olemassaolon perusmuotoa ne edellyttävät. Monismiin kuuluvat materialistinen ja spiritualistinen näkemys. Materialismin mukaan ihminen on perimmänsä aineellinen olento, kun taas spiritualistinen näkemys esittää todellisuuden peruslaadun olevan henkinen. Dualistinen ihmiskäsitys katsoo ihmisen koostuvan kahdesta osasta, hengestä ja aineesta. Kolmannessa ihmiskäsityksessä eli pluralismissa ajatellaan, että ihminen koostuu useista eri osista.

Tieto erilaisista ihmiskäsityksistä auttaa hahmottamaan, miten kasvattaja suhtautuu lapseensa tai lapsiinsa. Hannush (2002, 71) tuo kasvatuspäämäärien ja ihmiskäsityksen vuorovaikutuksen tarkasteluun mukaan kysymyksen hyvästä vanhemmasta. Tämä koskee hänen mukaansa kysymystä hyvästä ihmisestä, jonka määrittelemine onnistuu määrittelemällä paha ihminen. Skinnari (2004, 70) kuitenkin toteaa, että tarvitsemme ihmiseksi kasvattamisen perustaksi ennen kaikkea laajan ja totuudenmukaisen, ihmisen ”hyviä” puolia korostavan ihmiskäsityksen. Usein vanhemmat saattavat kertoa kasvatustavoitteensa olevan ”hyvän” ihmisen kasvattaminen, joka on luotettava ja osaa ottaa muut huomioon. Esimerkiksi lapsen itsetunto on yhteydessä paitsi siihen, mitä vanhemmat tekevät, myös siihen, mitä vanhemmat mielessään ajattelevat tai mitä tiedostamattomia käsityksiä heillä on lapsistaan, muistuttaa Keltikangas-Järvinen (2002, 162).

Skinnarin (2004, 71) mielestä voidaan väittää, että moraalinen hyvä ei tule ihmiseen, ainakaan pelkästään, ulkoapäin, vaan hyvä tavallaan ”herätetään esiin”. Mitä tällä ”hyvällä” sitten tarkoitetaan? Hirsjärven (1995, 33) mukaan kasvatuksen avulla ihmistä ohjataan sitä kohti, mitä pidetään ihmisyyden ihanteena. Hirsjärvi mainitsee tämän ajattelutavan saaneen alkunsa jo antiikin kreikkalaisten pyrkiessä muovaamaan kasvatuksen avulla ihmisen luonnetta ihannekuvan mukaisesti. Hirsjärven (1985, 81) mukaan puhuessamme ihmisihanteesta on kyse arvoasetelmien esittämisestä. On oletettavaa, että jos kasvattajalla on hyvin harkittu ja pitkälle jäsentynyt näkemys

ihanteista ja kasvatuksen päämääristä, hänellä on myös selkeä kuva siitä, miten on mahdollista päästä näihin päämääriin (Hirsjärvi 1985, 96). Kasvatuksen arvojen ja ihmiskäsityksen määrittämisen jälkeen on mahdollista pohtia myös kasvatuksen päämäärää eli hyvää kasvatusta tarkemmin. Seuraavassa luvussa käsittelemme hyvää kasvatusta sekä sen yhteyttä elämän tarkoitukseen.

3.3 Hyvä kasvatust ja elämän tarkoitus

Kasvatukselle asetetut periaatteet voidaan koota yhden yhteisen tavoitteen alle, joka on hyvä kasvatust. Periaatteet ja tavoitteet muodostuvat käytännössä kasvattajan ja lapsen tai lasten välillä. Näiden toiminnallisten periaatteiden taustalla vaikuttavat aatteelliset periaatteet, kuten arvot. Kasvattajan arvoasetelmat kertovat siitä, minkälaista kasvatusta hän pitää oikeana tai hyvänä. Hyvän kasvatustun määrittäminen yhdellä ainoalla tavalla on kuitenkin haastavaa. Huttunen (1995, 46) muistuttaa määrittämisen vaikeudesta, koska sen olennaiset elementit eivät näy pintapuolisessa tarkastelussa. Huttusen mukaan hyvän kasvatustsuhteen ulkokohtainen kuvaaminen voi johtaa jopa täysin harhaan, sillä pohjimmiltaan hyvä kasvatustsuhde perustuu molemminpuoliseen luottamukseen ja toisen kunnioittamiseen.

Epstein ym. (2010, 46) ovat tutkineet hyvää kasvatustta ja vanhemman tärkeimpiä taitoja verkkosivulle rakennetun testin avulla, johon 2000 vanhempaa vastasivat. Tulokseksi he saivat kymmenen kohdan listan, joka kertoo minkälaisia ominaisuuksia hyvällä vanhemmalla on ja minkälaisia asioita hyvään kasvatustukseen kuuluu. Tutkimuksen tuloksissa oli yllätyksiä, Epstein (2010, 48) huomauttaa. Kaksi tärkeintä asiaa, jotka ennustavat vanhempien ja lasten hyvää suhdetta, olivat epäsuoria. Nämä asiat eivät ole pelkästään vanhemman ja lasten välisiä, vaan niihin liittyy muita tekijöitä. Vanhempien välisen suhteen tulisi ensinnäkin olla hyvä. Toinen kasvatustun onnistumiseen vaikuttava tekijä on se, kuinka hyvin vanhempi pystyy käsittelemään ja hallinnoimaan omaa stressitasoaan. Lapset eivät siis hyödy ainoastaan siitä, kuinka vanhempi kohtelee heitä, vaan myös siitä, kuinka hän kohtelee sekä puolisoaan että itseään. Lisäksi Epstein korostaa, että heidän saamansa tulos on yhteneväinen muiden tutkimusten kanssa: vanhemman ja lapsen välisen suhteen laatu ennustaa sekä lapsen terveyttä että onnellisuutta. Tulosten ohella Epstein toteaa, että tärkeää kasvatustessa on myös itsestään selvästi rakkauden ja huolenpidon osoittaminen. Underdown (2007, 6) muistuttaa, että lapsen kokemus varauksettomasta rakkaudesta ja hyväksynnästä on

yhteydessä hänen emotionaaliseen terveyteensä. Silloin, kun lapsi tuntee olevansa emotionaalisesti terve, on hän myös vastaanottavaisempi oppimaan uusia asioita.

Niin ikään Värri (2002, 98) korostaa huolenpidon merkitystä. Hänen mielestään lapsen hyvä toteutuu aluksi hänen hyvässä hoidossaan. Tämän jälkeen lapsen kehittyessä ja saavuttaessa itsetietoisuutensa hyvän elämän painopiste siirtyy välittömien tarpeiden tyydyttämisestä kasvatuksellisen kommunikation laatuun. Tässä dialogissa kehkeytyvät merkitykset ovat lapsen hyvän elämän ja itseytymisen ehtoja, hänen tietoisuutensa ja vastuuntuntonsa avartajia. Näin lasta ohjataan vähitellen itsenäistymään ja ottamaan vastuuta itsestään, jotta oman elämän rakentaminen tulevaisuudessa onnistuisi mahdollisimman hyvin.

Pohdittaessa hyvän kasvatussuhteen määritelmää ja sitä, kuinka tarjota lapselle hyvä elämä, on mahdollista ottaa käsittelyyn myös elämän tarkoituksen käsite. Se, miten kasvattaja käsittää elämän tarkoituksen liittyy vahvasti siihen, mitä hän ajattelee sekä hyvästä elämästä että hyvästä kasvatuksesta. Puolimatkan (1999, 120) mukaan kysymys elämän tarkoituksesta on kasvatustieteen kannalta niin olennainen, ettei sitä voida sivuuttaa, koska äidin käsitys elämän tarkoituksesta heijastuu hänen kasvatustavoitteissaan. Kasvatustavoitteet siis edellyttävät käsitystä siitä, millainen elämä on elämisen arvoista, koska lapsen kehitykselle annettava suunta perustuu näkemykseen siitä, mikä elämässä on tärkeintä, Puolimatka (2010, 29) lisää.

Puolimatkan mielestä (1999, 121) puhuttaessa elämän tarkoituksesta etsitään vastausta siihen, kuinka ihmisen tulisi elää. Tällöin voidaan siis kysyä, onko jokin tapa elää parempi kuin toinen tai voidaanko toiset kasvatustavat määritellä paremmiksi kuin toiset. Elämän tarkoituksen käsitteeseen liittyy ajatus päämäärästä, joko tietyn asian tai olotilan aikaansaamisesta tai tietynlaisen arvokkaan elämän elämisestä, Puolimatka toteaa. Hänen (1999, 125) mukaansa on siis selviö, että lapsia kasvatettaessa heille halutaan välittää se, mitä pidetään kaikkein arvokkaimpana. Lapsia siis ohjataan tietoisesti tai tiedostamatta kokemaan elämän tarkoitus joidenkin kasvattajan olennaisina pitämien arvojen kautta.

Elämän tarkoituksen ja hyvän kasvatuksen käsitteet ovat haastavia siksi, ettei niitä ole mahdollista määritellä objektiivisesti. Puolimatka (1999, 128) painottaakin, että koko ajan on muistettava elämän tarkoituksen yksilöllinen luonne. On painotettava arvoja sen mukaan, mitä ne yksilölle merkitsevät, vaikka toisaalta niitä voidaan myös asettaa tärkeysjärjestykseen. Elämän tarkoitus on kuitenkin persoonallista, ja persoonaan liitetään ainutlaatuisuuden ja itsenäisyyden määreet. Näin ollen elämän

tarkoitus rakentuu niistä arvoista, jotka ihminen kokee niin tärkeiksi, että niistä tulee osa hänen persoonaansa ja elämänsuunnitelmansa perusta.

Viktor E. Frankl (1983, 116) taas ajattelee ihmisen olemassaolon tarkoituksen perustuvan sen peruuttamattomaan ja rajalliseen luonteeseen. ”Ainutlaatuisuus ja ainutkertaisuus ovat ihmisen elämän tarkoituksen välttämättömiä ehtoja”, hän lisää. Frankl (1979, 102) määrittelee kehittämässään logoterapiassa elämän tarkoituksen kolmella tavalla. Voimme löytää elämän tarkoituksen tekemällä jonkin teon, kokemalla jonkin arvon tai kärsimällä. Franklin mukaan ensimmäinen saavuttaminen tai suorittamistapa on aivan ilmeinen. Sen sijaan toinen ja kolmas tarvitsevat lisäselvitystä. Kokemalla jonkin arvon tarkoitetaan sitä, että ihminen kokee esimerkiksi luonnon tai kulttuurin aikaansaannoksen tai toisen ihmisen rakkauden. Kolmas tapa löytää elämän tarkoitus on kärsiminen, joka toteutuu silloin, kun ihminen kohtaa tilanteen, jota hän ei voi paeta tai välttää. Tällöin hänen on kohdattava kasvoista kasvoihin kohtalo, jota hän ei voi muuttaa, kuten esimerkiksi vakava sairastuminen. Frankl (1979, 103) painottaa logoterapiassaan, että ihmisen tehtävä ei ole saavuttaa mielihyvää tai vältellä tuskaa, vaan päinvastoin nähdä elämänsä tarkoitus. Siksi ihminen on valmis jopa kärsimään, jos hänen kärsimisellään on tarkoitus.

Lisäksi Frankl (1986, 93) määrittelee jokaisen ihmisen olemassaolon ainutkertaisuuden toisiin ihmisiin ja yhteisöön suuntautuvana ainutlaatuisena suhteena. Kasvatuksessa kokemus merkityksellisyydestä syntyy Puolimatkan (2004, 61) mukaan ehdottomaan rakkauteen perustuvasta tunnesuhteesta, joka tarjoaa kasvualustan lapsen luontaiselle elämänilolle. Kun lapsi kokee tulevansa rakastetuksi, hän tulee tietoiseksi omasta arvostaan ja kokee oman elämänsä merkitykselliseksi. Mikään muu kokemus ei voi tarjota vastaavaa tunnetta elämän merkityksellisyydestä. Lapsen elämäniloa lisää myös kokemus siitä, että hän tuottaa iloa vanhemmilleen. Nämä rakkauden, elämänilon ja merkityksellisyyden kokemukset välittyvät vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksessa. Siirryn seuraavaksi käsittelemään kasvatuksen toiminnallisia periaatteita, joista ensimmäinen koskee äidin ja lapsen vuorovaikutusta.

4 KASVATUKSEN TOIMINNALLISET PERIAATTEET

4.1 Äidin ja lapsen vuorovaikutus

Kasvatuksen toiminnallisia periaatteita tarkasteltaessa on syytä kiinnittää huomiota äidin ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen, joka ilmenee konkreettisina äidin

kasvatustoimenpiteinä sekä lapsen reaktioina niihin. Keltikangas-Järvinen (2002, 163) muistuttaa, että kasvattajan ei ole helppo selvittää muille tai edes itselleen, miten hän lapseen todella suhtautuu. Tämä johtuu siitä, että suhtautuminen tulee usein perintönä monien sukupolvien takaa ja on suureksi osaksi tiedostamatonta. Emde (1989) on kuitenkin korostanut vanhemman ja lapsen välisessä suhteessa lapsen kehitystä tukevia ja edistäviä vuorovaikutuksellisia tekijöitä. Näissä erilaisissa vuorovaikutustehtävissä on sekä vanhemmalle että lapselle kuuluvat osat, jotka on esitetty taulukossa 1. (Mäntymaa & Tamminen 1999, 2448.)

TAULUKKO 1. Lapsen kehitykselliset tarpeet vuorovaikutuksessa (Emde 1989)

Vanhempi	Lapsi
Kiintymys (bonding)	Kiintymys (attachment)
Suojelu	Haavoittuvuus
Järjestynyt struktuuri, tarpeisiin vastaaminen	Fysiologinen säätely
Empaattinen vastavuoroisuus	Tunteiden säätely ja jakaminen
Opettaminen	Oppiminen
Leikki	Leikki
Kuri	Itsekontrolli

Vuorovaikutustehtävien toteutumisen lisäksi äidin ja lapsen suhdetta on mahdollista tarkastella kiintymyssuhdeteorian avulla. Edellä olevassa taulukossa esitellyt tehtävät kuuluvat olennaisesti kiintymyssuhteeseen. Teoria pyrkii kuvaamaan ja ymmärtämään varhaisten ihmissuhteiden vaikutusta myöhempään kehitykseen – aina päiväkodin ja koulun toverisuhteista aikuisiän parisuhteeseen sekä vanhemmuuteen saakka (Sinkkonen & Kalland 2003, 7). Kiintymyssuhdeteorian voidaan ajatella olevan teoria lapsen pyrkimyksestä käyttää äitiä turvana ja ylläpitää äitiin läheisyyttä (Sinkkonen & Kalland 2003, 17). Teoriaa kehittäneen Mary Ainsworthin (1967) mukaan lapsen kiintymys äitiinsä on enemmän kuin pelkkää käyttäytymistä. Hän painottaa kiintymyksen olevan sisäistä ja hermostoon rakennettua tuloksena lapsen ja äidin välisestä vuorovaikutuksesta. (Ammaniti, Trentini, Menozzi & Tambelli 2014, 145.)

Kiintymyssuhdeteoria ei Sinkkosen ja Kallandin (2003, 7) mukaan ole teoria sen enempää rakkaudesta kuin onnellisuudestaan. Sen avulla on kuitenkin mahdollista

tutkia, missä olosuhteissa ja millä tavoin ihmiset hakevat toistensa läheisyyttä tai turvaa toisistaan, kuinka he reagoivat kuviteltuihin tai todellisiin vaaratilanteisiin ja millaisia oletuksia heillä on itsestään, vuorovaikutussuhteistaan sekä toisista ihmisistä. Nämä ovat ratkaisevia asioita pohdittaessa sitä, millä tavoin äiti kasvattaa lastaan sekä minkälainen lapsen tulevaisuudesta muodostuu. Tämän vuoksi olen halunnut sisällyttää tutkimukseeni äitien kasvatuseriaatteista myös äidin ja lapsen vuorovaikutuksen, johon kiintymyssuhteen muodostuminen olennaisena osana kuuluu.

Puolimatka (2004, 50) muistuttaa, että varhaisessa kiintymyssuhteessa heräävät arvotunteet, jotka suuntaavat sekä järkeä että tahtoa. Nämä arvotunteet ovat elämänhalun ja aloitteellisuuden perusta, koska ne sisältävät tietoisuuden ihmisen vapaudesta sekä elämään sisältyvistä mahdollisuuksista. Puolimatka korostaa, että ihminen, jonka arvotunteet ovat kehittyneet, ei mukaudu passiivisesti ulkoisiin olosuhteisiinsa, vaan hän kamppailee sellaisten ihmissuhteiden ja elämänolosuhteiden luomiseksi, jotka vastaavat hänen ihanteitaan ja käsitystään arvokkaasta ihmiselämästä. Tämä lisää äidin ja lapsen kiintymyssuhteen tärkeyttä, koska sillä on ratkaiseva merkitys lapsen tulevaisuuden kannalta.

Kiintymyssuhdeteorian luonut John Bowlby taas korosti ajattelussaan äidin ja lapsen välisen varhaisen suhteen harmonisuutta ja pitkällisten tai toistuvien erossa olemisen kokemusten haitallisuutta lapselle (Sinkkonen & Kalland 2003, 7). Värri (2002, 62) sen sijaan on lähestynyt äidin ja lapsen suhdetta eri tavoin. Hän ajattelee, että kasvattajan ja kasvatettavan välillä on samanaikaisesti sekä suhde että erillisyyttä. Kasvatussuhde ei olisi mahdollinen ilman kommunikaatiota, tulkintaa ja ymmärtämistä. Kasvatussuhteen osapuolet ovat toisilleen toisia persoonia, jotka elävät samassakin maailmassa omissa elämäntilanteissaan ja niistä avautuvissa erillisissä merkitys- ja aikahorisonteissa. Juuri tämä tosiasia konkretisoi itseksi tulemisen ja vastuuseen kasvamisen ideaaleja sekä asettaa ehtoja kasvatustoimille. Seurauksena on siis se, että kasvattaja ei voi elää lapsensa tulevaisuutta ja hänessä mahdollisesti toteutuvia ideaaleja, koska kasvattaja elää omassa elämäntilanteessaan. Tämän vuoksi kasvatettava on kasvattajalle samanaikaisesti sekä tuttu että tuntematon, mysteeri, jolle voi tehdä oikeutta ainoastaan dialogisessa suhteessa.

Tuula Tamminen (2012, 288) ajattelee, että dialoginen suhde onnistuu silloin, kun vanhempi ymmärtää tärkeimmäksi tehtäväkseen vastavuoroisen kiintymyksen mahdollistamisen. Vanhemman on näin ollen suostuttava sitoutumaan eliniäkseen lapsen vanhemmaksi ja antamaan hänelle pysyvää rakkautta. Tamminen korostaa, että

pieni lapsi tarvitsee inhimillisessä vuorovaikutuksessa jatkuvaa aikuisen emotionaalista tukea ja säätelyä. Lapsen kehitykselle on välttämätöntä, että vanhempi on saatavilla myös tunnetasolla. On siis tärkeää, että äiti kykenee ymmärtämään pienen lapsen tarpeita ja tunteita, jotta lapsi kokee tulevansa nähdyksi ja kuulluksi. Ammaniti ym. (2014, 142) muistuttavat, että empatia on avainasemassa äitinä olemisessa. Tämä johtuu siitä, että se helpottaa äidin ja lapsen vuorovaikutusta erityisesti lapsen ensimmäisen vuoden aikana, jolloin lapsen kyky kommunikoida kielen avulla ei ole vielä kehittynyt. Tässä lapsen kehitysvaiheessa äidin reagoivuus perustuu taitoon havaita lapsen tunteita, joita hän ilmaisee pääasiassa ilmeitä käyttämällä.

Myöhemmin kiintymyssuhdeteoria on kuitenkin saanut osakseen kritiikkiä. Cere (2013, 20) huomauttaa, että sitä on pidetty ideologisena ajatusmallina, joka kuvastaa länsimaista ja keskiluokkaista vanhemmuuden kulttuuria. Lisäksi teoriassa on Vuoren (2003, 49) mukaan tarkasteltu äitiä kiinteänä persoonallisuutena, yksilönä, sen sijaan, että olisi pohdittu yhteiskuntaa, kulttuuria ja äidin sekä muiden aikuisten toimintaa laajemmassa mielessä. Kiintymyssuhdeteoria on näin ollen rakentunut oletukselle, että teoriat ovat sovellettavissa universaalisti, ajasta ja paikasta riippumatta. Äidin ja lapsen välinen vuorovaikutus on siis nähty yksisuuntaisena: olennaisena on pidetty sitä, mitä äiti tekee, eikä lapsen tärkeää ja aktiivista panosta vuorovaikutuksessa ole aina muistettu.

Tässä tutkimuksessa huomioni kohdistuu siihen, mihin suuntaan äiti pyrkii aatteellisten kasvatuseriaatteidensa pohjalta ohjaamaan lapsensa elämää tai minkälaisia ominaisuuksia äiti haluaa kehittää lapsessaan. Tällöin nousevat esille pakon ja vapauden käsitteet. Dialogisuusperiaatteensa mukaisesti Martin Buber (1962) ajattelee, että ihmisen vapaus toteutuu yhteisyydessä. Pakon vastakohta ei siis ole vapaus, vaan yhteisyys. Pakkoa käyttävä kasvatusta aiheuttaa ihmisten välille eriytymistä ja hajaannusta; pakko nöyryyttää ja johtaa kapinallisuuteen. Sen sijaan kasvatusta, joka on ymmärtänyt kehityksen vapauden lähtökohdakseen, mahdollistaa kasvatettavan osallisuuden yhteisyyteen, jota ilman kehitystä ei voisi edes tapahtua. (Värri 2002, 81.) Yhteisyys toteutuu perheessä ja arjessa, joissa perheenjäsenet ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Seuraavassa luvussa tarkastelen perheen ja arjen käsitteitä, jotka luovat kehityksen äidin kasvatuseriaatteiden toteutumiseksi.

4.2 Kasvatusperiaatteet ja perheen arki

Röngän, Malisen ja Lämsän (2009, 13) mukaan perheiden arjen kansainvälistä tutkimusta on varsin paljon, mutta tutkijat ovat olleet pikemminkin kiinnostuneita kehittämään arjen tutkimisen menetelmiä kuin selvittämään, mitä jokapäiväinen arki on ja millä käsitteillä sitä on tarkoituksenmukaista kuvata. Tämä tutkimus pyrkii osaltaan vastaamaan kysymykseen siitä, minkälaista perheiden jokapäiväinen arki on. Pääsy sisälle perheiden arkeen tapahtuu äitiyden näkökulman sekä äitien kasvatuksessa toteuttamien periaatteiden avulla.

Sosiologi Talcott Parsonsin kehittämän ydinperheteorian mukaan jokaisella perheen jäsenellä on oma tehtävänsä. Naisen ja miehen roolit eroavat selkeästi toisistaan. Naisen ensisijaisena tehtävänä on huolehtia kodista sekä perheen emotionaalisesta elämästä, kun taas miehen rooli on enemmän instrumentaalinen eli välineellinen. Mies toimii perheen elättäjänä ja huolehtii materiaalistien tarpeiden riittävydestä. Perhe pyrkii säilyttämään vakautensa tasapainottelemalla näiden roolien välillä. Ydinperheteoriassa painotetaan myös sitä, että perhe on osa suurempaa toiminnallista kokonaisuutta, yhteiskuntaa. (Leeder 2004, 51.)

Röngän ym. (2009, 13) mielestä nykyperheissä jokapäiväisen arjen tunnuspiirteinä voidaan nähdä perheenjäsenten välinen tunteiden siirräntä eli tunteiden tiedostamaton uudelleenkohdistuminen toiseen yksilöön, tunnetyö ja ilmapiirin luominen, käytänteet ja rutiinit sekä aikataulujen ja rytmien yhteensovittaminen. Arki ei myöskään ole valmiiksi annettua, vaan sitä tuotetaan ja rakennetaan jatkuvasti perheissä ympäröivän yhteiskunnan muodostamissa puitteissa ja kulttuurin edustamia perinteitä ja tapoja poimien. Rönkä ym. (2009, 221) toteavat, että tarkasteltaessa arkista perhe-elämää havaitaan, että perheen arjessa on paljon pieniä stressitilanteita, niin sanottuja hässäköitä sekä muita tilanteita, joissa tulee erimielisyyksiä perheenjäsenten kesken. Nämä tilanteet ovat rasittavia, mutta myös kehittäviä silloin, kun niissä joudutaan harjoittelemaan jakamista, vuorottelua sekä toisten näkökulman ymmärtämistä.

Kiireisen arjen keskellä kasvatusperiaatteita ei siis välttämättä tule juurikaan ajatelleeksi. Röngän ym. (2009, 15) mukaan silloin, kun vanhemmilta kuitenkin kysytään, mitkä asiat ovat heille tärkeitä elämässä ja miten he lapsiaan haluavat kasvattaa, perhe ja lapsikeskeisyys nousevat vastauksissa muiden asioiden yläpuolelle. Lisäksi vanhemmat ovat hyvin tietoisia omasta tehtävästään. Kivijärvi, Rönkä ja Hyväluoma (2009, 56) huomauttavat, että vanhempi saattaa olla tietoinen kasvattaja ja

pyrkä olemaan perusteleva ja lämmin vanhempi, mutta väsymyksen ja muiden elämänkiireiden takia estyä toimimasta toivomallaan tavalla.

Vanhemmuuden sekä kasvatuseriaatteiden tutkimisessa on näin ollen otettava huomioon se, että ihanteet ja todellisuus saattavat olla hyvinkin kaukana toisistaan. Myös Rönkä ym. (2009, 15) painottavat, että tarkasteltaessa arkisia tilanteita ja tunteita kuva perhe-elämästä piirtyy erilaiseksi kuin esimerkiksi silloin, kun perheenjäseniltä kysytään asenteita tai yleisiä toimintatapoja. Silloin, kun tutkitaan vanhempien toimintaa ja arjessa ilmeneviä tunteita sen sijaan, että tutkittaisiin yleisiä toimintatapoja, muodostuu kuva paljon rosoisemmaksi ja vivahteikkaammaksi. Tässä tutkimuksessa on äitien käsitysten ja kasvatuseriaatteiden tarkastelun avulla ollut tarkoitus tavoittaa todenmukainen kuva siitä, miten äidit pyrkivät lapsiansa kasvattamaan ottamalla huomioon arki sekä siinä ilmenevät tunteet.

Lapsiperheiden arkeen kuuluu sekä haasteita että onnistumisia. Hankaluuksia arjessa voivat Rönkä ym. (2009, 16-17) mukaan aiheuttaa esimerkiksi vanhempien työn epävarmuus, kiireisyys sekä henkinen vaatavuus. Ne voivat kulkeutua perheeseen ja haitata parisuhdetta sekä vanhemman ja lapsen välistä suhdetta. Myös rahan riittävyys saattaa huolestuttaa lapsiperheitä. Tutkijoiden mukaan lapsiperheiden taloudellista asemaa ovat huonontaneet tuloerojen kasvaminen, tulonsiirtojen heikentyminen ja verotusta koskevat muutokset. Lisäksi kasvatuskulttuurin muutokset heijastuvat arkeen aiheuttaen uusia haasteita. Rönkä ym. huomauttavat, että aikuisen auktoriteettiasemaan on vaikuttanut se, että lasten kasvattajina toimivat tänä päivänä myös erilaiset viestimet ja tietokoneet.

Myös Rönkä ja Kinnunen (2002, 4) toteavat, että vanhemmat elävät tänä päivänä monenlaisten ristikkäisten odotusten ympäröiminä. Asiantuntijatietoa hyvästä vanhemmuudesta on tarjolla runsaasti, mutta ongelmana on, että ohjeet ovat usein keskenään ristiriitaisia. Rönkä ja Kinnunen mukaan vanhempia saatetaan syyttää siitä, että he laiminlyövät lastensa kasvatuksen, vaikka toisaalta sanotaan, että vanhemmilla ei edes ole kovin suurta merkitystä lastensa elämässä. Vanhempia merkityksellisempinä nähdään isommat verkostot, kuten kaveripiiri. Tämä ajatus on vastakkainen tutkimukseni lähtökohdalle vanhempien ja erityisesti äidin merkityksellisestä roolista lapsensa tai lastensa elämässä. On kuitenkin hyvä huomioida myös muut lasten kasvuun vaikuttavat verkostot, jotta saadaan muodostettua mahdollisimman todenmukainen kuva lasten kasvuolosuhteista. Tässä tutkimuksessa kohdennan perheen ja arjen tarkastelun

seuraavaksi kasvatustyyliin, jotka tarjoavat tarkemman kuvan siitä, miten kasvatusta toteutuu arjen tilanteissa.

4.3 Kasvatustyyli

Turusen (1988, 171) mukaan kasvatusta on ennen kaikkea konkreettista toimintaa, jota voi ymmärtää aidosti vain kasvattajan kokemuksesta käsin. Myös Keltikangas-Järvisen (2002, 170) mielestä vanhemman tapaa kasvattaa lastaan on vaikeaa kuvata yhdellä laatusanalla. Vanhemmat etsivät aina mielestään parhaita ratkaisuja, ja heidän kasvatustoimenpiteensä vaihtelevat tilanteesta toiseen. Vanhemmuutta sekä tapoja kasvattaa lasta voidaan kuitenkin lähestyä kasvatustyyli-käsitteen avulla, vaikka tällöinkin kasvatuksen kuvaus tapahtuu ulkoapäin. Lisäksi Aunolan (2005, 357) mielestä on syytä huomata, että käytännössä kasvatustyyli sekä kasvatukseen liittyvät arvot ovat vaikeasti erotettavissa toisistaan. Kasvatustyyli-tutkimuksessa eroa niiden välille ei ole juurikaan tehty. Tässä tutkimuksessa erilaiset kasvatustyyli-tyypit kuuluvat toiminnallisiin kasvatuseräisiin.

Keltikangas-Järvisen (2002, 170) mielestä kasvatustyylien kuvaaminen antaa väärän vaikutelman siitä, että kasvatusta olisi aina suunnitelmallista ja ennakkoon harkittua toimintaa tai opeteltavissa olevia menetelmiä, jotka suunnataan lapseen. Elävässä elämässä vanhempi kuitenkin miettii yhtä tapaa, kokeilee toista tai vaihtaa suuntautumistaan, jos se johtaa ristiriitoihin. Lapsen kanssa eletään ja koetaan asioita, häntä neuvotaan, ollaan välillä epäohjelmallisia ja joskus tehdään myös virheitä, Keltikangas-Järvisen toteaa. Kasvatustyyli ei yksistään kerro kaikkea vanhemman ja lapsen välisestä suhteesta, vaan siihen vaikuttavat useat eri tekijät. Hall, Lamb ja Perlmutter (1982, 409-410) muistuttavat, että lapsen persoonallisuus on seurausta hänen temperamenttinsa, vanhemman kasvatustyylin ja temperamentin sekä ympäristön välisestä vuorovaikutuksesta. Kasvatustyyli ja se, miten vanhempi reagoi lapseensa on ennen kaikkea seurausta lapsen temperamentista.

Kasvatustyyli-käsitteen kehittäneen Diana Baumrindin (1967) mukaan erilaiset tyyli-tyypit voidaan jakaa neljään ryhmään, joista ensimmäinen on auktoritatiivinen (authoritative) kasvatusta. Tällaista kasvatusta toteuttavilla vanhemmilla on suuria odotuksia lapsensa tulevaisuudesta. He odottavat hyvää käytöstä, itsenäisyyttä sekä vastuunottoa. Vanhemmat ovat myös hyvin huolehtivia ja pyrkivät vastaamaan lapsensa tarpeisiin. Auktoritatiivista kasvatusta korostavissa perheissä päätetään

demokraattisesti perheen säännöistä. Lisäksi jokaisella perheenjäsenellä on oma tärkeä paikkansa perheessä, jota muut kunnioittavat. Auktoritatiivisessa vanhemmuudessa lapset kasvatetaan siihen ajatukseen, että mikä tahansa on mahdollista, jos tekee kovasti työtä sen eteen. Tutkimukset osoittavat, että tällaisen kasvatuksen saaneet lapset ovat onnellisia, itsenäisiä ja menestyvät myöhemmin elämässään. (Howe 2011, 306.)

Auktoritatiivinen vanhempi myös rohkaisee lasta keskustelemaan kanssaan ja perustelee lapselle menettelytapansa. Baumrindin (1967) mukaan tällainen vanhempi arvostaa sekä lapsen omaa tahtoa että tämän tulevaisuutta. Niinpä hän vaatiikin lapselta ikätasoista käytöstä sekä sovittujen sääntöjen noudattamista huomioiden kuitenkin samalla lapsen yksilölliset erityispiirteet. (Kivijärvi ym. 2009, 49.) Pulkkinen (1996) on luonnehtinut auktoritatiivisuutta lapsikeskeiseksi vanhemmuudeksi, ja myöhemmin päättynyt käyttämään termiä lapsilähtöinen vanhemmuus. Sen vastakohtana hän pitää aikuiskeskeistä vanhemmuutta, jossa on piirteitä sekä autoritaarisuudesta että välinpitämättömyydestä. Aikuiskeskeinen vanhempi toimii enemmän omista kuin lapsen tarpeista käsin, jolloin hänen kasvatustyyliään saattavat ohjata esimerkiksi vaihtuvat mielialat ja mukavuudenhalu. (Kivijärvi ym. 2009, 50.)

Toinen Baumrindin (1967) kehittämä kasvatustyyli on autoritaarinen (authoritarian). Tällaisessa kasvatustyyliässä vanhempien ja lasten välisen suhteen oletetaan olevan vähemmän lämmin kuin auktoritatiivisessa kasvatuksessa. Autoritatiiviset vanhemmat ovat vaativia, kontrolloivia ja pitävät tottelevaisuuden opettamista tärkeänä. Lapsia ei opeteta itsenäisyyteen, vaan vaatimuksena on ennen kaikkea hyvä käytös ja kuuliaisuus vanhempia kohtaan. Autoritaarisessa kasvatuksessa on kuitenkin syytä huomata se, että vaatimuksista huolimatta vanhemmat rakastavat lapsiaan ja haluavat heille parasta, kuten auktoritatiivisessa kasvatustyyliässä. (Howe 2011, 306.) Kuitenkin Värin (2002, 79-80) mukaan autoritaarisessa kasvatuksessa vain kasvattajan aktiivisuus on tärkeää, jolloin lapsen osaksi jää pelkkä vastaanottajan rooli. Autoritaarinen kasvattaja käsittää edustavansa tradition luotettavia ja pysyviä arvoja, joiden siirtämisen hän katsoo tärkeimmäksi velvollisuudekseen.

Väri (2002, 120) jatkaa toteamalla, että autoritaarisessa kasvatussuhteessa lapsi ei voi olla varma hyväksytyksi tulemisestaan, ja siksi hän joutuu jatkuvasti ennakoimaan vanhempiensa kulloisiakin mielialoja ja objektivoidaan itseään sellaiseksi kuin hän uskoo kasvattajiensa haluavan. Baumrindin (1967) mukaan autoritaarisen vanhemman kontrollin tarve on niin vahva, että hän on valmis käyttämään voimakkaitakin rankaisukeinoja, jos lapsen käytös ei vastaa hänen odotuksiaan. Hän ei siis juurikaan

arvosta lapsen tahtoa, kun se on ristiriidassa hänen oman tahtonsa kanssa. Autoritaarinen vanhempi ei myöskään keskustele lapsen kanssa tämän käytöksestä, vaan ajattelee, että lapsen tulisi totella hänen sanaansa kyseenalaistamatta sitä. (Kivijärvi ym. 2009, 49.)

Baumrindin (1967) jaottelussa kolmas eli salliva (permissive) kasvatustyyli voidaan nähdä vastakohtana autoritaariselle kasvatukselle. Siinä vanhemmat ovat huolehtivia ja ottavat vastuuta lastensa kasvatuksesta, mutta eivät ole kontrolloivia. Rakkaus lapsia kohtaan on ehdotonta ja heille annetaan vapaus tehdä haluamiaan asioita. Liiallisesta vapaudesta johtuen lapsilla saattaa myöhemmin olla vaikeuksia asettaa päämääriä itselleen tai heistä voi tulla itsekeskeisiä. On todettu, että sallivan kasvatustyylin saaneilla on hyvä itsetunto ja sosiaaliset taidot, mutta heillä voi olla esimerkiksi vaikeuksia sitoutua opiskeluun. (Howe 2011, 306.) Usein salliva vanhempi välttää kontrolloimasta lastaan ja antaa lapsen itse säännellä omaa käyttäytymistään. Vanhempi yrittää olla rankaisematta lasta tämän käyttäytyessä huonosti, eikä välttämättä edes vaadi lapselta sopivaa käytöstä. Syynä tähän saattaa olla se, että vanhempi on epävarma siitä, miten lapsen huonoon käytökseen tulisi puuttua. (Kivijärvi ym. 2009, 49.)

Laiminlyövä (neglectful) kasvatus on Baumrindin (1967) kasvatustyylijaottelussa viimeinen eli neljäs kasvatustyyli. Sitä pidetään huonoimpana lasten kannalta, koska siinä vanhemmat eivät huolehdi lapsistaan, eivätkä kontrolloi heitä mitenkään. Vanhempien ja lasten väliltä puuttuu positiivinen yhteys, jolloin laiminlyönti saattaa aiheuttaa lapsissa esimerkiksi väkivaltaisuutta, eristäytymistä ja poissaoloja koulusta. Lisäksi lapset voivat kärsiä oppimisvaikeuksista. (Howe 2011, 308.) Baumrindin keskeisenä teoreettisena ajatuksena oli, että eri kasvatustyyliä edustavat vanhemmat eroavat toisistaan vanhemman kontrollin määrän sekä kontrollointistrategian suhteen. Kasvatustyyliä voidaan myös Baumrindin mukaan nähdä erilaisina kontrollityypeinä. (Aunola 2015, 358.) Edellä esittelemäni Baumrindin jaottelu tarjoaa tavan tarkastella tutkimukseni äitien kasvatustyyliä, joita he ovat ilmentäneet vastauksissaan.

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tämän tutkimuksen lähtökohtana on selvittää äitien käsityksiä lasten kasvatuksesta. Tarkoituksena on saada tietoa siitä, minkälaisia käsityksiä äideillä on arvoista, ihmiskäsityksestä sekä hyvästä kasvatuksesta ja elämän tarkoituksesta. Näiden periaatteiden voidaan ajatella ohjaavan sitä, miten äidit toimivat arjessa lastensa kanssa. Tavoitteena on siis tarkastella, millaisin laadullisesti erilaisin tavoin äidit käsittävät ja kuvaavat kasvatuseriaatteitaan. Tutkimuksen tarkoituksen pohjalta tutkimuskysymykset ovat muotoutuneet seuraavanlaisiksi:

1. Minkälaisia käsityksiä äideillä on kasvatuksen aatteellisista periaatteista?
2. Minkälaisia käsityksiä äideillä on kasvatuksen toiminnallisista periaatteista?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Kohderyhmä ja sen valinta

Tutkimukseni kohderyhmäksi valikoituivat nimenomaan äidit, koska äiti määritellään lapsen normaalista kehityksestä sekä psyykkisestä hyvinvoinnista vastaavaksi vanhemmaksi, ja siten äiti saa isää keskeisemmän roolin lapsen hoivaajana ja kasvattajana (Alasuutari 2003, 17). Saadakseni yhteyden haluamaani kohderyhmään otin yhteyttä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Jyväskylän yhdistyksen perhekeskusjohtajaan, koska olin aiemmin opintoihini liittyen ollut tutustumassa yhdistyksen toimintaan ja tiesin heidän järjestävän erilaisia kerhoja lapsille ja heidän perheilleen. Sovin perhekeskusjohtajan kanssa, että tulen kertomaan gradustani yhdistyksen järjestämän avoimen päiväkodin aikana, koska silloin myös vanhempia on paikalla. Tätä kautta tavoitin yksitoista äitiä, jotka olivat kiinnostuneita osallistumaan tutkimukseen. Tämän jälkeen otin äiteihin yhteyttä sekä sähköpostin välityksellä että puhelimitse. Yhden äidin kanssa emme saaneet haastattelua sovittua aikataulullisten syiden vuoksi, joten tutkimukseni kohderyhmäksi muodostui kymmenen äitiä. Taulukossa 2 on esitetty haastattelemini äitien lasten lukumäärät ja iät.

TAULUKKO 2. Tutkimukseen osallistuneiden äitien lasten lukumäärät ja iät

Tutkittava	Lasten lukumäärä	Lasten iät
Ä1	2	2 v, 3 kk
Ä2	3	5 v, 3 v, 8 kk
Ä3	3	5 v, 3 v, 1 v
Ä4	1	1 v
Ä5	1	1 v
Ä6	2	8 v, 2 v
Ä7	2	3 v, 1 v
Ä8	2	3 v, 2 v
Ä9	4	10 v, 8 v, 3 v, 1 v
Ä10	4	6 v, 4 v, 2 v, 4 kk

Kaikilla haastattelemillani äideillä oli alle kouluikäisiä lapsia, koska avoin päiväkoti oli suunnattu alle kouluikäisille lapsille sekä heidän perheilleen. Kahdella tutkittavalla oli alle kouluikäisten lasten lisäksi myös vanhempia lapsia, jotka olivat jo koulussa. Äidit olivat iältään 23–44-vuotiaita. Heidän koulutustasonsa vaihteli ammattikoulun tutkinnon suorittaneesta tohtorin tutkinnon suorittaneeseen.

6.2 Aineistonkeruumenetelmä

Tutkimukseni aineistona toimivat kymmenen äidin haastattelut, jotka toteutin jokaiselle äidille erikseen käyttämällä puolistrukturoitua teemahaastattelua. Kyseisessä haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta siinä ei käytetä valmiita vastausvaihtoehtoja, kuten strukturoidussa haastattelussa, vaan haastateltava saa vastata omin sanoin (Eskola & Vastamäki 2007, 27). Laadin haastattelukysymykset etukäteen kahden teeman avulla. Nämä teemat olivat tutkimuskysymysteni mukaisesti äidin aatteelliset ja toiminnalliset periaatteet kasvatuksessa.

Puolistrukturoidun teemahaastattelun valintaan aineistonkeruumenetelmäksi vaikutti se, että tavoitteenani oli saada tietoa äitien ajatuksista ja käsityksistä heidän kasvatuksellisten periaatteiden toteutumisesta. Teemahaastattelun avulla oli mahdollista saada parhaiten tietoa halutusta aiheesta. Tähän vaikuttaa Tuomen ja Sarajärven mukaan (2006, 75) se, että haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmausten sanamuotoja ja käydä keskustelua tiedonantajan kanssa. Puolistrukturoitua teemahaastattelua käyttämällä pyrkimyksenäni oli tarjota äideille vapaus kertoa kokemuksistaan heille sopivilla tavoilla ilman tiukkoja rajoituksia. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 41) painottavat, että haastattelua tekevän tutkijan tehtävänä on välittää kuvaa haastateltavan ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista ja tunteista. Tutkijan käsitys todellisuuden luonteesta määrää, miten hän tehtäväänsä lähestyy. Mikäli hän pitää ihmismieltä, kuten tajuntaa tai tietoisuutta, olennaisena käyttäytymisen kannalta, suuntaa hän tiedonkeruunsa tuohon kohteeseen. Tässä tutkimuksessa olen toiminut näin, koska tavoitteenani on ollut saada tietoa äitien tietoisuudessa rakentuneista käsityksistä kasvatuseriaatteisiin liittyen.

Hirsjärvi ja Hurme (2001, 49) jatkavat, että haastattelulle on ominaista se, että siihen osallistuvien ihmisten tavoitteena on välittää käsitteellisesti omaa mielellistä suhdettaan maailmaan. Haastattelijan tehtävänä taas on saada selville, miten jonkin objektin tai asiointilan merkitykset rakentuvat haastateltavalla. Eskola ja Suoranta

(2008, 93) taas muistuttavat, että haastattelija ei ole mikään passiivinen, merkityksetön välikappale, vaan osa sosiaalista vuorovaikutusprosessia. Tämä aiheuttaa sen, että haastattelun anti eli sen ”tulos” on välittömästi riippuvainen siitä, saavuttaako haastattelija haastateltavan luottamuksen.

Myös Ruusuvuori ja Tiittula (2005, 29) ajattelevat, että olivatpa haastattelut kuinka strukturoituja tai suunniteltuja tahansa tai sitten avoimia, ovat ne aina vuorovaikutustilanteita. Haastattelija ja haastateltava toimivat suhteessa toisiinsa, jolloin kaikki haastatteluista saatava aineisto on osallistujien välisessä vuorovaikutuksessa tuotettua verbaalista materiaalia. Vuorovaikutusta voidaan pitää Hirsjärven ja Hurmeen (2001, 23) mukaan myös kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen erottavana tekijänä. Kvantitatiivinen suuntaus olettaa, että tutkimuksen kohde on tutkijasta riippumaton, kun taas kvalitatiivisen strategian mukaan kohde ja tutkija ovat vuorovaikutuksessa keskenään.

6.3 Aineiston keruun käytännön toteuttaminen

Toteutin haastattelut kahdessa erässä. Ensimmäiset kahdeksan haastattelua tein viikolla 50 8.-12.12.2014 ja loput kaksi viikolla 3 15.-16.1.2015. Haastatteluajat ja -paikat sovittiin hyvin pitkälti haastateltavien toiveiden mukaan. Haastattelupaikkoina toimivat Jyväskylän yliopiston kirjasto tai muu tila, kahvila sekä tutkittavien kodit Jyväskylän alueella. Haastattelut tallennettiin ja äänitettiin nauhurin avulla, jonka jälkeen äänitykset siirrettiin mp3-muodossa tietokoneelle. Haastatteluista lyhin kesti noin 17 minuuttia, kun taas pisin oli pituudeltaan noin 52 minuuttia. Yhteensä aineistoa kertyi noin 5 tuntia ja 10 minuuttia. Keskimäärin haastattelu kesti noin 35 minuuttia.

Osalla äideistä oli kokemusta haastattelutilanteesta, kun taas toisille tilanne oli uusi. Ennen haastattelun aloittamista suurin osa äideistä ilmaisi jännittävänsä tilannetta ja he epäilivät, osaavatko vastata kysymyksiin. Tämän vuoksi jotkut tutkittavista kertoivat, että olisivat halunneet nähdä kysymykset etukäteen, jotta olisivat voineet valmistautua. En kuitenkaan lähettänyt haastattelukysymyksiä etukäteen, koska ajattelin sen aiheuttavan ylimääräisiä paineita. Tarkoitukseni ei myöskään ollut saada etukäteen valmisteltuja vastauksia, jotka olisivat mahdollisesti voineet sisältää muualta hankittua tietoa esimerkiksi kysymykseen hyvästä kasvatuksesta. Joka tapauksessa haastattelukysymysten vaikeus oli esillä suurimmassa osassa haastatteluista. Äidit saattoivat mainita siitä joko kysymysten yhteydessä tai haastattelun päätyttyä. Toisaalta

eräs tutkittavista kertoi kysymysten tuntuneen helpoilta. Kysymysten haastavuudesta johtuen useat haastateltavat totesivat, että niitä olisi voinut pohtia pidempäänkin.

Tapoihin kertoa asioista saattoivat vaikuttaa monet syyt, kuten haastattelutilanne, kysymysten vaikeus sekä tietenkin yksilölliset elämäntilanteet ja -historiat. Kysymysten vaikeus ja laajuus olivat tiedossani jo ennen haastatteluita, mutta tarkoitukseni oli saada mahdollisimman rehellisiä ja välittömiä ajatuksia sekä kasvatuksesta että siinä käytettävistä periaatteista. Tätä tavoitetta haastattelukysymysten lähettäminen etukäteen äideille olisi saattanut haitata. Haastattelujen aikana tutkittavat avautuivat hyvin henkilökohtaisista asioista ja kokemuksista, jotka nostivat joillakin myös tunteet pintaan. Kasvatuksen aihepiirissä kietoutuivat yhteen äitien kokemukset sekä omilta vanhemmiltaan saamastaan kasvatuksesta että heidän toteuttamansa kasvatusta lapsensa tai lastensa kanssa. Huomattavaa oli se, että toiset kertoivat ajatuksistaan yksityiskohtaisemmin ja syvällisemmin kuin toiset, mikä saattoi olla myös tietoinen valinta.

Näiden syiden lisäksi haastattelutilanteeseen sekä äidin kertomiin asioihin vaikuttivat mahdollisesti haastatteluissa esiintyneet häiriötekijät. Haastatteluista kaksi toteutettiin yliopiston kirjastossa, yksi muussa yliopiston tilassa, kolme kahvilassa ja loput neljä tutkittavien kotona. Sekä kirjastossa että kahvilassa paikalla oli myös muita ihmisiä, mikä aiheutti melua ja vaikeutti sekä haastattelijan että haastateltavan keskittymistä. Kahdella äidillä oli kahvilassa mukanaan lapsi, minkä vuoksi haastattelu jouduttiin keskeyttämään välillä. Tutkittavien kotona lapset olivat myös läsnä, lukuun ottamatta yhtä haastattelua.

6.4 Aineiston analyysi

Tämän tutkimuksen aineiston analyysi on toteutettu fenomenografisesti. Valinta perustui tutkimuksen laadulliseen luonteeseen sekä tavoitteisiin, koska tarkoituksena oli saada tietoa äitien erilaisista tavoista kokea ja käsittää kasvatusta. Laadullinen tutkimusmenetelmä ja fenomenografia mahdollistivat kokonaisvaltaisen ja moniulotteisen lähestymistavan, jota vaadittiin äitien kasvatuseräpäätteiden tutkimiseen. Esittelen aluksi fenomenografisen analyysin periaatteita yleisesti, jonka jälkeen kerron sen toteutumisesta omassa tutkimuksessani.

Fenomenografisen menetelmän on kehittänyt ruotsalainen Ference Marton Göteborgin yliopistossa, kun hän alkoi 1970-luvulla tutkia opiskelijoiden erilaisia

käsityksiä oppimisesta. Fenomenografia on laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmä, jonka perustana on tietty käsitys ilmiöiden ja ihmisen ajattelun suhteesta sekä tiedonmuodostuksen ehdoista. Sen lähtökohdilla on yhtymäkohtia fenomenologiseen filosofiaan, jonka huomio kohdistuu ihmisen elämismaailmaan eli maailmaan sellaisena kuin ihminen sen kokee. Fenomenografia keskittyy tutkimaan sitä, miten ympäröivä maailma ilmenee ja rakentuu yksilön tietoisuudessa. (Ahonen 1995, 114-117.) Se paljastaa erilaisia merkitysteemoja olemassa olevista ilmiöistä, Kroksmark (2007, 4) lisää. Fenomenografiaa voidaan pitää konkreettisen laadullisen analyysin lähestymistapana. Ahonen (1995, 114-117) toteaa, että yksilöiden käsitykset ovat laadullisesti eli sisällöllisesti erilaisia, koska ne vaihtelevat yksilöstä toiseen. Fenomenografian erottaa muusta käsitystutkimuksesta sen kiinnostus käsitysten sisällöllisiin eroihin. Fenomenografiassa on mahdollista vertailla ihmisten käsityksiä, mutta myös suhteuttaa yhden ihmisen käsityksiä jostain ilmiöstä hänen muihin käsityksiinsä.

Rissasen (2006, 36) mukaan fenomenografisen tutkimusnäkökulman soveltamisessa on erotettavissa kaksi eri tiedon tasoa. Ensimmäisen asteen tutkimusnäkökulmassa pyritään hahmottamaan tutkittavien laadullisesti erilaiset tavat käsittää ja ymmärtää tutkittavaa asiaa tai kohdetta. Toisen asteen näkökulma taas vie tarkastelua syvemmälle. Tällöin tutkija pyrkii luomaan tulkintaa ihmisten käsityksistä sekä niiden merkitysisällöistä kyseisessä kohdeilmiössä. Tarkastelussa on se, millaiseksi ilmiön sisällön merkitys muodostuu erilaisten käsitysten valossa. Tutkittavaksi tulevat myös tutkittavien ajattelun muodot sekä kokemuksellisuus. Valkonen (2006, 33) muistuttaa, että fenomenografisessa analyysissä analyysiyksikkönä on käsitys, ei tutkimushenkilö tai tietyn tutkimushenkilön tuottama aineisto.

Analyysissä aineistosta laaditaan kuvauskategorioita, joilla voidaan esimerkiksi kuvata käsitysten jakautumista eri ryhmissä. Fenomenografisessa tutkimusotteessa käytettävät aineistot ovat useimmiten empiirisiä laadullisia haastatteluaineistoja. Niiden kautta nostetaan esiin haastateltujen esittämiä erilaisia käsityksiä sekä niiden laadullisia eroja tutkittavasta ilmiöstä. Fenomenografiassa keskeistä on tutkittavan ilmiön kontekstin tunnistaminen, sillä juuri konteksti eli ilmiön ”taustamaailma” kiinnittää erilaatuiset käsitykset kohdeilmiöön. Niinpä tutkijan ei tule kohdella haastatteluaineiston sisältöä irrallisina, yksilöllisinä käsityksinä konteksteistaan, vaan merkityksenä siitä kontekstista, mitä asiasta sanottiin. Tällöin vältytään siltä, että asioista puhutaan liian yleisellä tasolla. Tavoitteena on siis tuoda esiin se konteksti,

johon haastateltavien käsitykset liittyvät. Taustalla on näkemys siitä, että ihmisten kokemukset ovat aina yhteydessä siihen, missä tilanteessa ja asiayhteydessä ne tapahtuvat. Tämän vuoksi fenomenografiaa käyttävän tutkijan on syytä huomata, että tutkittava ilmiö voidaan ymmärtää muillakin tavoilla kuin hän on sen tutkimuksessaan esittänyt. (Rissanen 2007, 37.)

Tässä tutkimuksessa tavoitteena on pyrkiä ymmärtämään äitien toiminnallisia ja aatteellisia periaatteita lasten kasvatuksessa, jolloin tutkimuskohteenani ovat fenomenografisen tutkimuksen mukaisesti tajunnan sisäiset kategoriat, kuten aikomukset, kokemukset, käsitykset, arvostukset, merkitykset ja tietoisuus (Poikolainen 2002, 15). Kasvattajan käsityksiä voidaan tutkia esimerkiksi kielellisinä ilmaisuina, kuten tässä tutkimuksessa. Ennen varsinaisen analyysin aloittamista litteroin haastatteluista saadun aineiston mahdollisimman sanatarkasti. Yhteensä litteroitua aineistoa kertyi noin 89 sivua. Haastatteluista litteroitaessa tutkittaville annettiin koodinimet, kuten Ä4, käyttäen Ä-kirjainta, joka tarkoittaa äitiä, ja numeroa. Näin varmistettiin kymmenen haastateltavan erottaminen toisistaan sekä taattiin heidän anonymiteettinsä.

Analyysivaiheessa olen pyrkinyt pääsemään selville tutkimuskohteeni sisäisestä rakenteesta sekä sen sisäisistä merkityksistä. Olen lähestynyt aineistoani rajatusta perspektiivistä käsin, mutta olen ollut avoin vaihteluille, kuitenkin pysyen valitsemisani rajoissa. Tarkastelin haastatteluista vuorotellen suhteessa kaikkiin haastatteluihin, joissa käsitellään samaa teemaa, sekä suhteessa yksityiseen haastatteluun. Tutkimukseni näkökulma on yksilökeskeinen ja tutkimuskohteeksi rajautuvat fenomenografisen tutkimusotteen mukaisesti yksilön tajunnan sisäiset kategoriat. Hirsjärven (1985, 97) mukaan ihmisen tajunnassa olevat uskomukset ja toiminta välittyvät tällöin tutkijan valitsemien ongelmien viitekehyksessä. Tällainen rajoitus merkitsee muun muassa sitä, ettei tulosten esittelyn yhteydessä ole edellytyksiä tehdä päätelmiä sen luontoisista asioista, kuten ”kuka on hyvä kasvattaja” tai ”kenen kasvatustoiminta johtaa hyviin tuloksiin”. Se, mitä ihminen tiedostaa ja pystyy kielellisesti ilmaisemaan on teoreettisella tasolla pidettävä erillään siitä, miten ihminen loppujen lopuksi onnistuu ratkaisemaan arkipäivän kasvatusongelmia. Niinpä se, mitä saadaan esille on vain pieni osa laajemmasta ajatusten järjestelmästä.

”Mitä saavutetaan sillä, että tutkimuksen lähtökohdat ankkuroidaan laajoihin ja yleisluontoisiin käsitteisiin, kuten ihmiskäsityksen laaja-alaisiin teemoihin?”, kysyy Hirsjärvi (1985, 97). Teemojen valinta on aiheuttanut ihmiskäsityksen jonkinasteisen

rajaamisen tarkastelua varten, vaikka käsitteenä ihmiskuva tai -käsitys sisältää aina ajatuksen jonkinlaisesta *kokonaisuudesta*. Silloin, kun on mahdotonta tutkia ja selvittää kaikkia kokonaisuuden yksityiskohtia ja piirteitä, on valittava keskeistä ja olennaista. On kuitenkin todettava, että ne seikat, jotka yleensä ovat jonkin ilmiön olennaisia piirteitä, ovat parhaiten ilmaistavissa käsitteillä, joilla on monia ulottuvuuksia tai joihin sisältyy monia аспекteja. Ne ovat luonteeltaan ”rikkaita” ja soveltuvat hyvin myös filosofisen tarkastelun kohteeksi. Esittelen seuraavaksi analyysini vaihe vaiheelta.

1. vaihe

Analyysini ensimmäisessä vaiheessa luin litteroidut haastattelut useaan kertaan läpi kokonaiskuvan muodostamiseksi. Tämän jälkeen valitsin aineistosta tutkimuskysymysteni kannalta merkitykselliset ilmaisut ja käsitykset. Ne saattoivat muodostua yksittäisestä sanasta, lauseesta, kappaleesta tai laajemmasta kokonaisuudesta.

2. vaihe

Fenomenografisen analyysin toisessa vaiheessa aloitin ilmaisujen ja käsitysten ryhmittelyn erottamalla ne yksilöistä sekä niiden alkuperäisistä konteksteista. Ryhmittely perustui ilmausten vertailuun eli olennaisuuksien, samankaltaisuuksien, erilaisuuksien ja rajatapausten etsimiseen. Tämän jälkeen jaottelin ilmaisut erilaisiin teemoihin niiden sisältöjen perusteella. Lopulta teemoittelu mahdollisti käsitysten yhdistämisen ryhmiksi. Tässä analyysini toisessa vaiheessa olen käyttänyt sekä induktiivista että abduktiivista päättelyä. Induktiivisessa päättelyssä keskeistä on aineistolähtöisyys, kun taas abduktiivisessa päättelyssä tutkijalla on valmiina joitakin teoreettisia johtoideoita, joita hän pyrkii todentamaan aineistonsa avulla (Hirsjärvi & Hurme 2001, 136). Abduktiivista päättelyä käytin siinä määrin, jotta pystyin löytämään aineistostani tutkimuskysymysteni kannalta olennaisia asioita. Aineistolähtöinen päättely oli kuitenkin yhtä tärkeässä osassa analyysiä tehdessäni.

3. vaihe

Kolmannessa vaiheessa muodostin käsitysryhmät. Esittelen nämä ryhmät seuraavassa tulosluvussa.

Käsitysryhmien esittelyn jälkeen siirryn fenomenografisen analyysin 4. vaiheeseen, jossa rakennetaan kuvauskategoriat eli tämän tutkimuksen pohjalta syntyvä kuva äitien aatteellisista ja toiminnallisista kasvatuseriaatteista. Olen toteuttanut kategorioiden muodostamisen horisontaalisesti. Horisontaalisessa kategorisoinnissa (Uljens 1989) laadullisesti erilaiset kategoriat ovat keskenään yhtä tärkeitä tai samanarvoisia, siis horisontaalisessa suhteessa, eivätkä kategoriat kuvaa keskinäistä paremmuutta (Järvinen & Järvinen 2004, 85).

7 TULOKSET

7.1 Äitien käsitykset kasvatuksen aatteellisista periaatteista

Tässä luvussa esittelen äitien käsitykset kasvatuksen aatteellisista periaatteista. Haastattelussa keskityin selvittämään aihepiiriä kysymysten avulla, jotka käsittelivät äitien arvoja ja elämänfilosofioita, kasvatuksen tavoitteita, käsityksiä hyvästä kasvatuksesta, hyvästä elämästä sekä elämän tarkoituksesta. Äidit toivat aatteellisiin kasvatuseriaatteisiin liittyviä asioita esille lähes kaikkien haastattelukysymysten yhteydessä, vaikka osa niistä ei varsinaisesti liittynytkaan niihin. Olen muodostanut haastatteluaineistojen perusteella kolme käsitysryhmää, jotka ilmenivät äitien puheissa keskeisimpinä aatteellisina periaatteina. Ne ovat äitien arvot, äitien kokemukset omasta kasvatuksesta sekä äitien käsitykset elämän tarkoituksesta. Nämä ryhmät ovat kuvattuina taulukossa 3.

TAULUKKO 3. Äitien käsitykset aatteellisista kasvatuseriaatteista

<i>1. Äitien arvot Ahlmanin (1939) ja Niiniluodon (1994) arvoluokittelua mukaillen</i>	<i>2. Äitien kokemukset omasta kasvatuksesta</i>	<i>3. Äitien käsitykset elämän tarkoituksesta Franklin (1979) teoriaa mukaillen</i>
<ul style="list-style-type: none"> - hedonistiset arvot 9 - vitaaliset arvot 4 - esteettiset arvot 1 - tiedolliset arvot 1 - uskonnolliset arvot 1 - sosiaaliset arvot 10 - oikeusarvot 10 - eettiset arvot 10 - ekologiset arvot 4 - egologiset arvot 7 	<ul style="list-style-type: none"> - vanhemmilta saatujen positiivisten kasvatuskokemusten ja oppien siirtäminen eteenpäin - vanhemmilta saatujen negatiivisten kasvatuskokemusten välttäminen 	<ul style="list-style-type: none"> - teon tekeminen - arvon kokeminen - kärsiminen

Olen esittänyt äitien vastausten jakaantumisen eri arvoluokkien välillä sen mukaan, kuinka moni heistä pyrkii toteuttamaan kyseisiä arvoja kasvatuksessa. Haastattelutilanteessa äidit saattoivat kuitenkin mainita arvoja, jotka eivät kuulu heidän kasvatuseriaatteisiinsa. Osa näistä maininnoista on esillä käsitysryhmien käsittelyissä. Seuraavaksi siirryn käsittelemään ryhmiä yksitellen.

7.1.1 Äitien arvot

Haastattelurunkooni kuului erikseen kysymys äitien arvoista, koska ajattelin arvojen kertovan siitä, minkälaisia asioita äidit pyrkivät todennäköisesti toteuttamaan lastensa kasvatuksessa. Kysymys arvoista muodostui haastatteluiden vaikeimmaksi kysymykseksi. Äidit kokivat haastavana hahmottaa, mitä arvon käsitteellä oikeastaan tarkoitetaan. He myös epäilivät, etteivät osaisi vastata mitään uutta, koska olivat ennen arvoihin liittyvää kysymystä vastanneet kasvatustavoitteita koskevaan kysymykseen. Niinpä kysyessäni arvoista ja tavoitteista olivat äitien vastaukset hyvin samankaltaisia. Äidit toivat erilaisia arvonäkökulmia esille myös käydessämme läpi muita kasvatukseen liittyviä teemoja.

Muodostin äitien kertomista arvoista yhden kasvatuksen aatteellisten periaatteiden käsitysryhmän, johon jaottelin äitien arvot mukailen Ahlmanin ja Niiniluodon luokittelua. Ahlmanin (1939, 19) mukaan jokaisella yksilöllä on oma persoonallinen arvojen järjestelmänsä, joka on yhteydessä ympäröivään kulttuuriin. Jokainen asettaa toiminnassaan tietyn arvon toisen edelle ja luo täten omaa ”kulttuuriaan” kaikella sillä, mitä hän ajattelee, tuntee, tekee ja on. Tämän tutkimuksen äidit toivat esille kaikkiin Ahlmanin ja Niiniluodon esittämiin arvoluokkiin kuuluvia arvoja lukuun ottamatta Ahlmanin mahtiarvoja, kuten valtaa tai rikkautta. Näin jäljelle jäi kymmenen arvoluokkaa, joihin äitien arvot sijoittuivat. Ensimmäiseen arvoluokkaan eli hedonistisiin arvoihin kuuluvia asioita, kuten onni, ilo, nautinto ja mielihyvä toivat esille yhdeksän äitiä. Onnellisuuden ja iloon liittyvät teemat korostuivat ennen kaikkea kysyessäni äideiltä heidän käsitystään elämän tarkoituksesta tai siitä, minkälaista elämää he toivoisivat lastensa elävän sekä nyt että tulevaisuudessa. Eräs äiti korosti ilon löytämisen merkitystä myös tavallisen arjen keskellä.

”Meidän lapsella oli tänään ihan hyvä päivä ja sillä oli ihan hauskaa ja se nautti tästä ja tosta ja tosta ja me naurettiin tälle ja tolle asialle, niin tavallaan et se riittää.”
Ä5

Eräs toiseen arvoluokkaan eli vitaalisiin arvoihin kuuluva arvo eli terveys nousi esille kysyessäni äitien kasvatustavoitteita. Neljä äitiä mainitsi tavoitteekseen, että lapset pysyisivät terveisinä. Ristiriitaista tässä on se, ettei äiti voi omalla toiminnallaan vaikuttaa lapsen terveyteen kuin osittain. Kaksi näistä neljästä äidistä kertoi lasten sairasteluista ja muista terveydellisistä ongelmista, joten toive lasten pysymisestä terveenä on hyvin

ymmärrettävä. Erityisesti toinen näistä äideistä kertoi päivien välillä olevan raskaita lapsen sairaudesta johtuen. Hän toivoi kuitenkin, että lapsi voisi elää normaalia, iloista lapsen elämää.

”Välillä on tosi rankkoja päiviä, niin sillee, et se päivä nyt olis ihan hyvä tai joskus mieltii, et se hetki nyt olis ihan ok niinku, jos äsken oli vähän raskasta, ni oisko nyt sitten niinku hyvä hetki.” Ä5

Toinen haastatteluissa korostunut vitaalinen arvo liittyi elämän käsitteeseen. Tämän äidit mainitsivat elämän tarkoitukseen liittyvän kysymyksen yhteydessä tai kysyessäni kasvatuksen arvoista ja tavoitteista. Yksi äideistä kertoi elämän käsitteen selkeytyneen perheen pitkän sairastelujakson jälkeen.

”Tää on meidän ainutkertanen elämä. Se on yksi asia, et sit niinku pitäis jotenki huolta siitä, ettei niinku hirveesti haahuile sen ohitte, on se sit mitä tahansa.” Ä2

Esteettiset arvot muodostavat kolmannen arvoluokan, johon olen äitien arvoja sijoittanut. Tosin kymmenestä äidistä ainoastaan yksi kertoi arvostavansa kauneutta ja taidetta, ja pyrki siirtämään tätä myös lapsilleen. Kyseinen äiti toi arvonäkökulmansa esille kasvatuksen tavoitteisiin liittyvän kysymyksen yhteydessä ja kertoessaan, minkälaisia asioita hänen lapsuudenkodissaan oli pidetty arvossa.

”Niinku musiikki ja tämmönen niinku kauneus semmosessa niinku myös arkisessa ympäristössä, ni se on niin kun tärkeitä.” Ä2

Neljäntenä arvoluokkana ovat tiedolliset arvot, kuten totuus ja koulutus. Nämä asiat korostuivat edellisten arvoluokkien tapaan äitien pohtiessa kasvatuksen arvoja ja tavoitteita. Koulutus oli sellainen arvo, jonka äidit mainitsivat negatiivisessa mielessä. He kertoivat, etteivät halua asettaa kasvatuksen arvoksi tai tavoitteeksi sitä, että lapsi saavuttaisi tulevaisuudessa korkean koulutustason. Tätä kannanottoa voidaan pitää yllättävänä. Ymmärrettäväksi sen tekee äitien ajatus siitä, ettei koulutus vaikuta siihen, että lapset ovat arvokkaita. Äitien toiveena oli nimenomaan se, että lapset löytäisivät tulevaisuudessa oman paikkansa ja pääsisivät toteuttamaan itseään juuri heille sopivalla tavalla. Myös Saarisen ym. (1994, 214-215) mukaan suomalaiset vanhemmat toivovat lastensa varttuvan yhteiskuntakelpoisiksi, työhön halukkaiksi ja työllään toimeentuleviksi sekä sosiaaliseen vuorovaikutukseen kykeneviksi. Vanhemmat siis

arvostavat työntekoa, mutta eivät aseta lapsillensa vaatimuksia koulutuksen tason tai ammatinvalinnan suhteen.

Eräs äiti toi tiedollisista arvoista esille totuuden kertoessaan uskonnollisesta lapsuudestaan ja siitä, kuinka pyrkii toimimaan omien lastensa kanssa toisin. Hän ei halunnut uskotella lapsilleen mitään sellaista, mitä ei voida varmasti osoittaa todeksi. Tämä äiti olisi kenties toivonut tietoa uskon totuudellisuudesta.

”Ni mahollisimman paljon niinku pysyy niinku totuudessa, että ei niinku johdattais siis ihan joissan typerissäki asioissa niinku lasta harhaan sillee, et mitkä ei oo oikeesti totta, että kertoo jotain ihan hassuja juttuja.” Ä1

Viidennen arvoluokan muodostavat uskonnolliset arvot, kuten usko ja laupeus. Kymmenestä äidistä kuusi mainitsi uskontoon liittyviä asioita, kun kysyin kasvatuksen arvoista ja tavoitteista, elämän tarkoituksesta tai arvoista, joita heidän omat vanhempansa olivat korostaneet kasvatuksessa. Kaksi äitiä kertoi uskonnollisesta lapsuudestaan ja siitä, kuinka haluavat toimia lastensa kanssa toisella tavalla kuin heidän omat vanhempansa. Kasvatuksessa he pyrkivät siihen, etteivät tarjoa valmiita ratkaisuja uskonnon suhteen, vaan lapset saavat aikanaan itse päättää suhtautumisensa siihen. Kolme äitiä kertoi pitävänsä arvossa kristillisiä arvoja, mutta etteivät ne kuitenkaan näy juurikaan lasten kasvatuksessa. Tämä herättää kysymyksen siitä, miten on mahdollista, että ihmiset omistautuvat kristilliselle käytännölle, mutta eivät pidä itseään kristittyinä.

Ruotsalainen uskontotieteen professori David Thurfjell (svd.se, 9.6.2015) on tehnyt aiheeseen liittyvän tutkimuksen ”Jumalaton kansa: jälkikristilliset ruotsalaiset ja uskonto” (”Det gudlösa folket: de postkristna svenskarna och religionen”). Tutkimuksessaan hän käsittelee outoa ilmiötä: niitä ihmisiä, jotka ovat kirkon jäseniä, viettävät kirkollisia juhlia ja käyvät muutaman kerran vuodessa kirkossa, mutta eivät pidä itseään kristittyinä tai lainkaan uskonnollisina. Selittävänä tekijänä Thurfjell nostaa esille reformaation. Tällöin maailmanlaajasta kirkosta tuli kansallinen. Kristityksi itseään kutsuva tarkoitti siten kansallisuutta enemmän kuin kristillisessä tunnustuksessa pitäytymistä. Tätä käsitystä voidaan tänä päivänä pitää hallitsevana sekä ruotsalaisten ja suomalaisten keskuudessa, eivätkä he siksi tahdo määritellä itseään uskonnollisiksi tai kristillisiksi. Tässä tutkimuksessa yksi äideistä kuitenkin kertoi uskon olevan tärkeä osa heidän perheensä arkea ja opettavansa lapsia esimerkiksi rukoilemaan.

”Meillä noi hengelliset asiat on tärkeitä ja näin, ni että se on semmonen, mikä ny näkyy perheen jokapäiväisessä elämässä ja että se nyt ehkä voi olla semmonen asia, mitä niin kun ite pitää tärkeenä ja tietysti lapset kirkkoon kulkee mukana ja heitä opettaa rukoilemaan.” Ä10

Sosiaaliset arvot eli rakkaus, ystävyys ja altruismi toimivat kuudentena arvoluokkana. Nämä arvot esiintyivät kaikissa kymmenessä haastattelussa ja olivat selkeästi eniten esille tuotuja asioita. Äitien tavoitteena kasvatuksessa oli osoittaa lapsilleen rakkautta sekä opettaa heille ystävien ja toisten ihmisten merkitys. Puolimatkan (2004, 50) mukaan melko yleisesti ollaan yhtä mieltä siitä, että vanhemman lapseensa ilmaisemalla kiintymyksen tunteella on keskeinen merkitys lapsen kehityksessä. Ehdottoman rakkauden kokeminen tarjoaa lapselle perustan, jolle hänen tunne-elämänsä sekä koko persoonallisuutensa voi rakentua, Puolimatka (2004, 56) muistuttaa. Kaikki kymmenen äitiä mainitsivat empaattisuuden tai kyvyn ottaa toiset ihmiset huomioon ominaisuuksiksi, joita toivoisivat pystyvänsä lapsissaan kehittämään. Näin myös sosiaaliset sekä tunnepuolen taidot korostuivat äitien pohtiessa kasvatustavoitteitaan.

” -- että on kykyä solmia ihmissuhteita ja olla muiden ihmisten varassa myös ja kantaa muista huolta.” Ä3

Seitsemäs arvoluokka koostuu oikeusarvoista eli oikeudenmukaisuudesta, ihmisarvoista, tasa-arvosta ja laillisuudesta. Tähän arvoluokkaan kuuluvat arvot tulivat sosiaalisten arvojen ohella eniten esille haastatteluissa. Toisten ihmisten kunnioittaminen sekä auttaminen liittyvät vahvasti sekä sosiaalisiin arvoihin että oikeusarvoihin. Seitsemäs arvoluokka esiintyi kaikkien kymmenen äidin vastauksissa kysyessäni kasvatuksen tavoitteista ja arvoista sekä siitä, minkälaisia ominaisuuksia he haluaisivat lapsissaan kehittää. Äidit pyrkivät esimerkiksi keskustelemalla lasten kanssa opettamaan heille toisten ihmisten kunnioittamista. Eräälle äidille oli tärkeää estää ennakkoluulojen kehittymistä lapsessaan ja muistuttaa lapsen kanssa käytävien keskustelujen avulla myös itselleen, ettei toisten ihmisten arvosteleminen ole sopivaa. Toinen äiti taas mainitsi oikeusarvoihin kuuluvat ihmisoikeudet arvona, jota pyrkii toteuttamaan kasvatuksessa.

” -- kaikki ihmisii kunnioittaa. Siis vaik ennakkoluuloja on olemas, niin sit niistäki myös keskustella sen lapsen kans, että ku tääki on alkanu... Nyt se osottelee esimerkiks näkee pyörätuolil kulkevii ihmisii tai muuta... Niin sit vaan aina jutellaan ja vaik on näin pieni, mut et tavallaan niinku se on sitä, et ite oppis niinku siihen tapaan, et eihän

lapsella oo mitään ongelmaa sen asian kans, mut et mä niinku sillee oppisin, et miten niinku sitte keskustellaan niist jutuist, et säilyis se semmonen luonnollisuus niis niinku, mikä on lapselle niin luontasta, että ihmettelee kaikkee, mut ei niinku arvostele mitenkään.” Ä5

”Tietysti sellanen rauhanomaisuus ja se, ettei kenenkään ihmisoikeuksia poljeta. Varmaan nää perusihmisoikeudet on niinku ihan hyvä lähtökohta.” Ä3

Eettiset arvot, kuten hyvyys, muodostavat kahdeksannen arvoluokan, johon äitien arvoja on mahdollista sijoittaa. Kaikki kymmenen äitiä mainitsivat hyvyyden kuvaillessaan niitä ominaisuuksia, joita toivoisivat pystyvänsä kehittämään lapsissaan. Hyvyyden voidaan ajatella ilmenevän esimerkiksi toisten ihmisten kunnioittamisena, huomioon ottamisena ja auttamisena. Nämä olivat asioita, jotka jokainen äiti toi haastattelun aikana esille. Äidit kertoivat toisten ihmisten auttamisesta konkreettisin esimerkein, joiden avulla auttamisen merkitystä oli opetettu lapsille.

” -- sitte jollain tavalla olis avuks muille, että semmoset pienet ystävälliset teot voi vaikuttaa hirveesti elämän suuntaan, että vaikka et opettais lapsille sen, että jos vie alakerran vanhalle mummolle pari joulupiparia, ni se ei vähennä juurikaan meidän piparisaalista, mut että niinku hän tulee siitä iloseks tai kaverille, joka on tosi väsyny töihinsä nyt, niin viet valmiin keiton kello viis.” Ä2

Neljä äitiä korostivat ekologisten arvojen, kuten luonnon kauneuden ja terveyden sekä eläinten oikeuksien merkitystä kasvatuseriaatteissaan. He pyrkivät opettamaan näitä lapsilleen esimerkiksi harrastamalla kierrätystä tai pyrkimällä kohtuullisuuteen siinä, kuinka paljon leluja lapsille ostetaan. Erityisesti eräs äideistä ilmaisi huolensa liittyen ympäristöasioihin.

”Se, että lapsi ei saa kaikkee, mitä se halua, ni se on itselle jotenki tosi tai siitä on helppoki pitää kiinni, ku se on jotenki lähellä omaa arvomaailmaa sellanen tai aika ekologisesti yritetään elää. Noista ympäristöasioista oon aika huolissani ja tästä niinku resurssien riittävydestä.” Ä3

Viimeiseen eli kymmenenteen arvoluokkaan kuuluvat ekologiset arvot, joilla tarkoitetaan oman edun tavoittelua, itsekkyyttä sekä omanarvontuntoa. Kaikki äidit pitivät oman edun tavoittelua ja itsekkyyttä negatiivisina asioina, ja toivoivat, etteivät nämä piirteet kehittyisi lapsissa. Omanarvontunto oli kuitenkin sellainen arvo, jonka seitsemän äitiä mainitsi tavoittelemisen arvoisena. Omanarvontuntoon liittyen äidit viittasivat hyvään itsetuntoon ja itseluottamukseen, joita he pitivät tärkeinä asioina

myös lapsen tulevaisuuden kannalta. Samaan aikaan äitien mielestä on siis tärkeää ottaa muut huomioon, mutta huomioida myös itsensä. Tasapainon hakeminen näiden kahden välillä oli äitien mukaan avainasemassa.

” -- ottaa muut ihmiset huomioon, mutta kuitenkin että myös osaa omia puoliaan pitää. No se on semmost tasapainoo siihen, että auttaa muita, mutta että ottaa muut huomioon, mutta ottaa myös ittensä huomioon, että ei tarvii... Aina ei tarvii kuitenkaan ajatella muita.” Ä1

Äitien arvojen jakautuminen kymmeneen eri arvoluokkaan osoittaa, että he ilmentävät kasvatuksessa monia erilaisia arvoja. Olisin voinut toteuttaa arvojen luokittelun myös toisella tavalla. Ahlmanin ja Niiniluodon jaottelun käyttäminen oli kuitenkin perusteltua, koska sen avulla oli mahdollista esitellä äitien arvot tutkimukseni kasvatustieteeseen luonteeseen sopivalla tavalla. Tärkeimmiksi arvoluokiksi äitien vastauksissa muodostuivat hedonistiset arvot, sosiaaliset arvot, oikeusarvot, eettiset arvot sekä ekologiset arvot. Näihin luokkiin kuuluvat arvot korostuivat äitien kasvatuseriaatteissa.

7.1.2 Äitien kokemukset omasta kasvatuksestaan

Arvojen lisäksi äitien kokemukset omilta vanhemmiltaan saamistaan kasvatuksesta vaikuttavat kasvatuseriaatteisiin. Ne muodostavat toisen aatteellisiin kasvatuseriaatteisiin kuuluvan käsitysryhmän. Saarisen ym. (1994, 214) mukaan vanhemmat tuovat sekä parisuhteeseensa että koko perheeseen mukanaan omien vanhempiensa käyttäytymismalleja, jolloin perheen käyttäytymis- ja toimintamallit muodostuvat kummankin lapsuudessaan omaksumien ratkaisumallien pohjalta. Näiden mallien siirtyminen ei kuitenkaan ole mekaanista, vaan yksilöt muokkaavat niitä myös itse. Lisäksi parisuhteen laatu vaikuttaa siihen, kumman vanhemman lapsuudenkodin mallit siirtyvät voimakkaammin. Joskus vanhemmat voivat hyvinkin tietoisesti karttaa niitä omien vanhempiensa käyttämiä kasvatuseriaatteita, jotka he kokivat negatiivisina. On kuitenkin painotettu, että vanhemmat, jotka omassa lapsuudenkodissaan eivät ole saaneet osakseen kiintymystä tai perusturvallisuuden tunnetta, eivät voisi täysin turvata omien lastensa kehittymisen edellytyksiä. Tällaisten negatiivisten lapsuudenkodin kokemusten siirtyminen olisi tärkeää pyrkiä katkaisemaan.

Lapsuudenkodin ratkaisumallit ja käytännöt toimivat siis pohjana, jolle äidit rakentavat kasvatuseriaatteensa. Tähän aihepiiriin liittyen kysyin äideiltä, minkälaisia lapsuudenkodistaan saamia arvoja he haluaisivat yhtäältä välittää tai toisaalta eivät haluaisi välittää lapsilleen. Äidit saattoivat kertoa samaansa kasvatukseen tai vanhempiinsa liittyvistä asioista myös muiden kysymysten yhteydessä. Äitien kertomat asiat voidaan jakaa kahteen ryhmään. Ensimmäisen ryhmän muodostavat ne asiat, jotka äidit olivat kokeneet positiivisina ja arvokkaina ja joita he toivoivat pystyvänsä välittämään omille lapsilleen. Toiseen ryhmään kuuluvat ne kokemukset, jotka äidit näkivät negatiivisessa valossa, ja joiden suhteen he pyrkivät toimimaan nyt toisin. Äidit kertoivat myös sellaisista asioista, joita olisivat kaivanneet omassa lapsuudessaan, mutta niitä ei ollut ollut. Tällaisia heidän vaille jäämiään asioita äidit halusivat toteuttaa lastensa kanssa.

” -- just no sitä semmosta niinku, että halataan ja pidetään sylissä ja sellasta fyysistä läheisyyttä, ni mä en niinku muista ainakaan, että meillä ois ollu, ni kyl mä pidän sitä niinku tärkeenä, että en halua ite jatkaa sitä sellasta niinku...” Ä1

Toinen äiti oli tottunut lapsuudenkodissaan fyysiseen läheisyyteen ja halusi välittää tätä myös omille lapsilleen.

”Semmonen niinku lämpö ja lempeys, että semmonen niin kun semmonen koskettelu ja silittely ja sylissä pitäminen ja semmonen niin kun hömpsöttely ja tämmönen.” Ä7

Eräs äiti korosti keskustelun merkitystä vanhempien ja lasten välillä, josta hän koki jääneensä vaille omassa lapsuudessaan.

”Sellanen kohtaaminen ja keskusteluun haastaminen ja sellanen syvälliset keskustelut ja arvokeskustelut, et niitä on ollu aika vähän omassa lapsuudenkodissa, et niitä ois niinku kiva olla enemmän nyt sitte omien lasten kanssa ja se, että annetaan tilaa myös lasten mielipiteille ja omalle ajattelulle, että ei oo mitään niinku yhtä oikeaa totuutta, mitä jossaki vaikeessa tilanteessa toimitaan, vaan että voitais mieltii asioita monelta eri kannalta.” Ä3

Yksi äideistä koki kysymyksen lapsuudenkodista ja omilta vanhemmilta saaduista arvoista haastavaksi. Hän toi esille ajatuksen siitä, että lapsuudenkodin tavat toimia eivät siirry muuttumattomina omien lasten kasvatukseen.

”Jotenki musta tuntuis hassulta, että tota jotenki siirrettäis jotain asioita muuttumattomana, vaikka maailma muuttuu. -- että et kauheen vaikea sanoa tuosta niinku kauhean selkeästi mitään.” Ä6

Erityisesti eräälle äidille kysymys lapsuudenkodista ja vanhemmista tuntui tärkeältä. Hän herkistyi kuvaillessaan yhä tänäkin päivänä vanhemmiltaan saamaansa tukea.

”No nyt mua rupee ihan kyynelöittämään, mutta niinku semmonen niinku tuki ja apu ja semmonen toisen elämässä mukana oleminen semmosella hyvällä tavalla, joka ei oo tunkeilevaa, vaan sitä niinku toisen aikuista elämää kunnioittavaa.” Ä2

Omiin vanhempiin liittyvät asiat tai lapsuudenkodin kokemukset muodostuivat haastatteluissa aihepiireiksi, jotka saattoivat nostaa äitien tunteet pintaan. Toiset äidit kertoivat hyvinkin yksityiskohtaisesti lapsuuden ja nuoruuden kokemuksistaan, kun taas toiset eivät halunneet kertoa niin henkilökohtaisista asioista. Joka tapauksessa oli huomattavaa, että kysymykseni lapsuudenkodista herättivät äideissä muistoja, jotka saattoivat olla negatiivisia tai positiivisia.

7.1.3 Äitien käsitykset elämän tarkoituksesta

Kolmas aatteellisten kasvatuseriaatteiden käsitysryhmä rakentuu äitien käsityksistä elämän tarkoituksesta. Olen muodostanut tämän ryhmän hyvin pitkälti elämän tarkoitukseen liittyvän kysymyksen vastausten pohjalta. Jaottelin äitien vastaukset Franklin (1979) logoterapiaan kuuluvan luokittelun avulla. Tällöin vastaukset jakautuvat kolmeen eri ryhmään, jotka ovat teon tekeminen, arvon kokeminen sekä kärsiminen. Kaikki äidit kokivat kysymyksen elämän tarkoituksesta haastavana, kuten kasvatuksen arvoihin liittyvän kysymyksen. Moni mainitsi, että olisi tarvinnut enemmän miettimisaikaa. Äitien ensimmäinen reaktio kysymykseeni oli, ettei heillä ole antaa vastausta, mutta hetken miettimisen jälkeen elämän tarkoituksen käsite alkoi jäsentyä heille. Äitien vastauksissa saattoi esiintyä useita eri teemoja, joista olen valinnut tutkimukseeni eniten esillä olleet sekä Franklin jaotteluun sopivat.

Ensimmäinen ryhmä, johon äitien vastaukset sijoittuvat on jonkun teon tekeminen. Viisi äitiä toi vastauksessaan esille yhteyden toisiin ihmisiin sekä erityisesti perheeseen. Heidän mielestään elämän tarkoitus voi täytyä silloin, kun auttaa toisia ihmisiä ja välittää toisista ihmisistä. Äidit korostivat myös perheenjäsenten merkitystä onnellisuuden löytymisessä. Kolme näistä viidestä äidistä mainitsi, että elämän tarkoitus voi toteutua silloin, kun näkee omien lasten kasvun ja suvun jatkumisen.

”Mä kuvittelisin, et ois hirveen vaikee olla onnellinen niinku ihan yksin esimerkiks, et siihenhän se niinku lapsen saaminenki aika lailla kiteytyy, et miks lapsia saadaan, ni se on sitä, että haluu antaa sille toiselle elämän ja valmiuksia elämään ja sitte taas se antaa itelle sit sisältöä elämään.” Ä5

Toisena ryhmänä on jonkun arvon kokeminen, johon äitien käsitykset elämän tarkoituksesta on mahdollista liittää. Viisi äitiä mielsi elämän tarkoitukseksi sen, että voisi elää hyvän ja onnellisen elämän. Eräs äideistä kertoi elämän tarkoituksen selkeytyneen sen jälkeen, kun hän oli ollut töissä vanhainkodissa ja nähnyt siellä vihaisia vanhuksia. Tämä äiti toivoi, että hänen vanhuutensa ja viimeiset hetkensä voisivat olla toisenlaisia.

” -- tää niinku eläminen on niin kun sen oivaltamista jotenkin, että kuollessaan voi olla tyytyväinen ja voi lähtee niinku sitte tavallaan rauhallisin mielin, että oli hyvä elämä.” Ä7

Kolmas ja viimeinen käsitysten ryhmä on arvokas kärsiminen. Elämän tarkoituksen lisäksi kärsimys tai kohtalonsa vastaanottaminen voidaan liittää kasvatukseen. Puolimatkan (2004, 314-315) mukaan yksi kasvatuksen keskeisiä tehtäviä on kehittää lapsen valmiutta kohdata elämän tragedioita kuitenkin luomatta samalla uhkakuvien täyttämää asennetta elämään. Kasvattajan tehtävänä on auttaa lasta elämään läpi menetyksen, surun, pettymyksen ja epäoikeudenmukaisuuden kokemukset sellaisella tavalla, joka tunteiden oman dynamiikan mukaisesti vapauttaa hänet lopulta kokemaan myös lohdutusta, iloa ja mielekkyyttä. Elämän tarkoitusta tarkasteltaessa olen sijoittanut viimeiseen ryhmään yhden äidin vastauksen. Hän kertoi, ettei ollut ehtinyt miettimään elämän tarkoitusta, mutta totesi elämän olevan hänelle selviytymistaistelua kulloisestakin päivästä ja tilanteesta. Tämäkin voidaan nähdä elämän tarkoituksena ja siten sijoittaa kuuluvaksi tähän ryhmään.

” -- se elämä on kyllä niin vahvasti tässä ja nyt, että ei kauheen pitkälle tulevaisuutta oikeen osaa suunnitella, eikä ajatella mitään, että elämä on sitä selviytymistaistelua kullosestaki päivästä ja tilanteesta.” Ä10

Yhden äidin vastaus elämän tarkoitukseen liittyvään kysymykseen poikkesi muista siten, että siinä oli negatiivinen sävy. Vastauksen luonteesta johtuen en sijoittanut sitä mihinkään Franklin teorian kolmesta ryhmästä. Äiti kertoi, ettei hän kokenut

kiinnostavaksi pohtia elämän tarkoitusta, vaan sen sijaan hän on pyrkinyt kohdistamaan huomionsa siihen, mitä juuri tällä hetkellä tapahtuu.

” -- et jotenki mä oon kohdistanu huomioni siihen, mitä täällä nyt tapahtuu, enkä johonki sellaseen, mikä on sit kuitenkin täysin uskon varassa, että onko se... Se ei oo mun mielestä kauheen kiinnostavaa.” Ä6

Tämänkin äidin ajatusta voidaan kuitenkin pitää käsityksenä elämän tarkoituksesta, vaikka se ei sijoittunut tutkimuksessani Franklin teorian jaotteluun. Äitien vastaukset elämän tarkoitukseen liittyvään kysymykseen ilmensivät heidän tapojaan elää tai pyrkimystään elää tietynlaista elämää, joka olisi heille mielekästä. Tutkimukseni tuloksissa äitien arvot, heidän kokemuksensa omasta kasvatuksesta sekä heidän käsityksensä elämän tarkoituksesta muodostavat heidän käsityksensä kasvatuksen aatteellisista periaatteista. Ne toimivat pohjana kasvatuksen toiminnallisten periaatteiden toteutumiselle. Esittelen seuraavaksi äitien käsitykset kasvatuksen toiminnallisista periaatteista.

7.2 Äitien käsitykset kasvatuksen toiminnallisista periaatteista

Äitien käsityksiä heidän toiminnallisista kasvatuseriaatteistaan käytiin haastattelussa läpi arjen tapahtumiin, kuten rajojen asettamiseen, päätöksentekotilanteisiin ja erilaisiin haastaviin tilanteisiin sekä lapsen kehityksen ja kasvun tukemiseen liittyvien kysymysten avulla. Äitien käsitykset toiminnallisista kasvatuseriaatteista on mahdollista jakaa kahteen kategoriaan, jotka ilmenevät suoraan lapsen kohdistuvina sekä lapsen kasvuolosuhteisiin liittyvinä. Olen kuvannut nämä kategoriat sekä niiden alla olevat käsitysryhmät esimerkkeineen taulukossa 4.

TAULUKKO 4. Äitien käsitykset toiminnallisista kasvatuseriaa-asteista

Kategoria I Suoraan lapseen kohdistuvat käsitykset		Kategoria II Lapsen kasvuolosuhteisiin liittyvät käsitykset		
<i>1. Lapsen kasvun tukeminen omaksi itsekseen</i>	<i>2. Erilaisten taitojen ja ominaisuuksien opettaminen</i>	<i>3. Perustarpeiden turvaaminen</i>	<i>4. Onnellisen ja turvallisen lapsuuden tarjoaminen</i>	<i>5. Sosiaalisen tukiverkon tarjoaminen</i>
- lapsilähtöinen kasvatust - lapsen persoonan ymmärtäminen	- rajojen asettaminen - oman itsensä, muiden ihmisten ja elämän kunnioittaminen ja arvostaminen	- ruoka - koti - huolenpito	- rakkaus - hyvän pohjan rakentaminen lapsen tulevaisuutta varten	- hyvät suhteet perheeseen ja sukulaisiin

Ensimmäiseen kategoriaan kuuluvat käsitysryhmät ovat lapsen kasvun tukeminen omaksi itsekseen sekä erilaisten taitojen ja ominaisuuksien opettaminen. Toiseen kategoriaan sisältyvät perustarpeiden turvaaminen, onnellisen ja turvallisen lapsuuden tarjoaminen sekä sosiaalisen tukiverkon tarjoaminen. Muodostin viisi käsitysryhmää sen perusteella, että ne olivat eniten esillä kaikkien kymmenen äidin haastatteluissa. Seuraavaksi esittelen nämä ryhmät yksitellen.

7.2.1 Lapsen kasvun tukeminen omaksi itsekseen

Ensimmäinen käsitysryhmä äitien toiminnallisissa kasvatuseriaa-asteissa on lapsen kasvun tukeminen omaksi itsekseen. Tähän ryhmään kuuluvat käsitykset kohdistuvat suoraan lapseen. Lapsilähtöisen kasvatuksen mukaisesti äidit pyrkivät toteuttamaan kasvatusta lapsen tarpeet, kyvyt ja ominaisuudet huomioiden. Äitien ajatukset olivat hyvin yhtenäisiä siten, että heistä jokainen painotti lapsen kasvun tukemista omaksi persoonakseen ja juuri sellaiseksi kuin hän on. Tämä tuli erityisesti esille kysyessäni, minkälaisia ominaisuuksia äidit halusivat kehittää lapsissaan. Jotkut äidit saattoivat mainita joitakin tavoiteltavina pidettäviä ominaisuuksia, mutta kaikki kuitenkin halusivat tukea lapsen oman identiteetin rakentumista ja sopeutumista siihen. Eräs äiti mainitsi, että on tärkeää kasvattaa lastaan arvostaen ja kunnioittaen sekä pyrkiä ymmärtämään lapsen persoonaa. Tätä ajatusta voidaan tarkentaa tarkastelemalla kasvatustavoitteiden ja ihmiskäsityksen vuorovaikutusta. Skinnarin (2004, 101) mukaan

kasvatustoiminta koostuu tavoitteista sekä niistä menetelmistä, joilla tavoitteisiin pyritään. Näitä tavoitteita määriteltäessä olennaista on ihmiskäsityksen selkeyttäminen, koska tavoitteena on ihmisyyteen kasvu.

Mansikka (2012, 10) totesi, että ihmiskäsitykseen sisältyy eräänlainen kokonaisvaltainen olettaus siitä, mitä ihminen on ja millaiseksi hän voi tulla. Tutkimukseni äidit vierastivat sitä, että lapsista pitäisi yrittää muokata tietynlaisia tai ohjata heitä esimerkiksi tiettyjen harrastusten pariin. Käytännön tasolla äitien periaatteet näkyvät siis siinä, että he pyrkivät seuramaan, minkälaisista asioista lapset ovat kiinnostuneita. Tällöin on mahdollista tukea nimenomaan lasten omia kiinnostuksen kohteita ja taipumuksia. Eräs äiti kertoi lapsensa kiinnostuksesta matematiikkaan ja siitä, kuinka hän pyrkii auttamaan lastaan esimerkiksi laskemisessa.

”Esimerkiks nyt vanhinta kiinnostaa kovasti laskeminen. Nyt aina haluaa tietää tai kyselee multa jotain matemaattisia juttuja, plus- ja miinuslaskuja ja tällasta ja sitte niistä jutellaan yhdessä ja sit aina vähän kerron jotain, jos tuntuu, että sitä lasta saattais kiinnostaa joku, ni sitte otan esille jotaki ja ylipäänsä sellasta läsnäoloa ja keskustelua.” Ä3

Kaksi äideistä kertoi enemmän aatteellisten kasvatuseriaatteiden yhteydessä siitä, kuinka tärkeää lapsen hyvinvoinnin kannalta on se, että he äiteinä pyrkivät vahvistamaan lastensa käsitystä omasta itsestään sellaisena kuin he ovat.

”Toivoisin kyllä, että ne ominaisuudet, mitkä minun lapsissa on, että ne pystys olemaan aina ja ne lapset pystys niinku hyväksymään itensä ja olemaan onnellisia niitten kanssa ja että heillä ois terve ja hyvä olla niinku itensä kans ja sillä tavalla niin kun käsitys itestään just semmosina ku ne on, että toivoisin, että pystysin tukemaan sitä.” Ä7

” -- että sinä olet ihana, et tavallaan niinku ihan tukis sitä, että sellasena ku sinä oot, niin sinä oot ihana.” Ä2

Nämä äitien käsitykset ilmensivät heidän arvostustaan ja rakkauttaan lapsiaan kohtaan. Ajatus lapsesta arvokkaana juuri sellaisena kuin hän oli esillä useaan eri otteeseen kaikkien kymmenen äidin haastattelussa. Tämän näkemyksen esiintymistä äitien käsityksissä voidaan pitää merkityksellisenä tuloksena.

7.2.2 Erilaisten taitojen ja ominaisuuksien opettaminen

Erilaisten taitojen ja ominaisuuksien opettaminen muodostaa toisen käsitysryhmän äitien toiminnallisissa kasvatuseriaa-asteissa. Tämän teeman esilläolo muodostaa ristiriidan äitien käsityksissä, koska tiettyjen ominaisuuksien istuttaminen lapsiin tuntui heistä asiaankuuluvulta, mutta myös vääraltä ja lapsen oman persoonan ohittamiselta. Äitien mainitsemat taidot ja ominaisuudet olivat vahvasti yhteydessä heidän arvoihinsa. Asiat, joita äidit halusivat opettaa lapsilleen pohjautuvat niihin asioihin, joita he itse pitivät arvossa. Eniten haastatteluissa esillä ollut aihepiiri oli oman itsensä, muiden ihmisten ja elämän kunnioittaminen sekä arvostaminen. Tämä teema kuuluu Ahlmanin arvoluokittelussa sosiaalisiin arvoihin. Yksi äideistä kertoi toivovansa lapsessaan kehittyvän kyky empatiaan.

” -- että ois sitte kyky siihen, että vois nähdä asiat muiltaki kannoilta, ku omaltaan ja pääsis helpommalla elämässään, jos osaa vähän asettua muidenki asemaan ja vaikka ois kuinka vahva omissa mielipiteissään, mutta sellasia sosiaalisia taitoja. Empatiaa. Sitä toivoo.” Ä3

Eräs äideistä kuvasi, kuinka heidän perheessään opetetaan lapsille sosiaalisia taitoja, kuten toisten huomioon ottamista.

” -- että jaetaan asioita ja just no tässä vaiheessa se on sitä lelujen jakamista ja että autetaan vaikka kaveria, ku on pieniä muita kylässä. -- et mennään niinku auttamaan ihan mikä tahansa on, että jos toinen vaikka kolauttaa ittensä tai tarvii apua jossain pukemisessa, ni kyllä tää kaksvuotiaskin jo saattaa mennä auttamaan isompaaki kaveria, että anna minä laitan sinulle ja sillai.” Ä1

Toiselle äidille oli tärkeää opettaa lapselleen kansainvälisyyttä ja estää ennakkoluulojen muodostumista viemällä hänet kerhoon, jossa voi olla tekemisissä muista kulttuureista tulevien lasten kanssa.

”Ja sit kansainvälisyys toisaalt joo se on semmonen niinku... Mutta et kyl me on esimerkiksi käyty semmoses monikulttuurises kerhos ja muuta niinku, et oppis tavallaan niin kun jo pienenä ennen, ku niinku kerkee kehittää mitään ennakkoluuloja, ni olis niinku erilaisten ihmisten kans tekemisissä.” Ä5

Erilaisten taitojen ja ominaisuuksien opettaminen on käytännössä tapahtuvaa sääntöjen ja rajojen asettamista. Äidit pyrkivät tuomaan lapsissaan esille sellaisia asioita, joita he pitivät oikeina ja hyvinä sekä välttämään sellaisten ominaisuuksien kehittymistä, jotka

ovat heidän mielestään vääriä tai huonoja. Tämä ajatus on läsnä erityisesti tunnepuolen taitoja sekä sosiaalisia ominaisuuksia painottavassa kasvatuksessa.

7.2.3 Perustarpeiden turvaaminen

Äitien käsityksiin toiminnallisista kasvatuseriaateista kuuluu perustarpeiden turvaaminen, joka on ensimmäinen käsitysryhmä lapsen kasvuolosuhteisiin liittyvässä kategoriassa. Kaikki kymmenen äitiä toivat hyvin vahvasti esille rakkauden, lämmön ja huolenpidon, jotka kuuluvat lapsen perustarpeisiin. Esimerkiksi huolenpito sisältää Pulkkisen (2002, 17) mukaan emotionaalisen tuen antamisen, lapsen toimintojen valvonnan sekä tarpeellisten rajojen asettamisen. Viisi äitiä kertoi tarkemmin perustarpeiden turvaamisen merkityksestä heidän toiminnallisissa kasvatuseriaateissaan. He muistuttivat esimerkiksi ulkoilun, ruoan, tavallisen arjen, kodin sekä muiden tarpeellisten materiaalistien asioiden tärkeydestä lapsen elämässä.

”Semmonen hyvä perusturva ja tavallinen arki, ruoka pöytään ja sit niinku semmost kivaa rentoo tekemist.” Ä5

Lapsen perustarpeiden toteutumiseen voidaan liittää myös ajatus siitä, että lapsi saa olla rauhassa lapsi eikä hänen tarvitse kantaa liian suurta vastuuta tai murehtia aikuisten asioita. Tällöin tavallinen arki lapsen elämässä voi toteutua. Eräs äideistä toivoi, että lapsi saisi kasvaa rauhassa ja tehdä niitä asioita, jotka lapselle ovat tärkeitä.

”Et sais rauhassa kasvaa eikä tarvi murehtia mistään aikuisten asioista tai saa keskittyä siihen koulunkäyntiin ja kavereitten kans viettää aikaa ja harrastaa sitä, mikä kiinnostaa ja löytää semmosia mielenkiinnonkohteita.” Ä8

Myös toinen äiti korosti tavallisen arjen ja leikin merkitystä lasten elämässä ja totesi, että lastenhuonekin saa tästä syystä olla sotkuinen.

”Yritetään pitää esimerkiksi lastenhuone semmosena paikkana, että ne saa leikkiä siellä aika paljon kaikennäköstä ja se saa olla jopa ns. sotkunen, koska se on niinku heidän tilansa, että siellä saa olla pitempään rakennelmia ja muita, että niitä ei pureta sitte vaan sen takia, että lastenhuoneen lattia täytyy saada puhtaaks, että olis sit semmosta niinku omaa tilaa ja omaa valtaa.” Ä2

Äitien käsitykset lasten perustarpeiden turvaamisesta liittyvät vahvasti äitien käsityksiin onnellisen ja turvallisen lapsuuden tarjoamisesta. Perustarpeiden toteutuminen voidaan

nähdä perustana, jolle tällainen lapsuus voi rakentua. Seuraavassa luvussa käsittelem äitien käsityksiä onnellisen ja turvallisen lapsuuden tarjoamisesta tarkemmin.

7.2.4 Onnellisen ja turvallisen lapsuuden tarjoaminen

Toinen käsitysryhmä lapsen kasvuolosuhteisiin liittyvässä kategoriassa oli onnellisen ja turvallisen lapsuuden tarjoaminen. Tämä aihepiiri oli läsnä kaikkien kymmenen äidin haastattelussa tavalla tai toisella. Äidit toivoivat lastensa olevan onnellisia ja tyytyväisiä sekä nyt että tulevaisuudessa. Onnellisen ja turvallisen lapsuuden tarjoaminen oli se tausta-ajatus, joka motivoi tutkimustani. Tämän tutkimuksen äidit toivoivat kykenevänsä tarjoamaan lapsilleen hyvän lapsuuden, joka toimisi myöhemmin tukena lasten rakentaessa omaa elämäänsä. Värri (2002, 35) totesi, että kasvatuksessa pyritään toteuttamaan jotain arvokasta, jota kasvatettavalla ei ole vielä kuin ehkä potentiaalisena. Tämä tavoiteltu arvokas toteutuu mahdollisesti vasta tulevaisuudessa. Eräälle äidille hyvän lapsuuden tarjoaminen tuntui erityisen tärkeältä tavoitteelta, koska hänen oma lapsuutensa oli ollut rankka. Äidin lapsuuden kokemuksilla on siis ollut vaikutusta hänen myöhempään elämäänsä. Hän kertoi kiinnittävänsä kaikessa huomiota siihen, että hänen lapsensa saavat sellaisen lapsuuden, mitä hänellä itsellään ei ollut ollut.

”Mulla oli aika rankka lapsuus ittelläni, ni kyl se niinku näkyy kaikessa, että en halua, että tota näin niinku elämän varhupuolia paljonki, niin tota haluan, että lapset sitte saa sen onnellisen lapsuuden.” Ä9

Kolme äideistä korosti sitä, että kotiin voi aina tulla, aikuisenakin, oli tilanne mikä tahansa. He toivoivat kodin säilyvän myöhemminkin sellaisena paikkana, jossa on tärkeät asiat ja jossa lapset hyväksytään sellaisena kuin he ovat. Eräs äideistä painotti, että rakkaus lapsiin säilyy, vastoinikäymisistä huolimatta.

” -- vaikka miten pahasti mokaisit elämässä tai ihan mitä vaan, ni että hyväksytään ja rakastetaan ihan just sellasena ku oot, ni jotenki et sitä yrittäny niinku lapsille sanoo sillonki, vaikka jos suutun tai menetän hermoni heiän tempauksiin, ni sanon niinku, että teistä tykkään ja teitä rakastan aina, mut et näitä kaikkia temppuja, mitä teette, ni niistä en tykkää ja niitä en aina hyväksy.” Ä10

Kysyessäni kasvatuksen tavoitteista yksi äideistä pohti lapsuutta sekä sitä, miten lapsi kokee sen. Hänen mielestään oli tärkeää, että arki olisi mielekästä koko perheelle, koska ainoastaan tällöin voi mahdollistua onnellisen lapsuuden tarjoaminen lapselle. Hän

mainitsi myös ainoana kymmenestä äidistä vanhempien parisuhteen merkityksellisenä tekijänä lapsen kasvussa ja kehityksessä. Epstein ym. (2010, 48) totesivat tutkimuksessaan, että vanhempien välinen hyvä suhde ennustaa vanhempien ja lasten hyvää suhdetta.

” -- aikuisten pitäis ajatella, että niinku vanhempien arki on heidän lapsensa lapsuus. Ku ite ajattelee, että tää arki on tämmöst rämpimistä ja minkälaiseks se sit miehen kans muuttuu... Sellaseks niinku selviydytään päivästä, ni sit ku rupee mieltii, niin hänelle se on niinku se lapsuus, mistä jää ne muistot, että sit sitä omaa arkea pitää ehkä jotenki... Jotenki pitäs saada mielekkäämmäks, et siinä ei sit tulis niitä semmosia tuskasteluja ja riitelyitä ja tällasta. -- et miten haluu lapsen kasvattaa, ni kylä siihen liitty seki, et kuinka... Mä voin puhua ainoastaan parisuhteesta, mut et kuinka niinku parisuhteessa kohdellaan toista, et vanhemmathan kuitenkin on sit varmaan niitten myöhemmin niiden leikkikavereitten lisäksi ne ihmiset, kenestä se lapsi ottaa mallia.”
Ä4

Yksi äideistä pohti osuvasti hyvän lapsuuden merkitystä lapsen tulevaisuudelle kysyessäni äidin käsitystä hyvästä kasvatuksesta. Hän korosti oman toimintansa merkitystä siinä, minkälainen pohja lapselle lapsuudessa rakentuu.

” -- ymmärtäis sen lapsen niin hyvin, että ei ainakaan vahingoittais sitä omalla toiminnallaan. -- että se ois niinku sieltä ytimeltään semmonen terve ja vahva, että sitte ku kaikille tulee joku kriisi, että sieltä sitte löytyis jotain semmosta niinku ehjää ja kokonaista, minkä varaan voi rakentaa sitte niinku sen uuden elämän.” Ä2

Tämä äiti toivoi, että vaikeita hetkiä kohdatessaan lapsi pystyisi turvautumaan johonkin sellaiseen, joka on lapsuudessa rakentunut eheäksi ja vakaaksi. Tämä ajatus liittyy myös Franklin teoriaan elämän tarkoituksesta. Arvokas kärsiminen sekä oman elämäntilanteensa hyväksyminen on yksi Franklin esittelemistä tavoista löytää elämälle tarkoitus. Kaiken kaikkiaan äidit kokivat onnellisen lapsuuden tarjoamisen hyvin tärkeänä kasvatustehtävänä.

7.2.5 Sosiaalisen tukiverkon tarjoaminen

Sosiaalisen tukiverkon tarjoaminen muodostaa kolmannen ja viimeisen käsitysryhmän äitien käsityksissä toiminnallisista kasvatuseriaateista. Tämän ryhmän käsitykset liittyvät lapsen kasvuolosuhteisiin. Tässä tutkimuksessa sosiaaliset arvot ovat olleet esillä äitien käsityksissä sekä aatteellisista että toiminnallisista kasvatuksen periaateista. Haastatteluissa kaikki äidit korostivat muiden ihmisten merkitystä, minkä vuoksi

sosiaalisen tukiverkon tarjoaminen lapsille on hyvä ottaa omaksi käsitysryhmäkseen. Äitien mielestä on tärkeää, että lapsen ympärillä on hänestä välittäviä ihmisiä, joiden varaan hän voi turvautua myös aikuisena. Silloin, kun vanhemmat ovat lapsen kanssa yhteydessä muihin ihmisiin, lapsi oppii myös sosiaalisia taitoja sekä empatiaa.

Antikaisen (1998, 13-14) esittelemän kasvatuksen määritelmän mukaan kasvatusta on sosiaalistumista siihen kulttuuriin ja sosiaaliseen ympäristöön, jossa ihminen elää. Myös Frankl (1986, 93) korosti muiden ihmisten merkitystä yksilön elämässä määrittämällä ihmisen olemassaolon ainutkertaisuuden toisiin ihmisiin ja yhteisöön suuntautuvana ainutlaatuisena suhteena. Tutkimuksessani eräs äiti korosti erityisesti perheen ja ystävien merkitystä kysyessäni häneltä, minkälainen elämä olisi hyvää hänen lapselleen.

” -- totta kai toivoo, että saisi sellaisen hyvän tukiverkon, mitä niinku just meillä on ollu. On yritetty tarjota, et kummien kautta, et meillä on ystäviä... Semmonen niinku tukiverkko, johon voi turvautua, ja että sä tunnet sun isovanhemmat ja sä luotat sun vanhempain, koska se, että jos sellasen pystyy tarjoamaan, ni se kantaa kuiteski aika lailla läpi elämän, et kaikkihan nyt tietenkään ei loppuelämää ole paikalla, mutta sellasia ihmisiä, ketkä rakastaa ja välittää susta aidosti.” Ä4

Seuraavassa luvussa tiivistän saamani tulokset ja esitän muodostamani kuvauskategoriat äitien kasvatuseriaatteista, jotka sisältävät sekä aatteellisen että toiminnallisen ulottuvuuden. Lisäksi suoritan vertailun oman tutkimukseni ja tulosteni sekä muiden äitiystutkimusten välillä.

7.3 Miten äidit kasvattavat lapsiaan?

Edellä olen esittänyt tutkimukseni äitien aatteelliset ja toiminnalliset kasvatuseriaatteet erilaisissa käsitysryhmissä. Ne osoittavat, että äitiyteen sekä siinä toteutuviin periaatteisiin kuuluu monia erilaisia osa-alueita, haastavia ja ristiriitaisiakin. Fenomenografisen analyysin viimeisen vaiheen mukaisesti olen muodostanut käsitysryhmistä kuvauskategoriat, jotka tiivistävät saamani tulokset ja kertovat, miten tämän tutkimuksen äidit kasvattavat lapsiaan. Kuvauskategoriat on esitetty taulukossa 5.

TAULUKKO 5. Kuvauskategoriat äitien kasvatuseriaatteista

<i>Kasvatuksen aatteelliset periaatteet</i>		<i>Kasvatuksen toiminnalliset periaatteet</i>	
Arvot - hedonistiset arvot - sosiaaliset arvot - oikeusarvot - eettiset arvot - egologiset arvot	Yksilölliset kokemukset - vanhemmilta saatu kasvatusta - elämänhistoria	Lapsen kasvun tukeminen omaksi itsekseen	Onnellisen ja turvallisen lapsuuden tarjoaminen

Muodostamani kuvauskategoriat osoittavat, että äitien aatteellisiin kasvatuseriaatteisiin kuuluvat ensinnäkin heidän arvonsa, jotka tässä tutkimuksessa näyttäytyivät samankaltaisina äitien välillä. Viisi eniten äitien vastauksissa esillä ollutta arvoryhmää olivat hedonistiset arvot, sosiaaliset arvot, oikeusarvot, eettiset arvot sekä egologiset arvot. Toisena kategoriana aatteellisissa kasvatuseriaatteissa ovat äitien yksilölliset kokemukset omilta vanhemmilta saadusta kasvatuksesta. Nämä kokemukset toivat eroavaisuutta äitien vastausten välille sekä siihen, miten arvot olivat heidän elämässään rakentuneet. Lisäksi äitien yksilöllisiin kokemuksiin voidaan liittää heidän erilaiset henkilöhistoriansa sekä heidän muut elämäkokemuksensa.

Nämä kaksi kategoriaa äitien aatteellisissa kasvatuseriaatteissa toimivat pohjana heidän toiminnallisille kasvatuseriaatteilleen. Näissä toiminnallisissa kasvatuseriaatteissa äidit painottivat pyrkimystä tukea lapsen kasvua omaksi persoonakseen. Tähän sisältyivät ajatukset lapsilähtöisyydestä sekä lapsen persoonan ymmärtämisestä. Tutkimuksessani kaikki kymmenen äitiä toivat esille lapsilähtöisyyden tärkeänä kasvatuksen tavoitteena. Toisena kategoriana äitien toiminnallisissa kasvatuseriaatteisissa on onnellisen ja turvallisen lapsuuden tarjoaminen. Tähän periaatteeseen sisältyvät perustarpeiden turvaaminen sekä sosiaalisen turvaverkon tarjoaminen, jotka olen edellä esitellyt erillisinä käsitysryhminä. Äidit kertoivat haluavansa taata lapsilleen sellaiset kasvuolosuhteet, joissa heidän on hyvä kasvaa. Turvallinen ja onnellinen lapsuus toimii myös vakaana pohjana lapsen tulevaisuudelle. Nämä kuvauskategoriat edustavat niitä periaatteita, joita tutkimukseni äidit pyrkivät toteuttamaan lastensa kasvatuksessa. Periaatteisiin sisältyvät myös äitien ihanteet ja tavoitteet sekä heidän käsityksensä hyvästä kasvatuksesta.

Berg (2008) ja Sevón (2009) lähestyivät äitien ihanteita ja tavoitteita tutkimalla väitöskirjoissaan äitiyden kulttuurisia odotuksia. Myös tämän tutkimuksen äidit kokivat ihanteiden ja todellisuuden yhdistämisen vaikeaksi tehtäväksi. He mainitsivat, etteivät

arjen kiireiden keskellä yleensä ehdi ajatella, minkälaisia periaatteita he pyrkivät noudattamaan kasvatuksessa. Jotkut äideistä saattoivat epäillä omaa osaamistaan tai ”hyvyyttään” vanhempana, mutta kulttuuriset odotukset olivat hyvin vähän esillä tässä tutkimuksessa. Aila Tiilikan (2005) väitöskirjassa äitien tavoitteita taas tarkasteltiin heidän päiväkotikasvatukseen liittyvien kasvatuskäsitysten ja arviointien avulla. Tutkimuksen tuloksissa äitien käsityksissä lapsesta korostuivat yksilöllisyys, tunne-elämän ja itsetunnon kehityksen tärkeys sekä aktiivinen subjektius. Äitien tavoitteena oli, että lapsi kykenisi toteuttamaan monipuolista ihmisarvoa sekä suhteessa itseensä että muihin ihmisiin.

Tämän tutkimuksen tulokset olivat samankaltaisia Tiilikan tulosten kanssa. Sekä äitien aatteellisissa että toiminnallisissa kasvatuseriaa-otteissa korostuivat lapsen ymmärtäminen ja kunnioittaminen juuri sellaisena kuin hän on eli yksilönä. Tutkimukseni äidit toivoivat, että pystyisivät tukemaan lastensa kehitystä ja kasvua omaksi itsekseen, jotta he kykenisivät tulevaisuudessa rakentamaan oman elämänsä ja olemaan yhteydessä muihin ihmisiin. Tuloksissani korostui myös ihmisarvon merkitys. Äidit toivoivat pystyvänsä opettamaan lapsilleen sekä oman itsensä ja että muiden ihmisten kunnioittamista.

Ihanteiden, tavoitteiden ja odotusten lisäksi äitien toteuttamaa kasvatusta voidaan kartoittaa erilaisten kasvatustyylien avulla. Coplan, Hastings, Lagacé-Séguin ja Moulton (2002, 1) tutkivat, kuinka erilaiset lasten kasvatustilanteet vaikuttavat äitien kasvatustyylien, vanhemmuususkomusten sekä emotionaalisten reaktioiden välisiin suhteisiin. Tutkimuksen äidit osallistuivat kasvatustyylin (autoritaarinen/auktoritatiivinen) mittaukseen sekä itseraportointiin vanhemmuususkomuksista (kasvatustavoitteet) ja emotionaalisista reaktioista (vihainen/nolostunut/iloinen).

Kasvatustyyli kuuluu olennaisena osana toiminnallisiin kasvatuseriaa-otteisiin, mutta tässä tutkimuksessa ei ole ollut mahdollista toteuttaa äitien kasvatustyylien mittausta. Painopiste on ollut äitien kasvatuseriaa-otteisiin liittyvien käsitysten kuvauksessa. Haastatteluissa äidit kuitenkin kertoivat erilaisista kasvatustilanteista sekä toimintatavoistaan niissä. Olen sisällyttänyt nämä kuvaukset kasvatuksen periaatteisiin, enkä ole keskittynyt siihen, kertoivatko äidit toimivansa autoritaarisen tai auktoritatiivisen kasvatustyylin mukaisesti. Vertailu aiempien tutkimusten ja oman tutkimukseni välillä siis osoittaa, että tuloksissa on yhteneväisyyttä, verrattaessa sekä lapsilta että äideiltä saatuihin tutkimustuloksiin. Huomattavaa on kuitenkin se, että

tutkimuksessani olen keskittänyt huomioni nimenomaan äitien käsityksiin aatteellisten ja toiminnallisten kasvatuseriaatteiden tutkimiseen.

8 POHDINTA

8.1 Johtopäätökset

Tutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa äitien kasvatuseriaatteet voidaan nähdä sekä konkreettisina tapoina toimia lasten kanssa että toimintojen taustalla olevina aatteina, jotka perustuvat muun muassa arvoihin sekä kokemuksiin omasta kasvatuksesta. Äitien haastatteluissa korostui neljä erilaista teemaa, joita käsittelen seuraavaksi. Ensimmäkin äitien käsitykset kasvatuseriaatteista ilmensivät heidän tärkeää rooliaan kasvatuksessa. Toisena teemana on äidin ja lapsen emotionaalinen suhde, joka nousi esille tunnepitoisina kuvauksina lapsesta tai lapsista sekä kasvatuksesta. Kolmantena teemana on kaikkien kymmenen äidin käsityksissä esillä ollut ajatus lapsilähtöisyydestä ja lapsesta arvokkaana juuri sellaisena kuin hän on. Tätä voidaan pitää tutkimukseni tärkeimpänä tuloksena. Viimeiseksi tarkastelen näkökulmaa, jonka mukaan kasvatuseriaatteet sekä niiden tiedostaminen voivat olla tärkeänä tukena kasvatuksen eri vaiheissa.

8.1.1 Äidin tärkeä rooli

Tutkimuksessani äidin rooli kasvatuksessa näkyy selkeästi merkityksellisempänä kuin isän tai muiden lasta hoitavien aikuisten roolit. Tulkitaanhan naiseuden toteutuvan erityisesti lastenkasvatuksessa, Alasuutari (2003, 17) toteaa. Chodorow ja Contratto (1982) taas muistuttavat feministisen tutkimuksen sanontatavasta ”ylistämällä alistettu”, joka kuvaa sitä, kuinka äitiys on kulttuurissamme yhtäältä romantisoitu ja idealisoitu naisen ylimpänä kehityksellisenä tehtävänä ja toisaalta kohotettu ideaalinen äitiys niin korkealle, ettei kukaan nainen sitä todellisuudessa saavuta (Berg 2008, 19). Vuoren (2003, 61) mukaan äitiys on lisäksi kuvattu kulttuurisesti usein lapsen kehityksen maaperäksi, toiminnaksi, jota pohditaan suhteessa kehittyvään lapseen, mutta ei suhteessa naiseen itseensä. Tällöin äitiys naisen elämässä ja toiveissa, haluina ja kykyinä jää hämäräksi.

Tässä tutkimuksessa äitiys naisen elämässä jää niin ikään hämäräksi. Tarkoituksena on ollut keskittyä äitien käsityksiin heidän kasvatuseriaatteistaan, jolloin äitiyden kuvaus on välittynyt heidän periaatteidensa kuvauksen kautta. Äitien käsitykset ovat korostaneet heidän tärkeää rooliaan sekä omaa toimintaansa lasten kasvatuksessa. Isän rooli äitien kasvatuseriaatteissa jäi hyvin vähäiseksi. Äidit saattoivat haastatteluissa

mainita isän, mutta tällöinkin hänet mainittiin vain ohimennen ja esimerkiksi lasten ”leikkittäjänä”, kuten eräs äideistä totesi. Äidit saattoivat ajatella, ettei isistä kuulu puhua tämän tutkimuksen yhteydessä, koska aiheenani olivat äitien kasvatuseriaatteen. En ollut kuitenkaan kieltänyt äitejä huomioimasta isän roolia vastauksissaan. Se, että puhe isästä puuttui lähes kokonaan kaikista haastatteluista vahvistaa käsitystä äidistä lapsen kasvattajana.

”Onko äitiä sitten aina kuvattava myönteisesti ja häneen samastamalla?”, Vuori (2003, 62-63) kysyy. Hänen mukaansa näin ei tarvitse ajatella, mutta äitiyden kulttuurisen ymmärtämisen tulee olla äitejä kunnioittavaa. Äitien kanssa voidaan myös olla eri mieltä, ja heidät pitää tarpeen vaatiessa esittää kielteisessä valossa. Avaintemaksi olisi syytä ottaa monikollisuus: äidit ovat erilaisia. Tämän tutkimuksen äidit sekä heidän kasvatuseriaatteen erityisesti arvojen yhteydessä näyttäytyivät hyvin samankaltaisina. Suuria eroavaisuuksia periaatteiden välillä ei ollut. Hajontaa äitien vastausten välille aiheuttivat erilaiset elämäntarinat sekä kokemukset omilta vanhemmilta saadusta kasvatuksesta. Näistä eroista huolimatta kasvatuseriaatteiden samankaltaisuus sekä äidin merkityksellisen roolin korostuminen olivat huomattavia.

8.1.2 Äidin ja lapsen emotionaalinen suhde

Tutkimukseni äidit kuvasivat kasvatuseriaatteitaan sekä suhdettaan lapseensa tai lapsiinsa tunteiden avulla. He käyttivät erilaisia kasvatustilanteita kuvatessaan tunnepitoisia adjektiiveja. Emden (1989) esittelemissä vanhemman ja lapsen vuorovaikutustehtävissä eräs tehtävä liittyi tunteisiin. Lapsen kehityksellisenä tarpeena on tunteiden säätelyn ja jakamisen opetteleminen, jota vanhempi tukee empaattisella vastavuoroisuudellaan. Tutkimieni äitien vastauksissa korostui empaattisuus, jolloin voidaan olettaa, että tämä vuorovaikutustehtävä on korostunut äitien sekä heidän lapsiensa välisessä suhteessa.

Puolimatkan (2004, 62-64) mukaan tunteita ei voida kasvatuksessa korvata järjellisellä päättelyllä tai teoreettisella tiedolla. Kasvatuseriaatteen olennainen osa on välittömyys, tunteeseen vastaaminen tunteella. Lapsen ja kasvattajan tunnesuhdetta ei kuitenkaan saisi hallita pohdinta ja analysointi, vaikka kasvattajan tehtävänä onkin ohjata lasta. Silloin, kun kasvattaja on lyönyt lukkoon käsityksensä lapsesta siten, ettei mikään, mitä lapsi tekee, voi muuttaa tätä käsitystä, on kasvattaja lakannut elämästä suhteessa lapseen. Lapsikeskeinen pedagogiikka korostaa aikuisen ja lapsen tasa-

arvoisuutta. Tätä ajatusta voidaan kritisoida, mutta se on kuitenkin oikeutettua, jos puhutaan aikuisen ja lapsen tunnesuhteen perustavasta välittömyydestä. Tasa-arvoisen tunnesuhteen edellytyksenä on, että aikuinen ei kuvittele tietävänsä lasta paremmin, mitä lapsi haluaa, vaikka hän tietääkin lasta paremmin, mikä on lapselle hyväksi.

Berg (2008, 156) lähestyy äidin ja lapsen emotionaalista suhdetta toteamalla, että tätä sidettä korostavat tulkinnan tavat tekevät eron äitiyden ja isyyden välille. Äitiys nähdään kokonaisvaltaisena hoivaavana, huolenpito- ja rakkaussuhteena, kun taas isyyttä pidetään usein äitiyttä avustavina tehtävinä. Äitiyttä emotionaalisena siteenä korostavan ajattelutavan ongelmana voi Bergin (2008, 158) mukaan olla äitiä liiaksi sitova ja jakamaton hoitovastuu. Emotionaalisen suhteen painottaminen asettaa äidin lapsen ensisijaiseksi hoitajaksi. Tällä tavoin tulkitussa äitiydessä epäonnistuminen voi aiheuttaa yksilöön kiinnittyviä poikkeavuuden tulkintoja.

Osa tutkimukseni äideistä toi esille äitiyteen liittyviä epävarmuuden ja pelon tunteita. Epäonnistumisen pelko ei kuitenkaan liittynyt äidin ja lapsen emotionaalisen suhteen muodostamiseen, vaan useat äidit tunnistivat tällaisen suhteen lapseensa tai lapsiinsa. Eräs äideistä kertoi ensimmäisten kuukausien lapsen syntymän jälkeen olleen vaikeita, mutta vähitellen emotionaalinen suhde lapseen oli muodostunut ja syventyvän yhä edelleen. Epävarmuus äitien keskuudessa liittyi enemmänkin kykyyn olla johdonmukainen kasvatuseriaateissa tai ”oikeiden” kasvatuseriaatteiden käyttöön. Lisäksi äidit saattoivat mainita ihanteiden ja arjen yhdistämisen vaikeuden. Kaiken kaikkiaan haastattelemiä äidit kuvasivat suhdettaan lapseensa tai lapsiinsa lämpimästi ja emotionaalisesti. Huolenpito, yhdessäolo ja rakkaus olivat esillä kaikkien äitien vastauksissa. Johtopäätöksenä on mahdollista todeta, että he kokivat emotionaalisen suhteen sekä rakkauden osoittamisen tärkeäksi lähtökohdaksi lapsen kasvulle ja kehitykselle.

8.1.3 ”Sellasena ku sinä oot, niin sinä oot ihana”

Tämän luvun otsikkoa sekä gradun nimessäkin olevaa lainausta erään äidin haastattelusta voidaan pitää tutkimuksen keskeisimpänä tuloksena. Äitien käsityksiä tarkasteltaessa keskeisiksi korostuksiksi nousivat lapsen rakastaminen sellaisena kuin hän on, lapsilähtöisyys sekä lapsen persoonan ymmärtäminen. Näiden näkökulmien voi ajatella kuuluvan sekä aatteellisiin että toiminnallisiin kasvatuseriaatteisiin. Lisäksi ne määrittivät äitien käsitystä hyvästä kasvatuksesta, johon sisältyy heidän

ihmiskäsityksensä. Tarkoitetaanhan sillä Mansikan mukaan (2012, 10) yleistä perusasennoitumista ihmiseen, johon sisältyy kokonaisvaltainen olettaus siitä, mitä ihminen on ja millaiseksi hän voi tulla. Tutkimukseni äitien asennoitumisessa lapsiinsa korostui ajatus siitä, että lapsi on jo syntyessään arvokas ja ”täynnä mahdollisuuksia”. Tällöin on kyse myös Puolimatkan (2004, 56) esittelemän ehdottoman rakkauden toteutumisesta. Tällainen rakkaus perustuu rakkaudelle välittämättä kohteensa ominaisuuksista ja kyvyistä. Skinnarin (2004, 53) mukaan rakastava antaa toiselle tilaa, hän kunnioittaa. Hän ei etukäteen määrittele lopputulosta. Hän ei sano: ”koskaan et muuttua saa” tai ”kyllä minä tiedän, millainen sinun pitäisi olla”. Skinnari (2004, 97-98) ajattelee, että parhaimmillaan tällainen kunnioittava rakkaus ilmenee lapsen näkökulmasta kokemuksena, että maailma on hyvä ja turvallinen, että siihen uskaltaa kasvaa.

Rakkaus välittämättä kohteensa ominaisuuksista ja kyvyistä eli ehdoton rakkaus ilmeni äitien vastauksissa erityisesti silloin, kun kysyin heiltä lapsen ominaisuuksien kehittämistä tai siitä, minkälaisia he toivoisivat lastensa olevan. Äidit vierastivat ajatusta lapsen ”muokkaamisesta” tietynlaiseksi. Heidän mielestään lapsi on hyvä juuri sellaisena kuin hän on. Ristiriitaiseksi tämän ajatuksen tekee se, että äidit kuitenkin lopulta toivat esille erilaisia ominaisuuksia ja piirteitä, joita toivoisivat lapsissaan pystyvän kehittämään. Nämä erilaiset ominaisuudet, kyvyt ja taidot olivat läsnä myös kysyessäni esimerkiksi kasvatuksen tavoitteista ja arvoista. Epäselväksi jäi, toteutuuko ehdoton rakkaus silloin, kun lapset eivät pysty vastaamaan äitien vaatimuksiin tietyistä ominaisuuksista ja taidoista.

Hirsjärvi (1984, 28) totesi kasvatuksen olevan joidenkin toivottavina pidettävien tai luontaisten piirteiden ”esiin saamista” tai ”esiin tuomista”. Myös Ojakankaan (1997, 297) mielestä kasvatus on eräänlaista läpi elämän jatkuvaa olemuksesta ulos ohjaamista sekä tämän vapaan olemuksen sijoittamista mielekkääseen omaan tapaan. Kasvatus nähdään siis tavoitteellisena toimintana, jossa on kyse lapsessa luonnostaan olevien piirteiden ”löytämisestä” ja ”esille tuomisesta”. Tällaisen kasvatuksen määritelmän ja äitien ajatuksen siitä, että lapsi on sellaisena kuin hän on ”valmis”, yhdistäminen on osittaisesta ristiriitaisuudestaan huolimatta mahdollista.

Kasvatukseen ja vanhemmuuteen liittyviä uutisia lukiessa saattaa usein tulla sellainen kuva, etteivät vanhemmat panosta tarpeeksi lastensa kasvattamiseen tai tee asioita oikein. Saarisen ym. (1994, 215) mukaan tutkimustulokset viittaavat siihen, että suomalaiset vanhemmat eivät yleensä ole aktiivisia kasvatuksen tavoitteiden asettajia tai

ainakin he mielummin antavat itsestään sellaisen kuvan kuin käsityksen, että haluaisivat vaikuttaa lapsen kehityksen kulkuun. Kuitenkin esimerkiksi Röngän ym. (2009, 275) tutkimuksen mukaan pikkulapsiperheiden vanhemmat satsaavat paljon vanhemmuuteen ja lapsen hyvinvointiin. Tutkimuksen vanhemmat kertoivat noudattavansa pitkälti kasvatusperiaatteita, joita tutkijat nimittävät auktoritatiivisiksi. Omien sanojensa mukaan vanhemmat siis perustelevat sääntöjä, neuvottelevat, ovat lämpimiä ja johdonmukaisia toimiessaan lastensa kanssa. Sallivia tai toisaalta kovaa kuria ylläpitäviä vanhempia tässä tutkimuksessa oli ollut vain vähän. Tämän tutkimuksen äidit olivat niin ikään kiinnostuneita lastensa hyvinvoinnista ja pyrkivät muodostamaan läheisen suhteen lapsiinsa yhdessäolon, ohjaamisen ja keskustelun avulla. Äitien kasvatustyylin voi nähdä auktoritatiivisena. Pulkkinen (1996) luonnehti auktoritatiivisuutta lapsikeskeiseksi tai lapsilähtöiseksi vanhemmuudeksi (Kivijärvi ym. 2009, 50). Lapsikeskeiseen tai -lähtöiseen kasvatukseen liittyy vahvana tutkimukseni äitien ajatus lapsesta arvokkaana sellaisena kuin hän on.

Gunilla Halden on esittänyt, että vanhempien näkemykset lapsen kehityksestä perustuvat kahteen tulkintatapaan. Ensimmäisen mukaan kehitys tapahtuu luonnostaan, jolloin vanhemman keskeinen tehtävä on olla läsnä ja lapsen resurssina. Toisen tulkintatavan mukaan lapsen kehitys voidaan nähdä projektina eli tavoitteellisena hankkeena, joka vaatii vanhemman vaikuttamista ja ohjaamista. (Alasuutari 2003, 163.) Tutkimukseni äitien käsityksissä nämä kaksi tulkintatapaa yhdistyivät. Äitien kasvatuksen projektissa korostui yksilöllisyys. He perustelivat sen toteuttamisen muotoja ja ratkaisuja tulkinnoilla, joiden lähtökohtana on näkemys lapsesta yksilönä. Äitien kasvatuksen ideaaliksi sekä käsitykseksi hyvästä kasvatuksesta määrittyi siis lapsikeskeisyys eli kasvatuksen sopeuttaminen lapsen kehitykseen, persoonaan tai muuhun yksilölliseen seikkaan. (Alasuutari 2003, 164.) Tätä ideaalia eli ihannetta tutkimukseni äidit pyrkivät lastensa kasvatuksessa toteuttamaan.

8.1.4 Periaatteet kasvatuksen tukena

Saarisen ym. (1994, 214) mukaan kasvatusperiaatteet ovat lasten kasvatusta koskevia asenteita, jotka voivat ilmetä affektiivisella eli tunnetasolla, kognitiivisella tasolla tai käyttäytymisessä. Ne eivät välttämättä ole tiedostettuja tai kielen avulla ilmaistavissa. Tutkimustehtävääni voidaan pitää haastavana, koska äitien periaatteet kasvatuksessa ovat pääteltävissä vain epäsuorasti. Haastattelujen päätyttyä useat äidit toivat esille kasvatuseriaatteiden pohtimisen hyödyllisyyden. He kertoivat, etteivät arjen kiireiden

keskellä ehdi jäsentämään toimintatapojaan. Haastattelutilanne tarjosi äideille mahdollisuuden lähestyä esimerkiksi kasvatuksen tavoitteita, ihanteita ja toimintamalleja useasta eri näkökulmasta, jolloin monet tiedostamattomatkin asiat nousivat tietoisuuteen.

Puolimatkan (2004, 56) mukaan ihanteet ovat tärkeitä kasvattajalle, koska ne auttavat häntä itsekriittiseen pohdiskeluun, jossa hän arvioi omia asenteitaan ja toimintojaan. Arvioinnin avulla on mahdollista päästä lähemmäksi hyvää kasvatusta, jossa yhdistyvät vanhemman kasvatuseriaatteet sekä niihin sisältyvät arvot, tavoitteet ja ihanteet. Arviointia ei kuitenkaan voida suorittaa ilman tietoisuutta kasvatustavoitteista. Puolimatka (2010, 29) totesi kasvatustavoitteiden edellyttävän käsitystä siitä, millainen elämä on elämisen arvoista, koska lapsen kehitykselle annettava suunta perustuu näkemykseen siitä, mikä elämässä on tärkeintä.

Myös edellisessä luvussa esittelemäni näkemys kasvatuksesta projektina korostaa tavoitteiden tarpeellisuutta. Samalla se painottaa kasvatuksen keinojen ja menetelmien arviointia. Tämä merkitsee myös tilan luomista kasvatuksen asiantuntijuudelle. Kasvatuksen projektin optimaalisessa toteuttamisessa on tärkeää tietää ja tunkea lapsen elämä ja toiminta mahdollisimman hyvin kaikilla sen osa-alueilla. Tämä voi osaltaan toteutua kasvatuseriaatteiden tiedostamisessa ja arvioinnissa. Kasvatuksen projektitulokinnasta sekä siihen liittyvästä vanhemman sitoutumisesta ja vastuullisuudesta saattaa kuitenkin seurata se, että lapsen elämän sujumisen tulkitaan määrittävän vanhemmuutta ja vanhempaa. Toisin sanoen lapsen kehityksen kulusta muodostuu vanhemman arvioinnin kriteeri. Silloin, kun lapsen elämä sujuu hyvin, myös vanhempi on onnistunut. Tämä ajatus lisää vanhempien painetta ”onnistua” kasvatuksen tehtävässään. (Alasuutari 2003, 164-166.)

Myös äitien käsityksissä oli esillä epävarmuus kasvatuksen ”onnistumisesta”. On kuitenkin syytä huomata, että yksistään vanhemmat eivät ole vastuussa lasten kasvatuksesta, vaan vastuu jakautuu esimerkiksi myös päiväkodille ja myöhemmin koululle, vaikka tänä päivänä koulun rooli kasvattajana onkin kyseenalaistettu. Tutkimuksessani äidit eivät juurikaan tuoneet esille, että vastuu kasvatuksesta jakautuu vanhempien tai erityisesti äidin lisäksi muillekin tahoille. Oikeanlainen tai suositeltava lapsen kasvattaminen kuitenkin edellyttää Alasuutarin (2003, 164) mukaan institutionaalisen kasvatuksen käyttöä. Vanhempien kasvatuseriaatteiden tarkempi tutkimus tarjoaa välineitä syventää yhteistyötä vanhempien ja muiden lasten elämässä mukana olevien aikuisten, kuten päiväkodin hoitajien ja opettajien, välillä. Tällöin eri

tahot voivat kiinnittää huomiota lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja kehitykseen paremmin.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus

Ahosen (1995, 152) mukaan fenomenografinen tutkimus tavoittelee laadullista, henkilöiden ilmaisuista tulkittua tietoa käsityksistä. Aineistoa hankitaan pikemminkin syvyysuunnassa kuin laajalti. Tutkimushenkilöiden määrä on pieni, mutta fenomenografisessa tutkimuksessa ei tavoitellakaan tilastollista yleistettävyyttä. Sen sijaan siinä tavoitellaan tulosten yleisyyttä eli sitä, että käsityksiä tarkastellaan teoreettisella, universaalien käsitteiden tasolla. Tähän on myös tässä tutkimuksessa pyritty.

Eskola ja Suoranta (2008, 210-211) korostavat, että laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen myöntäminen, että tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline. Näin kvalitatiivisessa tutkimuksessa pääasiallisin luotettavuuden kriteeri on tutkija itse. Tästä syystä luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. Tämä on Eskolan ja Suorannan mukaan selvä ero kvantitatiiviseen tutkimukseen, missä luotettavuudesta on puhuttu nimenomaan mittauksen luotettavuutena, eikä tutkijan muiden toimenpiteiden osuvuutta ole ollut tapana arvioida. Niinpä kvalitatiivisen aineiston luotettavuutta arvioitaessa ongelmaksi voi muodostua perinteinen, toisenlaiseen tutkimukseen tarkoitettu käsitteistö.

Eskola ja Suoranta (2008, 211) esittävät, että validiteetti eli pätevyys ja reliabiliteetti eli mittarin tai menetelmän luotettavuus eivät sellaisinaan sovellu laadullisen tutkimuksen luotettavuuden perusteiksi. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta onkin osuvampaa arvioida käsitteillä uskottavuus, siirrettävyys, varmuus sekä vahvistavuus. Uskottavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkijan on tarkistettava, vastaavatko hänen käsitteellistyksensä ja tulkintansa tutkittavien käsityksiä. Myös Ahonen (1995, 129) korostaa uskottavuuden merkitystä laadullisessa tutkimuksessa. Hänen mukaansa aineistosta sekä siitä tulkinnan avulla löydettyjen merkitysten ja kuvauskategorioiden luotettavuus riippuu kahdesta asiasta: siitä, miten ne vastaavat haastateltavien ilmaisuissaan tarkoittamia merkityksiä sekä sitä, missä määrin ne vastaavat teoreettisia lähtökohtia. Näin laadullisen tiedon luotettavuudessa on ennen muuta kyse tulkintojen validiteetista.

Tutkimukseni tavoitteena ei ole ollut rakentaa yhtä ainoaa totuutta äitien kasvatuseriaa, vaan heidän haastatteluissa esiin tuomiensa käsitysten perusteella löytää erilaisia kategorioita kuvata kasvatusta. Eskolan ja Suorannan (2008, 211) mukaan ei ole varmaa, että tutkimuksen uskottavuutta voitaisiin lisätä viemällä tulkinnat tutkittavien arvioitaviksi. Syynä tähän on se, että he voivat olla ”sokeita” kokemukselleen tai tilanteelleen. On myös mahdollista kysyä, kuinka totuudenmukaisia tutkittavien vastaukset ovat haastattelutilanteessa olleet.

Kymmenen äidin haastattelut tuntuivat riittävältä määrältä tämän tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset huomioon ottaen. Eskolan ja Suorannan (2009, 62) mainitsevat saturaation eli kylläntymisen, joka tässäkin tutkimuksessa ratkaisi kysymyksen aineiston riittävydestä. Saturaatio tässä tutkimuksessa toteutui siten, että tehtyäni lähes kymmenen haastattelua niissä alkoi esiintyä samankaltaisuutta sekä toistoa, eivätkä uudet tapaukset enää tuottaneet tutkimuskysymysteni kannalta uutta tietoa. Tästä huolimatta haastattelut olivat yksilöllisiä ja jokainen niistä on ollut arvokas osa tutkimustani.

Tässä yhteydessä voidaan pohtia sitä, kuinka uskottavia tai yleistettäviä tutkimukseni tulokset ovat johtuen tutkimukseeni valikoituneista äideistä. Haastatteluihin osallistunut äitien joukko muodostui siten, että suurin osa heistä osoitti itse kiinnostuksensa tutkimusaiheeni kohtaan. Tällöin voidaan olettaa, että äideillä oli jotakin sanottavaa tutkimukseni aiheesta sekä varmuutta osallistua tutkimukseen. Kaikki tutkimukseni äidit olivat mukana Mannerheimin Lastensuojeluliiton Jyväskylän yhdistyksen toiminnassa, jonka kautta heidät alunperin tavoitin. Tällöin tutkimukseeni osallistuneita äitejä voidaan pitää harkinnanvaraisena näytteenä sekä otoksena tietystä äitien joukosta. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 60) toteavat, että harkinnanvarainen näyte voi olla monella tavalla harhainen. Usein kysytään, onko aineisto todella edustava. Olen pyrkinyt tutkimuksessani osoittamaan, että haastateltavien valintaan ei kuitenkaan ole sisällynyt systemaattista harhaa.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton toiminta perustuu seuraaviin arvoihin: lapsen ja lapsuuden arvostus, yhteisvastuu, inhimillisyys sekä yhdenvertaisuus (jyvaskyla.mll.fi). On mahdollista ajatella, että tutkimukseni äidit pitävät näitä arvoja tärkeinä osallistuessaan yhdistyksen toimintaan. Näin he edustavat äitejä, jotka kokevat äitiyden sekä kasvatuksen tehtävät tärkeinä. Luotettavuutta heikentävänä tekijänä voidaan pitää sitä, että osa tutkimukseeni osallistuneista äideistä tunsi toisensa ja eräs äiti kertoi

keskustelleensa tutkimuksestani sekä siitä, minkälaiset vastaukset olisivat ”oikeita”, toisen tutkimukseeni osallistuvan äidin kanssa.

Eskolan ja Suorannan (2008, 211) toiseen luotettavuuskriteeriin eli siirrettävyyteen liittyen voidaan todeta, että tutkimus on ainutkertainen, eikä se ole toistettavissa samanlaisena, minkä vuoksi varmuuden tarkasteluun jää avoimuutta. Kolmas luotettavuutta parantava tekijä on varmuus, jota tutkimukseen lisätään Eskolan ja Suorannan (2008, 212) mukaan ottamalla huomioon tutkijan ennakko-oletukset. Omien käsitysten täydellinen poisjättäminen tehdyistä tulkinnoista on ollut lähes mahdotonta. Näiden ennakkokäsitysten tiedostaminen ja ”hallitseminen” on ollut haasteellinen tehtävä. Ahonen (1995, 122) muistuttaa, että tutkijan oma subjektiivisuus, hänen aikaisemmat tietonsa ja odotuksensa vaikuttavat väistämättä tutkimiseen. Tämän vuoksi on hyvä tiedostaa omat lähtökohtansa, tunnustaa, että ne vaikuttavat aineiston hankintaan sekä johtopäätösten tekoon, jolloin niitä on mahdollista käsitellä tietoisesti. Tällainen hallittu subjektiivisuus on Ahosen mukaan yksi tutkimuksen luotettavuuden takeista. Pyrin tutkimuksen kaikissa vaiheissa tiedostamaan omat ennakkokäsitykseni, jotta ne eivät veisi tilaa äitien ääneltä.

Viimeinen Eskolan ja Suorannan (2008, 212) esittämistä laadullisen tutkimuksen arviointikriteereistä on vahvistavuus, jolla tarkoitetaan sitä, että tehdyt tulkinnot saavat tukea toisista vastaavaa ilmiötä tarkastelleista tutkimuksista. Tutkimuksessani olen esitellyt aiempia äitiydestä ja kasvatuksesta tehtyjä tutkimuksia sekä tehnyt vertailua näiden ja oman tutkimukseni välillä. Saamani tulokset saivat tukea muiden tutkimusten tuloksista, mutta tarjosivat myös uutta tietoa äitien kasvatuseriaateista. Olen pyrkinyt tulosteni sekä koko tutkimukseni raportoinnissa täsmällisyyteen ja tarkkuuteen esittämällä aineiston keräämisen, analysoinnin sekä tulkinnan vaiheet mahdollisimman tarkasti luotettavuuden lisäämiseksi.

Tutkimukseni aineisto on hankittu puolistrukturoitua teemahaastattelua käyttäen, jonka jälkeen saatu aineisto on analysoitu fenomenografisen tutkimusmenetelmän avulla. Haastattelua voidaan pitää tutkimusaiheeseen sopivana tiedonhankinnan menetelmänä, koska haastattelussa äideillä oli mahdollisuus tuoda esille käsityksiään kasvatuseriaateistaan vapaasti ja joustavasti. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin mahdollisimman sanatarkasti, jotta tutkittavien käsitykset tavoitettaisiin siinä muodossa kuin he halusivat tuoda ne esille. Tutkimuksen kohteena olleet äitien kasvatuseriaatteet sisälsivät arkojakin aihealueita. Tämän vuoksi tutkittavien anonymiteetti on pyritty varmistamaan välttämällä yksityiskohtaisten tietojen esittämistä sekä käyttämällä

koodinimiä haastattelukatkelmia lainattaessa. Analyysivaiheessa loin ja nimesin käsitysryhmät ja kuvauskategoriat autenttisten haastattelukatkelmien perusteella.

Haastattelukysymyksissäni esiintyi jonkun verran toistoa, mikä hankaloitti yhtenäisen haastattelun tekemistä. Haastateltavat saattoivat vastata kerralla useampaan kysymykseen, jolloin jouduin jättämään tiettyjä osa-alueita käsittelemättä. Kysymysten asettelussa oli ajoittain myös johdattelevuutta, mikä mahdollisesti aiheutti samankaltaisuutta tutkittavien vastausten välillä. Lisäksi lopullisessa analyysissä jätin osan haastatteluissa läpikäydyistä teemoista käsittelemättä, koska ne eivät olleet tässä tutkimuksessa olennaisia.

Olisin voinut ratkaista nämä ongelmat ja parantaa tutkimukseni luotettavuutta, jos olisin tehnyt esihaastatteluja, jotta olisin voinut muokata haastattelukysymyksiäni saamani palautteen avulla. Olisin myös voinut lähettää teemahaastattelurungon etukäteen haastateltaville, jotta he olisivat voineet valmistautua kysymyksiin. Osa kysymyksistä tuntui tutkittavista vaikeilta, minkä vuoksi he mainitsivat, että tarvitsisivat lisää aikaa vastatakseni kysymyksiin paremmin. Tavoitteenani oli kuitenkin tutkia äitien käsityksiä kasvatuseriaatteistaan, joista he kertoivat haastattelutilanteessa välittöminä ja autenttisina. Haastattelukysymyksiin etukäteen tutustuminen olisi voinut haitata varsinaisen tutkimustehtäväni toteutumista, jos äidit olisivat alkaneet etsiä tietoa eri lähteistä ”oikeiden” vastausten rakentamiseksi.

8.3 Tutkimuksen eettiset ratkaisut

Tieteen etiikalla tarkoitetaan Pietarisen ja Launiksen (2002, 46) mukaan tavallisesti niiden eettisten kysymysten tarkastelua, jotka nousevat esille tutkimuksen suorittamisen eri vaiheissa (suunnittelussa, menetelmien valinnassa, aineiston kokoamisessa, luokittelussa ja kokoamisessa) tai jotka liittyvät tutkittavan kohteen erityislaatuun. Pietarinen ja Launis esittävät, että tieteen etiikan ei pitäisi rajoittua vain niihin ongelmiin, jotka koskevat hyvää tieteellistä käytäntöä tai tutkimuksen avulla hankitun tiedon soveltamista. On myös kysyttävä, millaista tiedettä tarvitaan. Laajasti ymmärrettyä tieteen etiikassa etsitään kokonaan uusia lähtökohtia tieteen tekemiselle.

Mäkinen (2006, 10) ajattelee, että tutkimusetiikassa käsitellään kahta ongelmaa. Ensinnäkin tutkimusetiikassa on kyse tutkimuksen päämääriin liittyvästä moraalista ja siitä, millä keinoilla tavoitteet pyritään saavuttamaan. Toiseksi tutkimusetiikassa pohditaan, miten tämä ”määritelty” moraalii voidaan joko ylläpitää tai miten se *pitäisi*

ylläpitää. Tuomi ja Sarajärvi (2006, 128-129) korostavat, että tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut kulkevat täysin yhdessä. He toteavat, että ihmisoikeudet muodostavat ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisen perustan. Tutkittavien suojaan kuuluu se, että tutkijan on selvitettävä osallistujille tutkimuksen tavoitteet, menetelmät sekä mahdolliset riskit, kuten fyysistä ja psyykkistä terveyttä mahdollisesti uhkaavat haitat tai yhteiskunnallisen aseman vaarantuminen. Tutkittavien suojaan kuuluvat myös osallistujien vapaaehtoinen suostumus sekä tieto siitä, mistä tutkimuksessa on kyse. Lisäksi oleellista on tutkittavien oikeuksien ja hyvinvoinnin turvaaminen sekä tutkimustietojen luottamuksellinen käsittely. Tuomi ja Sarajärvi painottavat ihmisoikeuksiin vedoten, että kaikkien osallistujien on jäätävä nimettömiksi ja heillä on myös oikeus odottaa tutkijalta vastuuntuntoa sekä rehellisyyttä.

Tutkijan eettisiin ratkaisuihin vahvasti liittyvä uskottavuus taas syntyy Tuomen ja Sarajärven (2006, 128) mukaan hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta. Tutkimuseettinen neuvottelukunta on määritellyt kaikille tieteenaloille tärkeimmät hyvän tieteellisen käytännön periaatteet, joiden varassa tieteen integriteetti eli eheys lepää. Tutkijalta vaaditaan rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Samoja periaatteita tulee noudattaa niin havaintojen ja tulosten tallentamisessa ja kirjaamisessa kuin tutkimustulosten esittämisessä. Eettisesti kestävä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät sekä avoimuus tutkimuksia julkaistaessa liittyvät tutkimuksen kohteen oikeuksiin ja tutkijan velvollisuuksiin tiedeyhteisöä sekä muita tutkijoita kohtaan. (Hallamaa & Lötjönen 2002, 379.)

Eskola ja Suoranta (2008, 56-57) korostavat tutkimuksen eettiseen tarkasteluun liittyen erityisesti tutkittavien yksityisyyttä. Eettisyyden takaamiseksi erityisesti arkaluonteisia tietoja kootessaan tutkijan on pyrittävä selvittämään itselleen, tarvitseeko hän niitä ja onko tutkimuksen mukanaan tuoma tiedon lisä niin arvokas, että se oikeuttaa puuttumaan ihmisten yksityisyyteen. Äitiyteen ja kasvatukseen saattaa liittyä arkaluontoisiasiakin asioita, minkä vuoksi olen pyrkinyt takaamaan äitien yksityisyyden sekä varmistamaan ihmisoikeuksien toteutumisen. Äidit kertoivat haastatteluissa henkilökohtaisista kokemuksistaan, minkä vuoksi olen tutkimuksen jokaisessa vaiheessa huolehtinut heidän anonymiteettinsä säilymisestä. Olen myös pyrkinyt antamaan jokaiselle äidille riittävät tiedot tutkimuksen luonteesta ja tavoitteista sekä korostanut vastaamisen vapaaehtoisuutta. Lisäksi lupasin lähettää äideille valmiin tutkielmani, jotta he näkevät, mihin ovat osallistuneet ja minkälaisia tuloksia tutkimukseni tuotti.

8.4 Tutkimuksen arviointia ja jatkotutkimusehdotukset

Tutkimukseni tarkoituksena oli tarkastella kymmenen äidin käsityksiä kasvatuksen aatteellisista ja toiminnallisista periaatteista. Lähestymistapani aiheeseen oli kasvatustieteellinen ja kasvatustieteellinen. Tämä tarjosi tilaisuuden selvittää, minkälaisina kasvatuksen ihanteet, luonne ja tarkoitus näyttäytyvät äitien kasvatusteorioissa. Päämääränäni ei ollut luoda yleisiä malleja kasvatuksen periaatteista, vaan muodostaa fenomenografisen tutkimusotteen mukaisesti erilaisia kategorioita siitä, miten tutkimukseeni osallistuneet äidit toteuttavat kasvatusta ja minkälainen rooli heillä on tässä tehtävässä. Tässä tutkimuksessa äidit on pyritty esittämään lastensa kasvatuksen asiantuntijoina. Alasuutarin (2003, 168) mukaan näkemys vanhemman asiantuntijuudesta oman vanhemmuutensa ja perheensä kysymyksissä merkitsee sitä, että vanhemmuus ja perhe määrittyvät vanhempien puheessa yksityisiksi alueiksi. Tällöin ne eivät ole suoraan ulkopuolisten tulkittavissa tai määriteltävissä. Tutkimukselle asettamani tavoite kuitenkin saavutettiin; muodostamieni kategorioiden avulla kasvatuksen tema avautui monista eri näkökulmista. Äitien käsitysten välillä esiintyi samankaltaisuutta, mutta siitä huolimatta tavat toteuttaa kasvatusta olivat subjektiivisia. Näihin eroihin vaikuttivat erityisesti omilta vanhemmilta saatu kasvatusta sekä muut yksilölliset elämäkokemukset.

Turusen (1988, 171) mukaan kasvatusta on ennen kaikkea konkreettista toimintaa, jota voi ymmärtää aidosti vain kasvattajan kokemuksesta käsin. Äitejä haastatellessani sekä aineistoa analysoidessani koin kuitenkin edukseni sen, ettei itselläni ole lapsia, koska tällöin pystyin suhtautumaan äitien ajatuksiin ja kokemuksiin objektiivisemmin. Kymmenen äidin haastattelu oli mielenkiintoinen, mutta myös raskas prosessi. Olin vaikuttunut siitä, kuinka omistautuneita nämä äidit olivat lapsilleen. He kokivat kasvatusta tärkeänä tehtävänä, mutta toivat esille myös äitinä olemiseen ja kasvatukseen liittyviä pelkoja, surua, epävarmuutta sekä ihanteiden ja todellisuuden yhteensopimattomuutta. Näitä äitien ajatuksia ja kokemuksia jäin pohtimaan pitkäksi aikaa. Löysin myös uusia näkökulmia tarkastella omaa kasvatustani.

Tarkoitukseni ei ole ollut vähätellä isien merkitystä ja roolia lasten kasvatuksessa, mutta tässä tutkimuksessa olen halunnut keskittyä äitien kasvatusteorioihin. Olen kuitenkin kasvatusta käsittelemällä tarkastellessani puhunut myös vanhemmista sekä vanhemmuudesta yleisemmällä tasolla, koska äitiä ei ole aina

ollut mahdollista erottaa erilliseksi yksikökseen, eikä siihen ole ollut syytäkään. Tutkimuskysymyksiini mukaisesti olen pyrkinyt keskittymään äitien toteuttamaan kasvatukseen sekä heidän rooliinsa kasvattajana, mutta kasvatuksen erottaminen vanhemmuudesta on ajoittain ollut haastavaa, koska niistä puhutaan usein synonyymeinä. Tutkimukseni kasvatusfilosofisen luonteen vuoksi kasvatuksen käsite näyttäytyy kuitenkin merkityksellisempänä, koska kasvatuksen avulla ihmisen kehitys pyritään Ahlmanin (1944) mukaan ohjaamaan tiettyyn suuntaan, tiettyä päämäärää eli ihannetta kohti (Hautala 1994, 90). Äidin erityinen merkitys taas tulee esimerkiksi kehityspsykologisissa tutkimuksissa tyypillisesti esiin muun muassa siten, että niissä puhutaan vanhemmista, vaikka käytännössä tutkitaankin äitejä tai äidin ja lapsen kahdenkeskistä suhdetta. Äidin toiminnan oletetaan myös vaikuttavan suoraan lapseen. Näissä tarkasteluissa äiti määrittää lapsen normaalista kehityksestä sekä psyykkisestä hyvinvoinnista vastaavaksi vanhemmaksi, ja siten äiti saa isää keskeisemmän roolin lapsen hoivaajana ja kasvattajana. (Alasuutari 2003, 17.)

Alasuutari (2003, 18-19) tuo kuitenkin esille, että isyyteen kohdistuvat tutkimukset ovat monipuolistuneet, ja ne ovat osin jopa asettaneet kyseenalaiseksi perinteisen näkemyksen äitiyden ensisijaisuudesta. Lapsen varhaisvaiheiden ja äidin merkitystä on kritisoitu myös psykologiatieteessä. On esimerkiksi todettu, että olemassa oleva tutkimustieto kyseenalaistaa näkemyksen ensimmäisten elinvuosien pysyvistä vaikutuksista lapsen elämään. Sen sijaan on tuotu esiin myöhempien ikävaiheiden, ikätovereiden, sosiaalisen aseman sekä ylipäänsä vanhemman ja lapsen hallinnan ulottumattomissa olevien tekijöiden merkitystä lapsen kehityksessä. Äitiyden ja varhaisvaiheita painottavan näkemyksen vahvuutena on kuitenkin se, että se tarjoaa yksinkertaisen ja turvallisen ratkaisun. Tutkimukseni tuotti tätä näkemystä vahvistavia tuloksia sekä uutta tietoa äitien kasvatuseriaatteista.

Äidin rakkauden ja lapsen hyvinvoinnin välillä katsotaan olevan tiivis vuorovaikutus. Puolimatkan (2004, 61) mukaan lapsen elämänilo on läheisessä yhteydessä siihen, että hänellä on rakastavat vanhemmat. Tällöin erityistä huomiota kohdistetaan äidin ja lapsen väliseen suhteeseen. Lapsen ja hyvinvoinnin kannalta merkityksellistä vanhemmilta saadun rakkauden lisäksi on Värin (2002, 129) mielestä se, että vanhemmat asennoitumisellaan, myötävaikutuksellaan ja suoranaishilla päätöksillään ohjaavat ratkaisevasti lapsensa valintoja, jopa valitsevat lapsensa puolesta. Tällöin vanhemman kasvatuseriaatteet ovat tärkeässä roolissa. Värri (2002, 147) huomauttaa, ettei ole samantekevää, millä tavoin kasvattaja suhtautuu edustamaansa ja

välittämäänsä kasvatukselliseen hyvään, koska hänellä on lähtökohtaista valtaa kasvatettavaansa.

Tällainen vallankäyttö vaatii aina arviointia. Värin (2002, 157) mukaan on tärkeää, että kasvattaja tiedostaa kasvatustensa ja roolinsa vaatimukset, ja pyrkii löytämään tasapainon edustamansa yleisen kasvatustehtävän sekä kasvatettavan yksilöllisyyden kunnioittamisen välillä. Tutkimukseni kasvatuseriaatteiden kuvaus voi avata sekä äideille että muille lasten ja kasvatuksen kanssa työskenteleville mahdollisuuden kasvatuseriaatteiden tiedostamiseen. Periaatteiden arviointi ja tiedostaminen tarjoavat välineitä sekä lapsen ja kasvattajan vuorovaikutuksen kehittämiseen että lapsen kasvun ja kehityksen entistä parempaan tukemiseen.

Jatkossa kasvatuseriaatteiden tutkimusta voisi laajentaa isien käsityksiin. Vertailu äitien ja isien kasvatuseriaatteiden välillä toisi lisää ymmärrystä vanhempien toteuttamaan kasvatukseen. Tutkimukseni äideillä oli eri ikäisiä lapsia, mutta lasten iät eivät muodostuneet tässä tutkimuksessa äitien käsityksiä erottelevaksi tai yhdistäväksi tekijäksi. Toinen huomiotta jäänyt asia oli se, että kymmenestä äidillä kahdella oli yksi lapsi, kun taas muilla lapsia oli useampia. Toisenlaisessa tutkimustehtävän asettelussa lasten iät ja lukumäärä olisi mahdollista ottaa mukaan äitien kasvatuseriaatteiden tarkasteluun. Tutkimukseni äidit edustivat yhtenäistä ryhmää siten, että otin heihin yhteyttä Mannerheimin Lastensuojeluliiton kautta. Erilaisten äitiryhmien, kuten yksinhuoltajaäitien, kasvatuskäsitysten selvittäminen voisi avata mahdollisuuden vertailulle.

Toisenlaisen tutkimusotteen valitseminen olisi tarjonnut tilaisuuden ottaa nämä edellä mainitsemani asiat huomioon. En myöskään kyennyt tekemään niin pitkälle meneviä johtopäätöksiä äitien kasvatustyylien yhteydestä kasvatuseriaatteisiin kuin tutkimusta aloittaessa ajattelen. Haastattelurungossani oli useita kysymyksiä, joilla pyrin selvittämään äitien kasvatustyyliin liittyviä asioita. Totesin kuitenkin aineistoa analysoidessani, että esimerkiksi havainnointi olisi tuonut lisää varmuutta ja uudenlaisen näkökulman kasvatustyylien tutkimiseen. Äitien käsityksien kuvaamiseen ja kategorioiden muodostamiseen fenomenografinen tutkimusote soveltui joka tapauksessa hyvin. Se mahdollisti äitien pintaa syvemmillä olevien käsitysten tarkastelemisen.

Äitien käsitykset kasvatuseriaatteista tutkimuksen aiheena muodostui itselleni merkitykselliseksi. Äitiys ja kasvatust herättävät myös paljon tunteita ja muistoja. Tutkimukseni äidit kuvasivat kasvatuseriaatteitaan tunnepitoisesti, mikä sai

tutkimukseni aiheen tuntumaan tärkeältä. Saatoin havaita, että äitien käsityksissä kasvatuksesta ehdottoman rakkauden teema oli vahvasti läsnä. Skinnarin (2004, 52-53) mukaan tällainen rakkaus lähtee tarpeesta antaa, auttaa muita. Nimenomaan tästä on kyse äidin kasvattaessa lastaan. Kasvatuksen ajankohtaisimmat haasteet eivät ole ulkomaailman, vaan ihmisen sisäisten aarteiden ymmärtämisessä. Jokaisessa lapsessa on jotakin ennalta arvaamatonta, jota äiti rakastaen saattaa esiin. Kasvatusperiaatteissa etsitään tapoja, joilla rakkaus lasta kohtaan voi toteutua.

LÄHTEET

- Ahlman, E. 1920. Arvojen ja välineitten maailma. Eettillis-idealistinen maailmantarkastelukoe. Porvoo: WSOY.
- Ahlman, E. 1939. Kulttuurin perustekijöitä. Kulttuurisfilosofisia tarkasteluja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Ahonen, S. 1995. Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari (toim.) Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Kirjapaino West Point Oy, 114-160.
- Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Alasuutari, P. 1995. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Ammaniti, M., Trentini, C., Menozzi, F. & Tambelli, R. 2014. Transition to parenthood: studies of intersubjectivity in mothers and fathers. Teoksessa R. N. Emde & M. Leuzinger-Bohleber (toim.) Developments in psychoanalysis series: early parenting and prevention of disorder: psychoanalytic research at interdisciplinary frontiers. London: Karnac Books, 129-164. [viitattu 29.8.2015]. Saatavilla [www-muodossa: <http://site.ebrary.com.ezproxy.jyu.fi/lib/jyvaskyla/reader.action?docID=10842710&ppg=6>](http://site.ebrary.com.ezproxy.jyu.fi/lib/jyvaskyla/reader.action?docID=10842710&ppg=6).
- Antikainen, A. 1998. Kasvatus, elämäntilanne ja yhteiskunta. Porvoo: WSOY.
- Aunola, K. 2005. Kasvatus ja vanhemmuus: tutkimuksen traditiot ja haasteet. *Psykologia* 40 (4), 356-369.
- Berg, K. 2008. Äitiyys kulttuurisina odotuksina. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 48. Vammalan Kirjapaino Oy.
- Berg, K. 2009. Kulttuuriset odotukset äitiyden rakentajina. *Janus* 17 (2), 170-175. [viitattu 22.6.2015]. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.sosiaalipoliittinenyhdistys.fi/janus/0209/2_2009_berg.pdf>](http://www.sosiaalipoliittinenyhdistys.fi/janus/0209/2_2009_berg.pdf).
- Cere, D. 2013. Toward an integrative account of parenthood. Teoksessa L. C. McClain & D. Cere (toim.) What is parenthood?: contemporary debates about the family. New York: New York University Press, 19-40. [viitattu 8.9.2015]. Saatavilla [www-muodossa: <http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.jyu.fi/ehost/detail/detail?sid=614954b7-4fc2-4f85-8c6d-](http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.jyu.fi/ehost/detail/detail?sid=614954b7-4fc2-4f85-8c6d-)

75258c840065%40sessionmgr4002&crhashurl=login.aspx%253fdirect%253dtrue%2526AN%253d529623%2526db%253dnlebk%2526site%253dehost-live&hid=4106&vid=0&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=529623&db=nlebk>.

- Coplan, R. J., Hastings, P. D., Lagacé-Séguin, D. G. & Moulton, C. E. 2002. Authoritative and authoritarian mothers' parenting goals, attributions and emotions across different childrearing contexts. *Parenting: Science and Practice* 2 (1), 1-26. [viitattu 13.7.2015]. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.msvu.ca/site/media/msvu/coplan-hastings-lagace-seguin-moulton.pdf>](http://www.muodossa:www.msvu.ca/site/media/msvu/coplan-hastings-lagace-seguin-moulton.pdf).
- Epstein, R. 2010. What makes a good parent? *Scientific American Mind*. November/December. [viitattu 2.7.2015]. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.psyking.net/HTMLobj-3819/What_Makes_a_Good_Parent.pdf>](http://www.muodossa:www.psyking.net/HTMLobj-3819/What_Makes_a_Good_Parent.pdf).
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Juva: PS-kustannus, 25-43.
- Frankl, V. E. 1983. *Olemisen tarkoitus*. Helsinki: Otava.
- Frankl, V. E. 1986. *Tarkoituksellinen elämä*. Helsinki: Otava.
- Frankl, V. E. 1979. *Ihmisyyden rajalla*. Helsinki: Otava.
- Hallamaa, J. & Lötjönen, S. 2002. Suomalainen tiedeyhteisö ja tutkimusetiikka. Teoksessa S. Karjalainen, V. Launis, R. Pelkonen, & J. Pietarinen (toim.) *Tutkijan eettiset valinnat*. Tampere: Tammer-Paino, 372-383.
- Hall, E., Lamb, M. & Perlmutter, M. 1982. *Child psychology today*. New York: Random House.
- Hannush, M. J. 2002. *Becoming good parents: an existential journey*. Albany: State University of New York Press. [viitattu 2.7.2015]. Saatavilla [www-muodossa: <http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.jyu.fi/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzU0OTQ3NV9fQU41?sid=02a109da-62cc-4165-ae06-936dfd15824c@sessionmgr4003&vid=1&format=EB&rid=1>](http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.jyu.fi/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzU0OTQ3NV9fQU41?sid=02a109da-62cc-4165-ae06-936dfd15824c@sessionmgr4003&vid=1&format=EB&rid=1).
- Hautala, M. 1994. *Tule siksi, mikä olet. Erik Ahlmanin ihmiskäsityksestä kasvatusajatteluun*. Kajaanin opettajankoulutuslaitos. Oulun yliopisto.

- Hirsjärvi, S. 1984. Kasvatusfilosofia ja ihmiskäsitys. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitoksen julkaisu B 5/1984.
- Hirsjärvi, S. 1985. Johdatus kasvatusfilosofiaan. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Hirsjärvi, S. 1995. Kasvatusta koskevia peruskäsitteitä. Teoksessa S. Hirsjärvi & J. Huttunen (toim.) Johdatus kasvatustieteeseen. Juva: WSOY, 31-44.
- Hirsjärvi, S. 1995. Kasvatustietoisuus. Teoksessa S. Hirsjärvi & J. Huttunen (toim.) Johdatus kasvatustieteeseen. Juva: WSOY, 60-62.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Howe, T. R. 2011. ABC: Marriages and families in the 21st century: a bioecological approach. Wiley-Blackwell. [viitattu 21.11.2014]. Saatavilla www-muodossa: <<http://site.ebrary.com.ezproxy.jyu.fi/lib/jyvaskyla/reader.action?docID=10501365>>
- Huttunen, J. 1995. Kasvattajana toimiminen. Teoksessa S. Hirsjärvi & J. Huttunen (toim.) Johdatus kasvatustieteeseen. Juva: WSOY, 45-59.
- Janhunen, K. 2007. Äitiyden kielletyt tunteet. *Pari & perhe* 1 (4), 22-23. Väestöliitto ry. [viitattu 10.7.2015]. Saatavilla www-muodossa: <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/eb39281a4a6c3e140955a64bd8af0122/1434976301/application/pdf/208223/pari_perhe4_07.pdf>.
- Järvinen, P. & Järvinen, A. 2004. Tutkimustyön metodeista. Opinpajan kirja. Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Kalland, M. 2012. Tuula Tamminen: Lapsen ja lapsuuden puolestapuhuja. Teoksessa J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.) *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen*. Helsinki: Sanoma Pro Oy, 287-289.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2002. Hyvä itsetunto. Juva: WSOY.
- Kivijärvi, S., Rönkä, A. & Hyväluoma, J. 2009. Vanhemmuus arjessa: neuvottelua, hässäköitä ja hassuttelua. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Juva: PS-kustannus, 47-68.
- Kroksmark, T. 2007. Fenomenografisk didaktik – en didaktisk möjlighet. Jönköping University Press. *Didaktisk Tidskrift* 17 (2-3), 1-50. [viitattu 20.7.2015]. Saatavilla www-muodossa: <<http://www.tomaskroksmark.se/Fenomenografiskdidaktik%202007.pdf>>.

- Leeder, E. 2004. *The family in global perspective: a gendered journey*. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc. [viitattu 7.9.2015]. Saatavilla [www-muodossa: <http://knowledge.sagepub.com.ezproxy.jyu.fi/view/the-family-in-global-perspective/SAGE.xml>](http://knowledge.sagepub.com.ezproxy.jyu.fi/view/the-family-in-global-perspective/SAGE.xml).
- Mansikka, J-E. 2012. Näkökulmia steinerpedagogiikan ihmiskäsitykseen saksalaisen idealismin valossa. *Steinerkasvatus* 4. [viitattu 11.7.2015]. Saatavilla [www-muodossa: <http://steinerkasvatus.fi/content/pdf/Jan-Erik_MAnsikka_Nakokulmia_steinerpedagogiikan_ihmiskasitykseen.pdf>](http://steinerkasvatus.fi/content/pdf/Jan-Erik_MAnsikka_Nakokulmia_steinerpedagogiikan_ihmiskasitykseen.pdf).
- Mäkinen, O. 2006. *Tutkimusetiikan ABC*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Mäntymaa, M. & Tamminen, T. 1999. Varhainen vuorovaikutus ja lapsen psyykinen kehitys. *Duodecim* 115 (22), 2447-2453. [viitattu 11.7.2015]. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/duo/duo91150.pdf>](http://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/duo/duo91150.pdf).
- Niiluoto, I. 1994. *Järki, arvot ja välineet. Kulttuurifilosofisia esseitä*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Ojakangas, M. 1997. *Lapsuus ja auktoriteetti. Pedagogisen vallan historia Snellmanista Koskenniemeen*. Tutkijaliiton julkaisu 85. Hamina: Oy Kotkan Kirjapaino Ab.
- Perälä-Littunen, S. 2004. Cultural images of a good mother and a good father in three generations. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 239. University of Jyväskylä. [viitattu 26.7.2015]. Saatavilla [www-muodossa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13379/9513917797.pdf?sequence=1>](https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13379/9513917797.pdf?sequence=1).
- Pietarinen, J. & Launis, V. 2002. Etiikan luonne ja alueet. Teoksessa S. Karjalainen, V. Launis, R. Pelkonen & J. Pietarinen (toim.) *Tutkijan eettiset valinnat*. Tampere: Tammer-Paino, 42-57.
- Poikolainen, J. 2002. Kasvatustietoisuuden ulottuvuuksia. Vanhempien käsityksiä kasvatuksesta ja vanhemmuudesta. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 182. Helsinki: Yliopistopaino.
- Pulkinen, L. 2002. Koti, koulu ja yksityinen elämänpiiri hyvän elämän ankkureina. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) *Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen*. Keuruu: PS-kustannus, 14-29.
- Puolimatka, T. 1999. *Kasvatus ja filosofia*. Rauma: Kirjayhtymä.
- Puolimatka, T. 2004. *Kasvatus, arvot ja tunteet*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Puolimatka, T. 2010. *Kasvatuksen mahdollisuudet ja rajat. Minuuden rakentamisen filosofia*. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

- Pykäläinen, L. 2011. Ihmiskäsitys, arvot ja kasvatus Franklin ja Böschemeyerin logoterapioissa. Oulun yliopiston Kajaanin opettajankoulutusyksikkö. Oulu: Oulun yliopistopaino.
- Rissanen, R. 2006. Fenomenografia. Teoksessa K. Saaranen-Kauppinen & A. Puusniekka (toim.) Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, 36-37. [viitattu 20.7.2015]. Saatavilla www-muodossa: <http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/motv_pdf/KvaliMOTV.pdf>.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 22-56.
- Rönkä, A. & Kinnunen, U. 2002. Johdanto. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Keuruu: PS-kustannus, 4-10.
- Rönkä, A., Laitinen, K. & Malinen, K. 2009. Miltä arki tuntuu? Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Juva: PS-kustannus, 203-222.
- Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. 2009. Pikkulapsiperheiden arjen paletti. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Juva: PS-kustannus, 11-19.
- Rönkä, A., Malinen, K., Sevón, E., Kinnunen, U., Poikonen, P-L & Lämsä, T. 2009. Arki elämänalueiden leikkauspisteessä: johtopäätökset ja ehdotuksia perheiden arjen tukemiseksi. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Juva: PS-kustannus, 273-295.
- Saarinen, P., Ruoppila, I. & Korhonen, M. 1994. Kasvatuspsykologian kysymyksiä. Helsingin yliopisto. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Salpausselkä: Salpausselän Kirjapaino.
- Salonen, T. 1997. Kasvatustieteen luonteesta ja mahdollisuuksista. Teoksessa P. Siljander (toim.) Kasvatus ja sosialisatio. Tampere: Tammer-Paino Oy, 166-179.
- Sevón, E. 2009. Maternal responsibility and changing relationality at the beginning of motherhood. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 365. University of Jyväskylä.

- Sevón, E. & Huttunen, J. 2002. Odottavan äidin vastuu. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Keuruu: PS-kustannus, 72-98.
- Siljander, P. 1997. Kasvatus ja sosialisatio – johdatus aiheeseen. Teoksessa P. Siljander (toim.) Kasvatus ja sosialisatio. Tampere: Tammer-Paino Oy, 7-13.
- Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2003. Johdanto: Ihminen tarvitsee toisten läheisyyttä ja turvaa. Teoksessa J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY, 7-12.
- Sjögren, J. 2015. Är svenskar gudlösa eller bara postkristna? Det gudlösa folket: de postkristna svenskarna och religionen. Svenska Dagbladet 9.6.2015. [viitattu 23.7.2015]. Saatavilla www-muodossa: <<http://www.svd.se/ar-svenskar-gudlosa-eller-bara-postkristna/i/senaste/om/kultur:litteratur>>.
- Skinnari, S. 2004. Pedagoginen rakkaus. Kasvattaja elämän tarkoituksen ja ihmisen arvoituksen äärellä. Juva: PS-kustannus.
- Sutinen, A. 1997. Miten sosiaalinen minä syntyy? G.H. Meadin teoreettisten näkemysten tarkastelua. Teoksessa P. Siljander (toim.) Kasvatus ja sosialisatio. Tampere: Tammer-Paino Oy, 77-104.
- Tiilikka, A. 2005. Äitien kasvatuskäsityksiä ja arviointeja päiväkotikasvatuksesta. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö. Oulun yliopisto.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Turunen, K. E. 1988. Ihmisen kasvatus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Törmä, S. 1996. Kasvun mahdollisuus. Kasvuprosessin ja kasvatuksen eettisten perusteiden tarkastelua George Herbert Meadin ja John Deweyn ajattelun avulla. Tampereen yliopisto. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Underdown, A. 2007. Young children's health and well-being. New York: Open University Press. [viitattu 29.8.2015]. Saatavilla www-muodossa: <<http://site.ebrary.com.ezproxy.jyu.fi/lib/jyvaskyla/reader.action?docID=10197029&ppg=1>>.
- Valkonen, L. 2006. Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten vanhemmuuskäsitykset. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 286. Jyväskylän yliopisto.

- Viheriävaara, H. 1997. Käsitteitä empiirisen kasvatus- ja socialisaatiotutkimuksen pohjaksi. Teoksessa P. Siljander (toim.) Kasvatus ja socialisaatio. Tampere: Tammer-Paino Oy, 105-117.
- Vuori, J. 2003. Äitiyden ainekset. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Yliopistopaino, 39-63.
- Värrä, V-M. 2002. Hyvä kasvatus – kasvatus hyvään. Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta. Tampere: University Press.

LIITE 1: Haastattelurunko

Taustatiedot:

- Ikä?
- Koulutustausta?
- Lasten lukumäärä ja iät?

1. Äidin toiminnalliset periaatteet kasvatuksessa:

Lapsen kehityksen tukeminen

- Minkälaisia ominaisuuksia haluat kehittää lapsessasi/lapsissasi?
- Miten autat lapsesi/lastesi taipumusten/kykyjen toteutumista?

Rajojen asettaminen

- Miten toimit, jos lapsesi rikkoo sääntöjä/rajoja?
- Minkälaisia sääntöjä/rajoja asetat lapsellesi/lapsillesi?
- Minkälaista käytöstä odotat lapseltasi/lapsiltasi?

Päätöksenteko

- Minkälainen rooli lapsellasi/lapsillasi on päätöksentekotilanteissa?

Vaikeat tilanteet

- Miten tuet lastasi/lapsiasi arjen vaikeissa tilanteissa?
- Miten tuet lastasi/lapsiasi elämän vaikeissa tilanteissa?

Tavoitteet

- Mitkä ovat tavoitteitasi kasvattajana?
- Minkälaisia asioita haluat välttää lapsesi/lastesi kasvatuksessa?
- Miten tavoitteesi kasvattajana ovat tähän mennessä toteutuneet tai toteutumassa?

2. Äidin aatteelliset periaatteet kasvatuksessa:

- Minkälainen kasvatus on hyvää/oikeaa?
- Minkälainen elämä olisi hyvää lapsellesi/lapsillesi?
- Minkälaisia arvoja pidät tärkeinä lapsesi/lapsiesi kasvatuksessa?
- Mitä lapsuudenkodistasi saamia arvoja haluat välittää/et halua välittää lapsellesi/lapsillesi?
- Mikä on käsityksesi elämän tarkoituksesta?
- Minkälainen on maailmankatsomuksesi/elämänfilosofiasi?